T. Serptürkle

dünyaya bakış

Aylık Sosyalist Çeviri Dergisi

Fiyatı 1500 TL. *(KDV Dahil)*

- Sosyalizm, İşçilerin Tarihten Aldıkları Bir Armağan Değildir?/ *V.Jaruzelski*
- Daha Çok Pulluk, Daha Az Kılıç/*M. de la Madrid*
- Militarizm Olmadan Kapitalizm Var Olabilir mi?/ *V.Perlo*
- Latin Amerika: Demokrasiyi Beklemek Değil Kazanmak Gerekiyor
- Sovyetler Birliği'ndeki Ekonomik Reform Üstüne Tartışmalar

KASIM 1988

7

dünyaya bakış

Aylık
Sosyalist
Çeviri
Dergisi

Dünyaya Bakış, Aylık Sosyalist Çeviri Dergisi
Sahibi: Haziran Basım Yayın ve Ticaret A.Ş. adına Şefik Çalık □ **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:** Zeki Demirhisar □ **Yönetim Yeri:** Piyerloti Cad. Dostluk Yurdu Sok. No.8 Selimbey İş Hanı, K.2 Çemberlitaş-İstanbul □ **Dizgi:** EKOL/Basın Yayın Tanıtım □ **Kapak Baskı:** Kent Basımevi □ **İç Baskı:** Anıl Ofset □ **Dağıtım:** Yaygın Dağıtım Ltd. Şti. Molla Fenari Sok. No:5 Tel: 513 77 10 Cağaloğlu-İST.
Abone Koşulları: (Yurtiçi) 6 aylık 7000 TL., 1 yıllık 14.000 TL.; (Yurtdışı) 6 aylık 20 DM, 1 yıllık 40 DM
Hesap No: 2933 Yapı ve Kredi Bankası, Çemberlitaş Şubesi/İstanbul
Döviz Hesap No: 30100/30498 TC. Ziraat Bankası Çemberlitaş Şubesi-İstanbul

İÇİNDEKİLER

SOSYALİZM, İŞÇİLERİN TARİHTEN ALDIKLARI BİR ARMAĞAN DEĞİLDİR

4 Mayıs 1988 günü W.Jaruzelski, WMR Genel Yayın Yönetmeni Alexander Subbotin'i Varşova'da kabul etti. Toplantıda ayrıca, PSİP uluslararası ilişkiler bölüm başkanı Ernest Kucza ve PSİP'nin WMR'daki temsilcisi Stanislaw Wronski de hazır bulundular. Görüşmeler sırasında, Polonya lideri, diğer noktaların yanısıra, WMR'ın bir yaratıcı Marksizm forumu, yeni bir siyasal düşünce forumu olarak ve günümüz dünyasının derinlemesine sosyopolitik ve ekonomik analizi için bir kanal olarak rolünü artırabileceğini belirtti. Komünist hareket içinde ve komünistlerle, toplumsal gelişme ve daha kalıcı bir barış isteyen diğer güçler arasında özgürce görüş ve deneyim alışverişi sağlamaya yardımcı olan WMR'nin çabalarına özel önem verdiğini söyledi.

W.Jaruzelski, WMR Yazı Kurulu'ndaki parti temsilcilerinin sorularını da yanıtladı. Görüşme metni aşağıdadır.

Wojciech Jaruzelski
Polonya Birleşik İşçi Partisi (PBİP)
Merkez Komitesi Birinci Sekreteri

Toplum, Parti, Devlet(*)

☐ **Sosyalizm, bir sosyopolitik sistem olarak, Polonya emekçi halkına ve bir bütün olarak Polonya ulusuna ne getirmiştir?** (Hugo Cambos, **Paraguay Komünist Partisi)**

☐ Soruyu düzeltmek istiyorum, çünkü bazı şeyleri basitleştiriyor gibi. Sosyalizm, emekçi halkın tarihten aldıkları bir armağan değildir. Tarih hiç bir "armağan" vermez, ancak birey ve toplumun, her yönden gelişmesini sağlamayı olanaklı kılar. Toplumsal adalet temel ilkesine vücut verir, milyonlarca insanın uygarlık ve kültürün gelişmesine katılmasını sağlar ve her dürüst işçinin sosyal korunmasını güvenceye bağlar.

(*) Bütün başlıklar WMR tarafından konmuştur.

Toplumsal pratik olmaksızın, sosyalizm yalnızca felsefi, akademik bir kavram, atıl bir fırsat olarak kalır. Sistemimiz, insan emeğinin sömürülmesini ortadan kaldırır. Eğitim, kültür ve çalışma bakımından ve temel fırsatlar açısından eşitlik sağlar. Kanun önünde ve yurttaş haklarında eşitliği garanti ederek, kitlelere toplumsal gelişme fırsatları açar. Ben bunları, sosyalist kazanımların evrensel yönleri olarak tanımlayacağım.

Polonya'nın sosyalizm yolu, ulusumuzun güçlüklerle dolu tarihinden kaynaklanan bir dizi belirgin özellikle doludur. Geçmişin bu yükü ve sosyalizmin kuruluşunda yapılan yanlışlıklar, sistemimizin bütün potansiyelinin neden bütünüyle kullanılamadığını açıklıyor.

Bununla birlikte, sorunuzun bütünlük içindeki amacını anlıyorum. Buna cevap vermenin en kolay yolu, bilinen istatistik karşılaştırmalara başvurmaktır. Ancak bu tür karşılaştırmalar tablonun bütününü göstermekte yetersiz kalır. Yine de, ulusumuzun halk hükümeti yıllarındaki en önemli üç kazanımı şöyle sıralanabilir:

Birincisi, egemenliğimizin sıkı güvenceleri ve sınırlarımızın ihlal edilemezliği vardır. Polonya, tarihinin geçmiş hiç bir döneminde böylesine elverişli dış ilişkiler sistemi içinde olmamıştır. En başta, Sovyetler Birliği ve sosyalist topluluğun diğer üyesi ülkelerle olan kardeşçe bağlaşıklığımızdan söz ediyorum.

İkinci olarak, ancak sosyalist bir Polonya, savaşın korkunç yaralarını böyle hızla sarabilir, savaşın yıktığı ülkeyi eski haline döndürülebilir, yeniden kazanılan batı ve kuzey topraklarını ulusal ekonomiyle bütünleştirebilir, büyük ölçekli göç süreçlerini örgütleyebilir ve emekçi halkın toplumsal ve ekonomik koşullarını etraflı biçimde iyileştirebilirdi.

Üçüncüsü, sosyalist kuruculuğun, sanayileşmenin, kentleşmenin ve kültür devriminin dinamikleri halkımızın sosyoekonomik ve kültürel azgelişmişliğinin güçsüzleştirici boyunduruğunu atmasını sağladı.

Ve her ne kadar gelişme ve azgelişmişlik, tarihsel olarak değişken kavramlar olsa da ve günümüzde sosyal gelişmenin çağdaş taleplerine yanıtlar aramayı sürdürsek de, geçmiş yılların tartışma götürmez kazanımları bu zorluğu göğüslemede iyi bir temel oluşturmaktadır.

Yine de, sosyalizm tarihin "sigorta siyaseti" değildir. Sağladığı fırsatlar ya tam olarak kullanılır, ya da (özellikle, bizim pratiğimizde de görüldüğü gibi) bunların uygulanması gecikebilir ve bir bölümü de yitirilebilir.

Leninist ilkelerden sapılmasa ve ekonomik siyasette yanlışlar yapılmasa, Polonya'da çok daha büyük sonuçlara ulaşabilirdik. Bu yanlışlar ve sapmalar, devresel krizler ve başarısızlıkları ortaya çıkardı. Bu durum, PBİP'nin neden ekonomik reforma ve politik sistemin demokrasi ve özyönetimi sağlayacak dönüşümüne büyük önem verdiğini açıklamaktadır. Politik sistemin dönüşümü sosyalizmin yarattığı fırsatların en tam biçimde kullanılmasına ve böylece ekonomik gelişmenin hızlandırılmasına, toplumsal adaletin sağlanmasına, bütün bireylerin ve tüm toplumun gelişmesi için daha iyi koşulların yaratılmasına yardım edecektir.

□ **PBİP tarihinde en az üç büyük bunalım var ve bunlar her onyılda bir tekrarlamış. Bu bunalımlar, ekonomik durgunluğa, bazı politik kurumların çökmesine, bu**

bunalımlar sırasında parti yönetiminde bulunan liderlere güvenin sarsılmasına ve ilan edilen değerler ve o zamanki sosyoekonomik politikalar üzerine yaygın bir hayal kırıklığına yol açtılar. Bütün bunlara bakarak, bu bunalımların altında ortak bazı nedenler olduğuna inanıyor musunuz? PBİP'nin geçmişin derslerinden doğru sonuçlar çıkardığını düşünüyor musunuz? (Bert Ramelson, Büyük Britanya Komünist Partisi)

• Temmuz 1981'deki 9. (Olağanüstü) PBİP Kongresi'nde, ülkenin savaş sonrası tarihindeki bütün bunalımların neden ve sonuçlarının iyi niyetle derinlemesine incelenmesinin partiye güven duyan bütün insanlar için zorunlu olduğunu ifade ettik. Bu özellikle, Haziran 1956'da Poznan'daki, Aralık 1970'de kıyı bölgesindeki talihsiz gelişmeler ile 1980 yazında işçileri protestoya götüren olaylar için geçerlidir.

Kongre Merkez Komitesi'ne, bu olaylara yol açan tüm mekanizmaları, koşulları, olguları ve kararları ele almak üzere, özel bir komisyon kurma talimatı verdi. Bu komisyon çalışmalarına 1981'de başladı.

Sonuç raporu, PBİP Merkez Komitesi'nin Mayıs 1983'deki 13.Plenumuna sunuldu. Bu rapor, söz konusu gelişmelerin gerisindeki ana etkenleri, hem nesnel etkenleri, hem de belirli kişilerin, kurumların, örgütlerin, özellikle partimizin öznel eylemlerini belirliyor. Raporda belirtildiği gibi, Halkçı Polonya'nın tarihindeki toplumsal bunalımların ve bunların her birinin ayırdedici özelliklerinin analizi gerginliklere, çelişkilere ve toplumsal protestolara yol açan ortak bir mekanizmanın varlığını yansıtıyor. Tarihimiz, evrensel ilkelerin çiğnendiği, sosyalist kuruculuğun özgül tarihsel, ekonomik ve siyasal koşulları gözardı edildiği ve özellikle, onun genelde kabul edilmiş amaçlarına ulaşılmadığı zaman, bir toplumsal bunalım tehlikesinin ortaya çıktığını ve tırmandığını kanıtlamaktadır.

PBİP'nin 10. Kongresi'nde konuşan Gorbaçov Yoldaş, 1980'lerin bunalımı Polonya'nın gerçekliklerinden kaynaklansa bile, bu bunalımların tüm sosyalist topluluğun daha genel sorunlarını ve çelişkilerini yansıttığını söylemiştir. Bundan çıkan şey, Polonya'daki sosyal gerginliklerin daha geniş nedenleri olduğudur.

Bunun ötesinde, ne zaman böyle olaylar meydana gelse emperyalist güçlerin bunları bir sömürme fırsatı olarak gördüğünü de vurgulamak isterim. Emperyalizm, bunları, antikomünist stratejisinin bütünlüğü içinde kullanmaya çalışmakta ve içişlerimize çeşitli biçimlerde müdahale edip durmaktadır. Bu, 1982 yılında Polonya'ya karşı uygulanan pervasız ve yasadışı yaptırımlarla belirginleşmiştir ve bize karşı uygulanan ayrımcı mali ve ekonomik tedbirler bugüne kadar devam etmiştir. Bunun yanısıra, Polonya'ya karşı propaganda saldırısı sürmekte, Polonya'daki çeşitli antikomünist gruplar ABD Federal Bütçesinden açıkça finanse edilmektedir.

Partimiz, acılı sonuçları hala hissedilen bu zor deneyimden gerekli çıkarsamaları yapmak amacındadır. Polonya'nın modern tarihi üzerine bir "sessizlik perdesi" çekmiş değiliz. Zamanında çözülmeyen çelişkilerin tehlikeli bir birikimine yol açan fenomenleri ve gelişmeleri analiz etmeye devam ediyoruz.

Bunu yapmamızın bir başka nedeni de, etkinliklerimizi uyarlama ve düzeltmeyi sürdürme çabasıdır. Eskiden hiçbir zaman, böyle bir "erken uyarı sistemimiz" olmamıştı. Bu sistem, zor bir tarihsel koşullara ve karmaşık toplumsal çevreye karşı sosyalizmi kurmakta olduğumuz Polonya'da özellikle gereklidir.

PBİP, demokrasinin gelişmesini (emekçi halkın ülkenin ve ekonomisinin yönetimine büyük ölçüde katılmasını) sosyalist kazanımların güçlendirilmesi için zorunlu görüyor. Bu, Polonya işçi sınıfının ve tüm emekçi halkının çıkarlarına denk düşen, onların sosyalist ahlaksal değer ve amaçlara ilişkin anlayışlarına uygun olan programlar ve bu programları uygulama yolları bulmayı olanaklı kılıyor.

İşçi sınıfının önderi olarak parti, her zaman kitlelerin sesine kulak vermelidir. Değişik grupların çıkarları arasındaki çeşitli çelişkileri dikkate alarak, önceliği ulusal çıkarlara vermelidir. Bu, geçmişte bazı sanayi kuruluşlarımızda ve toplumumuzun bazı kesimlerinde tanık olunan kargaşalıklar ve çeşitli rahatsızlıklar döneminde ortaya çıkabilecek olanlardan daha zor bir görevdir.

□ **1970'lerde, PBİP yalnızca kazanımlarından söz ediyor ve sosyalist kuruculuk yolunda ortaya çıkan zorluklar ve yanlışlar konusunda sessiz kalıyordu. Bu durum ve 1980 başlarının bunalımlı gelişmeleri, partinin işçi sınıfı, köylüler ve aydınlarla bağlarını zayıflattı. Kaybedilen güveni yeniden kazanmak için neler yapıldı?** (Unni Krişnan, **Hindistan Komünist Partisi;** Kadhim Habib, **Irak Komünist Partisi;** Santiago Alvarez, **İspanya Komünist Partisi;** Georg Kwiatoski, **Alman Komünist Partisi**)

□ 1970'lerde yürütülen sözümona başarıların propagandası, olumsuz gerçeklik lerin üzerini örterek, eleştiri ve özeleştiriden kaçınarak, toplumun partiye ve parti kararlarına olan güvenini azalttı ve siyasal önderlikle emekçi halk arasında var olan bağları kopardı.

Partinin etkinliklerini belirleyen leninci ilkelerin derinden ihlali ve olayları safça kendisinden yana yormak, partinin iç ideolojik gücünü baltaladı ve siyasal önderlik etme, toplumsal bilinci etkin biçimde etkileme yeteneğini aşındırdı. Geçmişimizi böyle değerlendiriyoruz. Bununla birlikte, geçmiş yıllar yalnızca yanlışlar ve yenilgilerle dolu da değildir.

Bu, Polonya'da ortaya çıkan toplumsal çelişkilerin kaynağını kavramakta çok önemlidir. Halk iktidarı ile toplum arasındaki bağları zayıflatan, 1980'lerin başındaki bunalım değildi. Bu bağlar gücünü çok önceden yitirmişti. Bu, zaman içinde yavaş yavaş oluşan bir süreçti.

Esaslı ve zaman zaman da acı verici özeleştiriye başvuran parti, tamamen açıkyüreklilikle, eksikliklerimizin nesnel ve öznel nedenlerine işçi sınıfının ve tüm emekçi halkın dikkatini çekti. Çeşitli konuların tartışılmasında açıklık, bugün siyasal uygulamamızın yerine oturmuş bir öğesidir. Devlet işlevlerinde önderlik, toplumun öncüsü, işçi sınıfına ve tüm emekçi halka hizmet etme açısından, Markcı-Leninci partinin rolünü açıkça çizdik.

Kamu güvenini yeniden sağlamak için, işçi sınıfının ve tüm emekçi halkın acil ve uzun dönemli çıkarlarına cevap veren bir eylem programı uygulamaya konuldu. Partimiz 10. Kongresi'nde böyle bir programı hazırladı. Ne var ki, belirleyici önem taşıyan şey, bu programın geçerliliğini ve uygulanabilirliğini sağlayacak pratik ve olgulardır. Parti, bunlar için yorulmaksızın savaşmaya devam etmelidir.

Her özgül olayda gerçeğin tekelini elimizde tuttuğumuza inanmıyoruz. Ve sosyalist gelişmenin görünümlerini çizerken, eski kararlarımıza eklemeler yapıyor, onları düzeltiyoruz. Yeni olgulara ve yeni gereksinimlere dikkat ediyor, kitlelerin düşüncelerine yanıt veriyor ve ortaya çıkan çelişkileri çözümlüyoruz. Sosyalizmi kurma süre-

ci her ayrıntısıyla planlanamayan, kitlelerin yaşayan ve özel bir hareketidir. Bu tür bir "planlı mutluluk" çoğu zaman felakete götürür.

Demokratik ve açık tarzda parti çalışması bir diğer önemli etkendir. Geçmiş birkaç yıl içinde, partinin iç etkinliklerinde büyük değişiklikler yapıldı. Sosyalist demokrasinin ilerlemesi teşvik edilirken, partinin kendisi de demokratik uygulamaların bir modeli olmalı, özgür tartışmayı ve önderlerini serbestçe seçmeyi, alınan kararların disiplin ve tutarlılık içinde uygulanmasıyla birleştirilmelidir.

Politbüro'dan başlayarak bütün parti organlarıyla ilgili daha fazla bilgi veriyoruz. Özel olarak, onun toplantılarıyla ilgili açıklamalar ve ayrıntılı raporlarla birlikte, Merkez Komitesi plenumlarının tutanaklarını da yayınlıyoruz. Bu, emekçi halkın ve tüm ulusun, bir bütün olarak parti karar ve faaliyetlerini her zaman tartışabileceği anlamına geliyor. Bu alanda çok yol alınmakla birlikte, yapılacak hala çok şey var.

Her taban örgütün işlevi ve her parti üyesinin davranışı partinin konumunu güçlendirmek açısından çok önemlidir: Emekçi halkın gündelik yaşantısında bizim ilan ettiğimiz programları böyle görüyor ve değerlendiriyoruz. Bu nedenle, partinin tüm birimlerinin faaliyetlerinde ve özel olarak kadro politikasında bu konulara ayrı bir önem veriyoruz ve Merkez Komitesi'nin gelecek plenumunun gündemini bunlar oluşturacaktır.

☐ İtalyan gazetesi *La Repubblica* ile geçen yıl yaptığınız görüşmede, önde gelen kişilerden oluşan Polonya Danışma Komisyonu'nun değişik görüşler getirmesinin "sadece bir gösteri" olmadığını söylemiştiniz. Komisyon rolünü nasıl yerine getiriyor ve demokrasinin gelişmesinde ne gibi fonksiyonlar görüyor? (Jose Maria Lanao, **Arjantin Komünist Partisi)**

☐ Devlet Konseyi Başkanlığına bağlı olan Danışma Komisyonu'nun kurulması ve yurttaşlık meclisleri denilen benzer organların yerel yönetimler düzeyinde yakın zamanda oluşturulması demokrasiyi artırmak, ulusal mutabakatın (konsensus) ve Polonya toplumunda var olan geniş görüş ve konumlar yelpazesini dikkate alan ulusal dialoğun genişletilmesi yolundaki devamlı isteğimizin bir kanıtıdır.

Danışma Komisyonu'nda görev alan kişiler, çoğunlukla siyasal inanışları ve felsefeleri açısından marksistlerden ayrılan, önemli toplumsal ve bilimsel saygınlığa sahip kişilerdir. Komisyonun bileşiminin yüzde 70'ini partisizler oluşturmakta, bunların birçoğunun Roma Katolik Kilisesiyle bağları bulunmakta ve bazıları da değişik kesimleri temsil etmektedirler. Komisyon üyelerinin kişisel ve siyasal yaşam öyküleri Polonyalıların 20.yüzyıldaki yazgıları kadar birbirlerinden farklı ve karmaşıktır.

Bununla birlikte, tüm komisyon üyeleri için ortak olan şey, kendi bilgi ve deneyimlerini ulusun hizmetine sunma isteğidir. Örneğin, bu komisyon Polonya Halk Cumhuriyeti Anayasası'na saygılı olan, yurtseverlik duygularıyla yönlendirilen ve şimdi, tüm toplumun yararına çalışmaya hazır olan Dayanışma ve diğer siyasal muhalefet grupları üyelerini de içermektedir.

Komisyon halk hükümetinin yerini almamıştır. Jesm (Polonya Meclisi) ile Yurtsever Ulusal Yeniden Doğuş Hareketi'nin halk konseyleriyle yarış halinde de değildir. Polonya'nın ayırdedici koşullarında bu, ulusal görüş birliğine ulaşmanın bir yoludur. Buradaki tartışmalar, bazı konularda siyasal karar almayı kolaylaştırmaktadır.

Her konuyu açıklıkla ve eleştirel açıdan ve hatta, önemli farklılıkları, sorunları

ve endişeleri saklamaksızın tartışmaktayız. Bu tartışmaların raporları eksiksiz yayınlanmıştır. Bu, toplumsal dokuyu demokratikleştirme anlayışımızda önemli bir öğedir.

Dış Politika
Partinin Uluslararası Faaliyetleri

☐ **Polonya, Avrupa güvenliğine ve silahsızlanmaya ilişkin birçok girişimin destekleyicisi olarak tanınıyor. Siz de bu geleneği, Jaruzelski Planı diye bilinen girişiminizle sürdürdünüz. Bu planın, sosyalist ülkelerin nükleer bir felaketi engelleme siyasetindeki rolü nedir?** (Hugo Campos, Georg Kwiatowski)

☐ II. Dünya Savaşı'ndan sonraki yeniden doğuşunun ilk günlerinden başlayarak, Polonya'nın, anakaramızda barış ve güvenliği güçlendirmeye büyük önem verdiğini belirtmekte çok haklısınız: Örneklemek için Rapacki ve Gomulka planlarından sözedebiliriz. Bu planlar reddedilmeseydi, bugün daha güçlü bir Avrupa güvenliğine sahip olacaktık.

Yaşadığımız çağ, bizleri yeni, yaratıcı biçimde düşünme ve yapıcı hareket etme durumunda bırakıyor. Washington'da imzalanan tarihi anlaşma, Moskova doruğu ve Sovyetler Birliği'nin barış girişimleri insan ırkına bir fırsat veriyor, kalıcı barış ve güvenliği daha da yakınlaştırıyor.

Orta Avrupa'da silahların azaltılması ve güvenliğin güçlendirilmesi önerimiz, Avrupa'da şu anda silahsızlanma üzerine sürmekte olan diyaloğun boyutunu ve gücünü dikkate alıyor. Bunu ilerletmek, derinleştirmek ve herşeyden öte elle tutulabilir sonuçlar almak istiyoruz. Polonya'nın planı, sosyalist ülkelerin barışa yönelik sayısız önerilerinden yalnızca biridir.

Planımızın maddeleri üzerinde durmayacağım. Yalnızca, bu planın bütünlük içinde, esnek ve açık olduğunu vurgulamak isterim. Karşımızdakiler daha ayrıntılı bir tartışma isterlerse, değiştirmeler ve eklemeler yapmaya hazırız. Her ne kadar işin askeri yönü özellikle önemliyse de, planımızın yalnızca askeri açıdan ele alınmaması gerektiğini düşünüyorum. Avrupa anakarasının, Soğuk Savaş'ın, çatışmalar ve gerilimlerin oluşturduğu engellerin üstesinden gelecek dört başı mamur biri çabaya tanıklık etmesini istiyoruz.

Avrupa'nın (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı Nihai Belgesi'nde de öngörüldüğü gibi) kalıcı bir güvenlik ve değişik toplumsal sistemlerdeki ülkelerin adilce bir arada yaşama alanı haline gelmesi için engel yoktur. Ekonomik, kültürel ve çevresel konularda işbirliğini artırmak için var olan geniş, ama henüz pek azı kullanılmış fırsatların farkındayız. Ütopik bir "yeryüzü cenneti" tablosu çizmiyorum, çünkü tek bir anlaşma imzalanmasıyla çatışmalar ve sınıf çelişkileri ortadan kalkmayacaktır. Ben, "insanlara hizmet eden Avrupa" perspektifine, uygulanabilir bir perspektife işaret ediyorum. Bir yerden başlamak gerek. Planımızın sunduğu da budur.

☐ **PBİP'nin uluslararası komünist hareketin şu anki durumu üstüne görüşü nedir? Sovyet perestroykası'nın bunun üzerindeki etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz? Yeni bir kardeş partiler konferansı toplanması olasılığı üzerine ne düşünüyorsunuz?** (Randolfo Banegas, **Honduras Komünist Partisi**)

☐ Tarihinin geçen onyıllarında uluslararası komünist hareket etkin bir ideolojik ve

politik güç haline gelmiş ve kapitalist ideolojiye karşı canlı bir alternatif oluşturmuştur. Toplumsal gelişmenin en dinamik faktörü olarak ortaya çıkmıştır.

Bilimsel ve teknolojik devrim, toplumun sınıf yapısındaki değişiklikler, uygarlığın taleplerini karşılama ve toplumsal ikilemleri çözme ihtiyacı, komünistlerin kuramlarında ve programlarında doğru yanıtlar vermesini gerekli kılıyor. Bu, (terimin geniş anlamında) solun tarihsel misyonunu ortaya koyabilmesi için zorunludur.

Sosyalist kuruculuk sırasındaki yanlışlar ve bozulmaların, antikomünist güçlerin elinde, onların devrimci harekete karşı mücadelelerinde koz olduğuna şüphe yoktur. Bir çok insanın gözünde, bu yanlışlar sosyalist alternatifin hayatiyetini azaltmaktadır.

Bu yüzden, SSCB'de yürürlüğe konulan devrimci dönüşümlerin oynadığı rolü küçümsemek güçtür. Toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel ve ahlaksal, bütün yönleriyle büyük perestroyka programı geniş bir ilgi yaratıyor, sosyalizmin uluslararası saygınlığını artırıyor ve bir bütün olarak uluslararası komünist hareketin konumunu iyileştiriyor. Biz, Polonya'da PBİP tarafından uygulanan sosyalist yenilenme programıyla da örtüşen bu süreci bütünüyle destekliyoruz.

Aynı anda, Sovyet komünistlerinin 27. Kongre'de formüle ettikleri militan barış felsefesi, sınıf temelli çıkarların ve evrensel özlemlerin harman edilmesini öneriyor, sosyalist dava ile barışın geleneksel birliğine köktenci bir yeni boyut getiriyor.

Sosyalizm ideallerini gerçekliğe tam olarak çevirmek için uygulanabilir fırsatlar ortaya çıkıyor. Bu, tüm kardeş partilerin ortak hedefidir ve en iyi biçimde, toplumun çok etkin bir ekonomiye sahip, sosyalist demokrasi ilkeleriyle yönlendirilen, kişisel özgürlüğe saygı gösteren ve yüksek insani ve kültürel değerleri teşvik eden bir toplumun biçimlendirilmesi olarak tanımlanabilir.

Komünist partiler kendi ulusları içinde çalışırlar, ama hareketimiz aynı zamanda da etkin bir uluslararası güçtür. Günümüzde, enternasyonalizm sınıf dayanışması ve komünist partilerin eşitlik, bağımsızlık ve karşılıklı saygı temelinde karşılıklı ilişkili eylemi anlamına gelmektedir.

Geçmişte yararlı olan -Komintern, Kominform, hatta, ortak belgeler yayınlamaya yönelik "eski tarz" uluslararası konferanslar gibi- örgütlenme biçimleri artık geçerli değildir.

Görüş ve deneyim alışverişinde biçimlerin çeşitliliğini savunuyoruz. Bu çeşitlilik, bilimsel sosyalizm teorisini ve devrimci mücadelelerin pratiğini zenginleştirir. Hareketimizin birçok partisi gibi, birliğin her konu üzerindeki tek-sesli görüş anlamına geldiğini düşünmüyoruz. Bizce, "çeşitlilik içinde birlik" ilkesi komünist hareketin ve Marksizm-Leninizm evrensel karakterinin gücünü artırır.

Basitlikten çok uzak ve bizzat kendisinin ayakta kalması konusunda karar verecek olan günümüz dünyasında, tüm solun, ilerici güçlerin açık diyaloğu ve işbirliği artık bir zorunluluktur. Bu nedenle, Ekim Devrimi'nin 70'inci yıldönümü dolayısıyla yapılan ve 178 partinin, kitle hareketininin ve örgütün katıldığı Moskova toplantısının çok yararlı olduğuna inanıyoruz. Toplantı, geniş anlamıyla alındığı, sol yelpaze içinde ideolojik ve politik bakımdan farklı olan güçler arasında yapıcı görüş alışverişinin mümkün olduğunu kanıtlamıştır.

Önümüzdeki yıllarda, komünist ve işçi partileri açısından mümkün ve önerilebilir

olan şeyin, deneyimlerini paylaşmaları ve günümüz dünyasının kilit sorunlarını çözme yollarını ortaklaşa hazırlamaları olduğu apaçık ortadadır.

Ekonomik Gelişme Sorunları

□ **Polonya'da uygulanan ekonomik reformun ana yönleri ve ilkelerini özetleyebilir misiniz?** (Georg Kwiatowski) **Bunlar Sovyet perestroyka'sıyla nasıl karşılaştırılabilir? Reform yolunda ne gibi sorunlar ortaya çıktı? Yeni toplumsal çelişkiler ortaya çıkacak mı ve eğer çıkacaksa, PBİP bunları çözmek için neler yapmayı planlıyor?** (Unni Krishnan, Hugo Campos)

□ 1982 yılında başlatılan reformun ilkelerinin ayrıntılı bir açıklamasına girmem gerektiğini sanmıyorum. PBİP 10. Kongresi'nin kararlarını uygulayarak, reformun tamamen yeni bir aşamasına giriyoruz. Merkez Komitemiz, Beşinci ve Altıncı plenumlarında bu ikinci evre için bütünlük taşıyan bir program kabul etti. Bu program, Kasım 1987 ulusal referandumunda demokratik bir biçimde ifade edilen kamuoyu görüşlerini dikkate alıyor.

Genel anlamda ifade edersek, şu anda uygulanmakta olan değişiklik sosyalist işletme önündeki engelleri ortadan kaldırmaktır. Ulusun ekonomik gelişme yolunda ilkesel, nesnel ekonomik yasaların işleyişine özel bir önem veriyoruz. Bu ise, bu tür nesnel yasaların ekonomik politikanın biçimlenişi, halkımızın ekonomik davranışı ve emeğe karşı tavrı üstündeki etkilerinin kısıtlanması ve bozulmasına son verilmesi anlamına geliyor.

Hem düşüncemizde, hem de çalışmamızda değer, fiyat ve kâr gibi kategorileri yerli yerine oturtuyoruz, çünkü bunlar meta-para ekonomisinin her biçiminde söz konusu yasaların aldığı bir nesnel biçimi temsil ediyor. Aynen metre, santigrad veya logaritmanın toplumsal sistemle bir ilişkisi olmaması ve bunların yalnızca birer ölçü birimi olmaları gibi. Sorunun can alıcı noktası bu ekonomik araçların hangi sınıfa, hangi sosyo-ekonomik sisteme hizmet ettiğidir.

Yeni bir ekonomik mekanizma sunarak, sosyalist ekonomimizin artan etkinliği ve hızlanan gelişmesi için anlamlı koşullar yaratmak istiyoruz. Bu mekanizma, bir yandan, her şeyden önce stratejik amaçların tasarlanması olarak yorumlanabilecek olan merkezi planlamaya, öte yandan, işletmelerimizin özerkliğine, onların insiyatifine ve toplumun şu anki ve gelecekteki gereksinimlerini karşılama yeteneklerine dayanacaktır. Devlet, yönetsel müdahaleden çok, ekonomik düzenleme yoluyla ekonomik süreçlerin gidişine etki edecek ve sosyal adalet ilkesine uygunluğunu sağlayacaktır.

Diğer noktalar yanında, deneyimimiz ekonomik sistemdeki uzun soluklu değişikliğin, ancak bu değişiklik bütüne ilişkin ise, başarılı olduğunu göstermektedir. Polonya'da şu anda süren dönüşümleri kesinlikle bu yönde kanalize etmek istiyoruz. Aynı sonuçlara, ulusal koşullarına hangi ekonomik örgütlenme biçimini uygun görürlerse görsünler, diğer sosyalist ülkelerin kardeş partileri de ulaşmıştır. Bu nedenle, kardeş partilerin deneyim alışverişinde bulunmaları zorunlu ve yararlıdır.

Bununla birlikte, ekonomik mekanizmadaki değişiklikler, kurduğumuz yeni tasavvurun desteklerinden yalnızca biridir. Diğerleri, insan faktörüyle (katılımla, sorumluluk yüklenmeyle, girişimcilik ve yaratıcılıkla) ilgilidir. Başka bir deyişle, fabrika düzeyinde, kentlerde, bölgelerde ve ulus çapında sosyalist özyönetimi teşvik edece-

ğiz. bu tutum Politik Büro raporunda ve Altıncı Plenum'da kabul edilen PBİP Merkez Komitesi kararında inandırıcı bir biçimde belirtilmiştir.

Arayışımızın yönü ve hedefleri, SBKP 27. Kongresi'nde ileri sürülen düşüncelerle benzer, bazen de aynıdır. Tabii ki, alınan kararlar SSCB ve Polonya arasındaki (ülkelerimizin boyutuna, ekonomilerimizin ölçeğine ve yapısına, toplumdaki dokunun gelişme düzeyine ve tarihsel olarak farklı yönlerine bağlı olan) nesnel farklılıklara göre değişiklikler göstermektedir.

Uyguladığımız reformlar, şüphelere ve korkulara da yol açıyor tabii. Son derece karmaşık bir süreçle uğraşıyoruz: Özünde devrimci olan her değişiklik eski ile yeni arasında, izleri henüz berraklaşmayan, mümkün tüm seçenekleri henüz göz önüne serilmeyen bir mücadeleyi ortaya çıkarıyor.

Reformlarımıza karşı başta gelen öznel engel, bilinçli karşı koymadan çok eski alışkanlıklar yüzünden, yeni ve bilinmeyen olana duyulan korku yüzünden ortaya çıkıyor. Açık yürekli davranarak, kişisel ve grupsal konumlar ve çıkarlar yüzünden duyulan korkuyu da ekleyeceğim.

Hareketsizlik ve tikelciliğin üstesinden gelmekte öncü ve özendirici güç olarak partimiz çok güç bir görev üstleniyor. Bir taraftan, etkinliği artırıcı her şeyi desteklemek zorundayız. Öte yandan, geniş çaplı ve uzun soluklu reformlarımızın uygulama yolunda aşınmamasına dikkat etmeliyiz.

PBİP bu görevin altından kalkabilir, ama herşeyin sihirle gerçekleşmesini bekleyemeyiz. Gelişmemize engel olan daha birçok şey var. Ama komünistler, daha iyi bir gelecek yolundaki mücadelelerinde havlu atmayı reddeden insanlardır.

☐ **Polonya'nın, kapitalist ülkelerden aldığı ekonomik yardımla, sosyalist ülkelerden özellikle KEYK aracılığıyla aldığı ekonomik yardımı karşılaştırır mısınız? Polonya'nın önemli boyutlara ulaşan dış borçlarını ödemek için sizce ne yapılmalı?** (Hugo Campos, Unni Krishnan)

☐ Polonya'nın büyük dış borcu ekonomimiz için ciddi bir sorundur. Bu borçlar, 1970'lerde uygulanan hatalı ve kötü düşünülmüş ekonomik gelişme felsefesi'nden kaynaklanıyor. Bu felsefe, verimliliği, ekonominin yeniden yapılandırılmasını ve dışsatıma yöneltilmesini dikkate almaksızın, yatırım ve tüketimi finanse etmek için krediye başvurma felsefesiydi.

Bunun yanısıra, büyük dış borçlarımızın dışsal nedenleri de vardı:

— 1970'lerin son yarısında faiz hadlerindeki hızlı yükselme ve bunların sürekli yüksek, kimi zaman da fahiş düzeylerde kalmaları;

— Birçok dışsatım malımızın fiyatlarında düşüş getiren, dünya pazarlarındaki değişiklik;

— 1981 sonrasında, Polonya ile bazı ülkeler arasındaki ekonomik bağların birden kopması.

Birleşik Amerika ve diğer önde gelen NATO ülkelerinin uyguladığı yaptırımlar ağır bir darbe oldu. Ekonomik anlaşmalar yürürlükten kaldırıldı. Bu bizim borç sorunumuzu birdenbire şiddetlendirdi ve Polonya ekonomisinin 15 milyar dolar kaybetmesine neden oldu.

Bu yaptırımlar biçimsel olarak kaldırılmış olsa da, çeşitli ayrımcılık biçimleri hala sürmektedir. Örneğin, şu ana kadar Batı ülkelerinden yaptığımız dışalımların yüzde 95'ini nakit olarak ödemeye zorlanıyoruz ki, bu durum uluslararası ticarette adet değildir.

Bu zorluklara karşın, Polonya 1982'den bu yana Batı ile uygun bir ticaret dengesi kurmuştur. Mali bağlantılarımızı karşılamaya başladık, bu da borcun büyümesini yavaşlatmamıza olanak sağladı.

Borç sorununda çözümün büyük ölçüde, çabalarımıza bağlı olduğunu biliyoruz. Ekonomimizin büyük bölümünü dışsatıma yöneltmeliyiz. Bu da tek başına yeterli değildir. Borç veren Batılı ülkelerle daha faal bir işbirliği de önemlidir. Borç veren ülkeler tarafından sorunun çözümü için saptanan şu anki düzenlemeler, hem Polonya, hem de borç veren ülkelerin şimdiki durumlarına uymaktan uzaktır. Bu konuda, diğer kuruluşlarla birlikte, Uluslararası Para Fonu ve Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası ile yapılan görüşmeler sürmektedir.

Sosyalist ülkelerle işbirliğimiz, Batının hamlelerinin olumsuz etkilerini azaltmak için temel faktör olmuştur ve hala da öyledir. Bu sınav yılları, KEYK'in önemini birinci elden tanımamıza olanak verdi. KEYK çatısı altındaki işbirliği, istikrarı garanti ediyor ve uzun dönemli planlamayı olanaklı kılıyor, böylece ülkeye derin krizden çıkmasında büyük yardımcı oluyor.

Sovyetler Birliği'nden aldığımız uluslararası yardım özellikle yardımcı olmuştur. Diğer birçok sosyalist ülke de iyi niyet göstermiş ve yardım isteğinde bulunmuştur. Sosyalist dünya içindeki ekonomik, bilimsel ve teknolojik bağların güçlendirilmesi, sürekli mesafe kazanan bu süreç, Polonya'nın giderek dengeli gelişme yoluna geçmesi için daha uygun dış koşullar sağlamaktadır.

□ **Polonya'nın toprak tasarruf sistemi ekonomik zorluklarınızın nedenlerinden biri olarak görünüyor. PBİP, şu anki durumu nasıl iyileştirmeyi ve Polonya'nın ayırdedici koşulları içinde tarımın uzun dönemli gelişmesini nasıl sağlamayı düşünüyor?** (Gancho Ganev, **Bulgaristan Komünist Partisi**; Zenon Zorzovilis, **Yunanistan Komünist Partisi**; Satiadjaya Sudiman, **Endonezya Komünist Partisi**; William Somerset, **İrlanda Komünist Partisi) Yapısal değişiklikler düşünüyor musunuz?** (Domingos Lopez, **Portekiz Komünist Partisi)**

□ Toprağın çoğunun bireysel köylü ocaklarının elinde olmasının altında birçok nedenin birleşimi yatıyor.

Bu nedenler başta tarihseldir. Savaş öncesi Polonya'da kırsal alanlardaki yarıfeodal toprak sahipleri güçlüydü. Halk hükümeti ilk hamlesiyle, köylülerin yüzyıllarca süren "toprak açlığı"nı karşılamak için köklü bir reform kararnamesi yayımladı.

Halk hükümetinden toprak alan köylüler bu hükümeti desteklediler ve onu şiddetle savunmaları, kendi sınıf çıkarlarına uygun düşüyordu. Geniş bir işçi ve köylü bağlaşıklığı için somut fırsatlar ortaya çıktı. Bu, Polonya'nın sosyalist gelişmesi açısından temel önem taşıyordu.

Yavaş yavaş devlet ve kooperatif çiftlikleri biçimlendiler ve bugün bunlar, toprağın yüzde 25'ini işliyorlar. Bunların çoğu, tarımdaki gelişmelere yardımcı oluyor.

Değişik mülkiyet biçimlerine bağlı olmaksızın, Polonya tarımı hızla ekonomik bir

bütünlüğe doğru gelişiyor. Özgül olarak, şahıs çiftlikleri sosyalist ekonomiyle yakın ilişki içindedir. Kırsal kooperatifler de çeşitli hizmetler sunar ve önemli bir rol oynarlar. Kırsal özyönetim de sosyalist özellikler gösterir.

Şimdiki durumundan kaynaklanan kusurların kuşkusuz farkındayız: Ekilebilir arazinin parçalanmış durumu ve bazı çiftliklerdeki düşük tarımsal düzey. Fakat aynı zamanda, çiftçilerimizin çoğunun çalışkan ve tutumlu olduğunu ve ortaboy çiftliklerimizin yüksek verimlilik sağladığını da biliyoruz.

10. Kongre'de kabul edilen Parti Programı, Polonya'da toprakların birleştirilmesini nesnel, kalıcı ve uzun dönemli bir eğilim olarak vurgulamaktadır. Kırsal alanlardaki nüfusla, hayatın toplumsal ve kültürel dinamikleriyle ve tarım makinaları kullanımı için artan fırsatlarla birlikte, kollektif üretim biçimlerinin önemi de artacaktır.

Bu süreç zaman ister. Uygulama biçimlerinin seçimi tamamen özgürlük temeline dayandırılmalıdır. Bu nedenle, yalnızca bir ekonomik süreç değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir süreçtir de. "Akıntıyla birlikte yüzmeyi" planlamıyoruz, ama "düz bir çizgi halinde" yüzmek de genellikle tehlikeli bir bataklıkta son bulur.

Sendikal Hareket

□ **Polonya sendika hareketi, 1980'lerin başında bir krizle karşılaştı ve bunu, sendikalar üstüne çok yanlı bir tartışma izledi. Sendikaların, sosyalist Polonya'daki görevlerini ve rollerini nasıl görüyorsunuz?** (Bruna Furch, **Avusturya Komünist Partisi**; Georg Kwiatowski)

□ Polonya'nın canlanan sendika hareketinin şu anda yedi milyondan fazla üyesi vardır ve bu da, ekonominin kamu sektöründe çalışanların yarısından çok fazlası demektir.

Hareketin şimdiki yapısı, çoğunlukla 133 sınai federasyonunun bir parçası olan fabrika birimlerinden başlayarak, tabandan yukarıya doğrudur. Birkaç bin sendika bağımsız olarak çalışır. Federasyonların çoğu Tüm Polonya Sendika Antlaşması'nı kurmuşlardır.

Bu nedenle, Polonya sendika hareketi esas olarak, çeşitlilik gösteren yapısına ve toplumsal geçmişleri, örgütsel bağlılıkları ve felsefeleri farklı olan insanları çatısına almasına bakıldığında, çoğulcudur. Yine de, bunları emekçi halkın çıkarları ve ulusun geleceği ortak davası birleştirmiştir.

Partimiz, Polonya sendikalarının, her işletmede tek sendikanın faaliyet göstermesi görüşüne katılmaktadır. Rekabetin ekonomik üretimde ve piyasadaki değerini kabul ediyoruz. Aynı zamanda, geçmiş deneyimlerimiz tek bir fabrikada sendikaların "serbest rekabetini" nerelere götüreceği konusunda bizi uyarıyor. Sendikal hareketin bölünmüş olduğu ülkelerin modellerini de kabul edemeyiz.

Lenin'in, sendikaların yalnızca işçilerin kamu mülkiyetini yönetmeye katılmaları için değerli bir biçim sunmakla kalmayıp, aynı zamanda, işçilerin hükümet ve ekonomik yönetim organlarının faaliyetlerini denetlemesi ve çarpıklıklara karşı mücadelesinin önemli bir etkeni de olduğu yolundaki görüşüne uygun davranıyoruz.

1982 yılında Sejm tarafından çıkarılan Sendikalar Yasası, sendikal hareketin tüm

fonksiyonlarının yerine getirilmesi için yasal fırsatları yaratıyor, sendikalar ve yönetim arasındaki sınai anlaşmazlıkların giderilmesinin ilke ve prosedürlerini tanımlıyor, görüşmeler ve hakeme başvurma sonunda sonuca ulaşılmazsa greve gitme hakkını da tanıyor.

Açıkcası, yeni sendikalarla işbirliği yapmak hükümet için kolay değil. Ekonomik reform çerçevesinde alınan tedbirler, işçilerin hayat standartlarını ve koşullarını etkilemiştir. Bu nedenle sendikalar görüşlerini belirtmek ve de alternatif öneriler ileri sürmektedirler. Karşılıklı tartışma, hükümetin konumu ile işçi sınıfının ve diğer emekçi halkın çeşitli kesimlerinin hayati ve uzun dönemli çıkarlarını uzlaştıran sonuçları mümkün kılmaktadır. Kural olarak, bu süreç düzgün değildir ve hararetli tartışmalarla geçmektedir.

Partimiz, sendikal hareket içindeki üyeleri aracılığıyla, işçi sınıfı arasındaki rolünü güçlendirecek çabaları destekliyor, toplumsal adalet ilkelerini teşvik ediyor ve halkın maddi refahını yükseltiyor.

Polonya işçi sınıfı hareketinin uluslararası sendikalar topluluğunda emekçi halkımızın gerçek temsilcisi olarak, hak ettiği yeri almasından memnunuz.

☐ **Dayanışma'da etkin olanların işçi sınıfı ve halkın diğer kesimleri içindeki şu andaki etkisi nedir?** (Hugo Campos, Georg Kwiatowski)

☐ 1980'deki işçi protestolarının doruğunda ortaya çıkan Dayanışma'nın homojen bir hareket olmadığını tekrar tekrar söyledim. Gerçekte, daha başlangıcında derin iç çelişkilerle dolu olarak ortaya çıktı.

Bir yandan, Dayanışma'ya katılan bir kaç milyon insan bu sendikanın onların hak ve çıkarlarını savunan gerçek bir sendika olacağını umut etti. Slogan, "Sosyalizme evet, aksaklıklarına hayır"dı. Bu slogan işçilerin, sosyalist düşüncelerin, her şeyden önce de demokrasi ve toplumsal adalet ilkelerinin daha tam ve tutarlı gerçekleştirilmesine yönelik sınıfsal yükümlülüğünü ifade ediyordu.

Ama, öte yandan ve çeşitli nedenlerle, (daha çok da, partimizin zayıflığından) bu sendika işçilerin duygularını güdümleyen, demogojiye başvuran, sosyalizmi yetkinleştirmek için değil de, onu bozmak için Dayanışma'yı kullanmak isteyen siyasal gruplarca yönetilir oldu.

Kuruluşunu izleyen haftalar için, Dayanışma bir sendika olmaktan çıktı. Yavaş yavaş, üyelerinin çoğunun niyetlerinin aksine, açıkça antisosyalist ve zaman zaman karşıdevrimci bir siyasal harekete dönüştü.

Büyüyen anarşi ve ekonomik çözülme Polonya'yı sonu belirsiz bir yıkımın eşiğine getirdi. Felakete kayışı önleyecek acil tedbirler bir zorunluluk olmuştu.

Dayanışma'nın önderleri gerçekçi, yapıcı sonuçlara gidemeyeceklerini kanıtladılar. Ortaya koydukları yalnızca kısır nihilizmdi. Halkımız gerçek bir ateşten gömlekle yüzyüze gelince, sözümona halkın dostları Polonya'nın ve onun emekçi sınıfının çıkarlarını desteklemekte gönülsüz kaldılar. ABD yönetimi ve diğer önde gelen Batı ülkeleri tarafından uygulanan ekonomik yaptırımları alkışladılar ve işi yavaşlatma, boykot çağrılarında bulundular, "ne kadar kötü olursa, o kadar iyi" sloganını ortaya attılar. Oysa, daha kötü olan, halka, genelde işçilere darbe vuruyordu.

Eski Dayanışma üyelerinden büyük bir çoğunluk bu önderlerden koptu; onların milyonlarcasının yeniden canlanan sendikalara, Yurtsever Ulusal Yeniden Doğuş Hareketi'ne, işçilerin özyönetimine, yerel yönetimlere, partimizin faaliyetlerine ve Merkez Komitesi de içinde, parti organlarına katılmaları buna tanıklık etmektedir.

Eski Dayanışma önderlerinden küçük bir profesyonel antikomünist grup, Batı büyük burjuvazisinden ve çeşitli istihbarat kuruluşlarından aldığı propagandayı, siyasal ve mali desteği kullanmakta, Polonya'nın güçlükleri üzerinde demagojik biçimde oyunlar oynamakta ve hala, Polonya işçi sınıfının çıkarlarının tek başına şampiyonluğunu taslamaktadırlar. Ancak bu antikomünist grup artık geniş destek toplayamamaktadır. Siyasal yalıtlanmışlıkları, Polonya toplumunda giderek artmaktadır.

Kilise ve Devlet

□ **Tarihsel olarak din ve kilise Polonya toplumunda önde gelen bir rol oynamıştır. Bildiğimiz kadarıyla, güçlü ve dalbudak sarmış (15 bin kilise, 21 bin rahip, 4400 keşiş ve rahibe) ideolojik ağıyla kilise, bazı yönlerden (tüm aygıtı yalnızca 11 bin işlevciden oluşan) PBİP'den daha önde gelmektedir. Bunun yanısıra, Batı yayınlarına bakarsak, Polonya din adamları inanan kitleleri sosyalizmle karşı karşıya getirmeye çalışmaktadır. Bu izlenim doğru mudur ve doğruysa, PBİP buna ideolojik olarak nasıl karşı çıkmaktadır? Parti bu sorunun ele alınmasını, bunalımın sonuçlarının ortadan kaldırılması için tüm ulusu bir araya getirme çabalarıyla birleştirebilir mi? Son olarak, sosyalizmde devlet ve kilise arasındaki ilişkiler nasıl olmalıdır?** (Bruno Furch; Rafic Samhous; **Lübnan Komünist Partisi**; Unni Krishnan; Kadhim Habib; Santiago Alvarez)

□ Roma Katolik Kilisesi ulusumuzun ve devletimizin tarihinde yüzyıllardır önde gelen bir yere sahip olmuştur. Sosyalizm koşullarında da, Katolik inanış Polonya'nın tinsel hayatına güçlü bir etki yapmaktadır. Bu uzun dönemli bir sorundur. Bilim ve teknolojide ulaşılan gelişmelerin, hızla ve neredeyse otomatik olarak, laik düşünceyi hakim kılacağı öngörüşü her yerde doğrulanmıştır. Roma Katolik Kilisesi'nin güçlü bir temeli vardır ve inananlarının görüş ve düşünceleri üzerindeki etkisi politik olmaktan çok felsefi ve duygusaldır. Son yıllarda, bir Polonyalının Papa seçilmesiyle kilisenin potansiyeli farkedilir derecede artmıştır.

Roma Katolik Kilisesi'nin Polonya'daki tarihinin günümüze belirli etkileri vardır. Ülkenin bölünme döneminde ve özellikle II. Dünya Savaşı ve Nazi işgali altında Kilisenin yurtsever bir konum aldığını ve binlerce papazın Nazi cinayetlerine kurban gittiğini belirtmek gerek. Bu, kilisenin toplumumuzdaki manevi otoritesini artırmıştır.

Roma Katolik Kilisesi'nin, kendisine yabancı bir ideoloji olan sosyalizmle, böylesine büyük bir ölçüde, ilk kez Polonya'da karşılaştığını eklemek gerek. Devrimci dönüşümler sonucu, kilise devletten ayrıldı ve eski ayrıcalıklarını, özellikle mülkiyetindeki toprakları kaybetti. Eskiden anayasal ayrıcalık olarak edindiği "hakim din" statüsünü yitirdi. Bu yeni konum kilise-devlet ilişkilerinde gerilimlere yol açtı ve bu tamamen doğaldı. Esasen tutucu bir kurum olan kilisenin değişikliklere kendini uydurması çok yavaş olur. Bunun yanısıra, biz de kendi hesabımıza düşüncesiz hareketler ve basitleştirilmiş tavırlar gösterdik. Yine de, 1950'de sosyalist devletimiz ile katolik kilisesi arasındaki ilk anlaşma imzalandı. Diğerleri de bunu izledi.

Ama bununla, tüm normalleşme umutları gerçekleşmiş olmadı. Sorunların karmaşıklığı ve farklılıklar çok büyük, karşılıklı ilişkiler içinde sarfedilen deneyimler ise çok azdı.

Katolik kilisesinin tek sesli olmadığı da hatırlanmalıdır. Onun dünya çapındaki örgütlenmesi, dünya üzerindeki temel çelişkileri (kendine göre) yansıtıyor. Bir yanda, ezilenlerin mücadelesine yakın olan özgürlük teolojisi varken, öte yanda, inananların dini duygularını sosyalizme ve tüm ilerlemeye karşı kullanmaya çalışan gerici kesimler vardır.

İkincisini kabul etmiyoruz, etmeyeceğiz ve duruma göre gerekli adımları atacağız.

Ne var ki, inananların ve inanmayanların, kilisenin ve sosyalizmin daha uzun bir süre bir arada yaşamak zorunda olduğu gerçeği değişmemiştir. Bu ise, halk devleti ile kilisenin, özellikle kamu ahlakı ve ulusun yüksek çıkarları konusunda yapıcı bir biçimde işbirliği yapması gerektiği anlamına geliyor.

Yakın tarihimizin 40 küsur yılında, her iki taraf da diğeri hakkında yalnızca çok şey öğrenmekle kalmadı, karmaşık sorunları ele alacak geniş bir deneyim birikimi elde etti. İdeolojik ve felsefi çelişkiler kalacaktır. Ancak bunlar devlet ve kilise arasında siyasal bir çatışmaya dönüşmeyecektir. Özellikle, inananlar ve inanmayanlar arasında siyasal uzlaşmazlıklar yaratmamalıdır.

Katoliklerin azınlıkta olduğu ve kilisenin böyle yurtsever bir geleneğe ve bu tür bir toplumsal saygınlığa sahip olmadığı ülkelerden gelen kimi yoldaşlar, kiliseye karşı tavrımızın yanlış ve yeterince ilkeli olmadığını düşünüyorlar. Bu tür kuşkuları anlıyoruz. Ancak, ezici bir katolik nüfusa sahip olan Polonya'da, partinin kiliseye karşı bu tutumu Lenin'in, solculuğun "çocukluk hastalığı"na karşı uyarıda bulunurken uyguladığı türden gerçekçi bir politikayı yansıtıyor.

Partimizin dine karşı bu tutumu değişmeden kalacaktır.

□ **Deminki soruyu izlemek üzere, PBİP genç kuşakları politik bakımdan ateistçe ve sosyalist idealler ruhunda eğitmek için ne gibi tedbirler alıyor?** (Zenon Zorzovilis, Georg Kwiatowski)

□ Dine karşı bir mücadele olarak ateizm 10. Kongre'de kabul edilen Parti Programı'nda da, Parti Tüzüğü'nde de yer almamaktadır. Aynı zamanda, bilimsel, maddeci dünya görüşünün propagandası büyük ve başta gelen bir görevdir.

Genç kuşakların ideolojik ve politik eğitimi PBİP için özel bir önem taşımaktadır. Yaşadığımız bunalım genç insanların düşünce ve görüşlerini ters biçimde etkilemiştir. Fakat, herhangi bir fikir, herhangi bir siyasal hareket, kuşaklar arası devamlılığı korursa, tarihte hak ettiği yeri alır.

Gençler arasındaki ideolojik çalışmalarımızın eksikliklerini biliyoruz. Bazı gençler, açıkça, bekle-gör gibi pasifçe bir politika uyguluyorlar. Genç kuşakla daha yakın ilişkiler kurmayı ve felsefi arayışımızın ve tartışmalarımızın boyutlarını genişletmeyi umuyoruz. Amacımız Marksçı-Leninci felsefenin insancıl, ahlaksal değerlerini, gerçek kurtuluşa bağlılığını, yeni bilgiler edinmek için sunduğu fırsatları, düşünsel bakımdan akılcı ve açık doğasını öne çıkarmaktadır.

Genç insanlar her ne kadar tam anlamıyla kavramasalar da, sosyalizmin değerleri

ve idealleri gençliğimize yakındır. Eleştirel duygular genellikle sosyalist ilkelerin pra tikte uygulanmasıyla ilgilidir. Çoğu durumda, bu görüşlerin insanın dine ya da kiliseye karşı tavrıyla bir ilgisi yoktur.

Gençliğimiz olmaksızın hiç bir şeye girişmek hiç bir şeye karar vermek istemiyoruz. Umudumuzu genç insanların değerli niteliklerine, yani entellektüel kavrayış, yaratıcılığa bağlılık, eleştirel yaklaşım ve çifte standartları ve çağdışı şeyleri reddetme gibi niteliklerine bağlıyoruz. Gençlik örgütlerinin daha bağımsız, etkin ve dogmalardan uzak olmalarını bekliyoruz. Kendi kuşaklarının (tabii, Halk Polonyası öncülerinden farklılık gösteren) ilgi ve beklentilerini ifade eden bu örgütler, tamamiyle bilinçli ve akılcı bir gençlik felsefesi oluşturmada daha büyük bir rol oynamalıdırlar.

Ama en önemlisi, düşüncelerimizin geçerliliğini gösterecek ve sosyalizmin çekiciliğini yükseltecek olan gündelik gelişmelerdir. Söylediklerimiz ile yaptıklarımız, program ile pratik arasında farklılık olmamalıdır. Genç insanlar kendilerini, günümüzün ve geleceğin katılımları ciddiye alınan aktif kurucuları olarak görmelidir. İdeolojik eğitimi bu doğrultuda güçlendirmek partinin önemli bir görevidir.

☐ **PBİP'nin, partinin katolik üyelerine karşı siyaseti 1980 bunalımı öncesinden farklı mıdır?** (Jose Lava: **Filipin Komünist Partisi**)

☐ Toplumumuzun, değişik dünya görüşleri açısından farklılaşması parti saflarına da yansıyor. İşçilerin ve çiftçilerin çıkarlarının temsilcisi olarak onun sınıfsal karakterini korumayı amaçlıyor ve böylelikle, partiye katılanların ateist olmalarını şart koşmuyoruz. Eğer inananlar partiye katılırsa bu onların siyasette aktif olmak istedikleri, programımızı destekledikleri ve sosyalist sistemi din düşmanı olarak görmedikleri anlamına geliyor.

PBİP her şeyden önce, sosyopolitik hedefler güden bir örgüttür. Açıkca, bilimsel bir dünya görüşünü ve (temellerini safları içinde propaganda ettiği) maddeci hümanizmi destekliyor.

Bununla birlikte tüm parti üyelerinin bu felsefede olgunlaşmaları çok zaman ve çaba gerektirir. Biz bu hedefe ulaşmak için çalışıyoruz.

Aynı zamanda, dini duygular eğer partinin birliğine yönelikse ve politik dindarlık düzeyindeyse, bunlar PBİP üyeliğiyle bağdaşmaz. Partimizin 1980 krizi öncesi ve sonrasındaki konumu budur.

Yaşamımdan Sayfalar

☐ **Bize askeri meslek hayatınızı anlatır mısınız? İkinci Dünya Savaşı sırasında SSCB'de oluşturulan Polonya birliklerinde nasıl subay oldunuz?** (Zenon Zorzovilis)

☐ Gençlik yıllarımı bir çok görüşmede ve yazıda anlattım. Burada tümünü bir kez daha tekrar etmenin gerekli olduğunu sanmıyorum. Tekrarlamak gerekirse, Nazi Almanya'sı Polonya'ya saldırdığında kendimi önce Litvanya'da buldum, anne babam ve kızkardeşimle Altaylara götürüldüm. Orada orman işçisi, taşıyıcı ve ağaç kesicisi olarak çalıştım.

1943 Mayıs'ında, SSCB'de bir Polonya ordusu kurulması kararı açıklanınca gönüllü oldum ve Ryazan'da Polonyalı subaylar okuluna götürüldüm. 1943 sonbaha-

rında mezun olduktan sonra, 2. Piyade Alayının 5. Bölüğünde takım komutanı, sonra da bir süvari keşif birliğine komutan oldum. Sonunda da süvari keşif alayı komutanı oldum.

Temmuz 1944'de Polonya sınırını geçtim ve bundan sonra, yol boyunca -Vistül, Varşova, Baltık Hattı, Oder'in aşılması, Berlin muharebesi ve sonunda Elbe- savaştık.

Anladığım kadarıyla, sorunuz yalnızca askerlik mesleğime başlamamla ilgiliydi. Belki şunu da ekleyebilirim: SSCB'de kurulan Polonya Ordusu'na katılmaya beni götüren yol, savaş kaprislerinin Sovyet toprağına sürüklediği yaşıtım onbinlerce Polonyalı için tipik bir yoldu. İlk zor yıllarda koşullarımız farklıydı, ama hepimiz büyük Sovyet halkına derin bir saygı ve hayranlık duyuyorduk.

□ **Sizi bir komünist partisine katılmaya iten neydi? İçsel politik gelişiminizde ne gibi sorunlarla karşılaştınız?** (Georg Kwiatowski)

□ Orduya katılmaya beni iten yolun tersine, komünist harekete katılmam için katettiğim yol o kadar belirgin değildir. Ailemin (Polonya'nın bağımsızlığı için savaşan birçok savaşçıyı içeren) birkaç kuşak geriye giden uzun yurtsever geleneği sosyal köktencilik izleri taşımıyordu. Savaştan önce gittiğim orta okul papazların yönetimindeydi ve ilerici düşünceleri teşvik etmiyorlardı.

Savaş yılları, devrim teorisi çalışmak için uygun bir zaman değildir. Çocukluğumdan beri toplumsal adaletsizlik örnekleriyle karşılaşmama rağmen, toplumsal örgütlenme biçimleriyle benim için tamamen yeni olan tek temas bunlardı ve genç bir insanın doğal merakı arayışlarımı dürten etkenlerdi. Polonya'da ve diğer işgal altındaki ülkelerde olup bitenleri öğrendiğim zaman ve daha sonra kendi gözümle Nazi cinayetlerini gördüğümde, siyasi olgunluğa ulaştım.

Bugün temel olarak kabul ettiğim iki şeyi giderek anlamaya başladım. İlki, zor doğuşuna ve büyük yanlışlarına karşın, sosyalizm insana yalnızca gericilik ve faşizm üzerinde zafer kazanmanın biricik umudunu vermekle kalmaz aynı zamanda ve en başta, geleceğin toplumsal sistemi de odur. İkincisi, Marksçılık-Lenincilik, dünyayı doğru kavramak ve onun daha iyiye doğru, amaçlı dönüşümüne kılavuzluk etmek için en iyi, en akılcı düşünce yoludur.

Ama tam bir siyasal olgunluğa erişmem zaman aldı. Savaş zamanı boyunca, askerlik hizmetim sırasında komünist olmayan bir subay olarak kaldım.

Parti üyesi olmaya beni iten nihai değişiklik savaş sonrası iki yılda gerçekleşti. Bu gelişmeler üstüne, Polonya dışında genellikle çok az şey bilinir. O zamanlar biz, halk hükümetini savunmak için savaşıyorduk: Bu bir tür iç savaştı. Bunda aktif olarak yer aldım ve çok şey görüp anladığım için, 1947'de Polonya İşçi Partisine üyelik için başvurdum.

Bu her şeyi özetliyor. 40 yıldan fazladır, elimden gelenin en iyisiyle partiye hizmet ediyorum.

Sonuç Olarak: Dergi Üstüne

□ WMR'**nin rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz ve iletmek istediğiniz dilekleriniz neler?** (Alexander Subbotin, **SBKP**)

□ **WMR,** komünist ve işçi partilerinin görüş ve deneyimlerini aktardıkları, değerli

bir kollektif forumdur. Dergi onların işbirliğinin bir aracı. Aynı zamanda, dünyadaki diğer ilerici, demokratik ve özgürlükçü güçlerle de ortaklık diyaloğu sürdürüyor.

Günümüzde, derginin bu işlevleri öncelik taşıyor. Okuyucularını etkilemenin yeni yollarını ve araçlarını arar ve değişik ülkeler emekçi halklarının özlem ve gerçeklikleriyle yakın bağlar kurarken **WMR**, aynı zamanda uluslararası sorumluluklarının da bilincindedir. Bu bileşim derginiz için zorunludur.

Zamanımızın görevi ve en büyük değeri (dengeli silahsızlanma yoluyla barışın savunulması, evrensel güvenlik ve ilerleme) dergiye yeni bir düşünce tarzını ve onun kadrosuna da yeni bir çalışma anlayışını dayatıyor (bu, yürek dolusu isteğimizdir de). Sanıyorum, şimdi böyle bir aşamanın başlangıcındasınız. Kardeş partilerin etkinlikleri ve Prag'da yapılan Nisan Toplantısı'nda ortak dergimizin çalışmasının tartışılmasında gösterdikleri destek, bu yönde, yol almak için uygun koşullar yaratıyor.

DAHA ÇOK PULLUK, DAHA AZ KILIÇ

Delhi Altıları (Barış ve Silahsızlanma İçin Dört Kıtadan Altı Ülkenin Girişimi) üyesi devletlerin yöneticilerinin dergimizin sorularına verdikleri yanıtları yayınlamaya devam ediyoruz.

Miguel de la Madrid
Meksika Devlet Başkanı

☐ Delhi Altılarının ortak barış eylemleri uluslararası çapta büyük yankı uyandırdı. Sizce Altılar öteki ülkelerin konumlarına ve dünya kamuoyuna nasıl bir etki yapıyorlar?

☐ Silahsızlanma için mücadele, Meksika'nın dış politikasının ön sırada gelen amaçlarından biridir. Meksika, bu amaca ulaşmak için, kuruluşundan bu yana Birleşmiş Milletler Silahsızlanma Komisyonu'nda çalışarak, çabalarını öteki devletlerin çabalarıyla birleştirmektedir. Meksika, bölgesel düzeyde, dünyada ilk kez nükleer silahtan arınmış bir bölgenin oluşturulmasını belirleyen Tlatelolko anlaşmasının imzalanmasını sağlamıştır.

Silahsızlanma politikasını kendine kılavuz edinen Meksika, Altılar Grubuna katılmıştır. Ülkemizin bu grup içinde bulunmasının nedeni, Meksikalıların silahsızlanma, silahlanma yarışının gemlenmesi ve dünya barışın sağlanması davasında tüm insanlığın sorumlu olduğu kanısında olmalarıdır.

Altılar Grubu, nükleer cepheleşmenin olası sonuçlarının analizine kamuoyunun geniş biçimde katılmasına yardımcı olmaktadır. Bu yolla grubumuz atom savaşının tehlikesinin kavranmasına katkıda bulunmaktadır. Altılar Grubu, ayrıca, SSCB ve ABD yöneticilerine kendi saptamalarını ve önerilerini de iletmektedir. Yeraltı nükleer denemelerine ilişkin yasağın uygulanmasının denetimi yolunda, grubumuz, sahip olduğu teknik potansiyeli Sovyet ve Amerikan yönetiminin kullanımına açmıştır.

Altılar Grubunun faaliyetleri, silahsızlanma, özellikle de nükleer silahsızlanma yolunda somut anlaşmaların imzalanması, nükleer denemelerin yasaklanması ve silahlanma yarışına son verilmesi yolunda uluslararası kamuoyunun geniş çevrelerinden gelen talepleri yansıttığından dolayı, tüm devletlerin ve bu arada büyük devletlerin de konumlarını etkilemektedir.

☐ Meksika, Latin Amerika'da nükleer silaha izin verilmemesini amaçlıyor. Bu konuda ne gibi önlemler alınıyor?

☐ Bilindiği gibi, Meksika ve öteki Latin Amerika ülkeleri, bölgelerinin nükleer silahtan arınmış bir bölge olması yolunda girişimde bulunarak, bu tür bir politikanın yeryüzünün başka bölgelerinde de uygulanabileceğini ilk kez ortaya koydular. Meksika'nın sürekli diplomatik çabaları sonucu, nükleer devletler Tlatelolko anlaşmasının 1. ve 2. protokolleri imzaladılar. Ülkemiz bu konumlardan hareket ederek, öteki bölgelerin de nükleer silahtan arındırılmasına yönelik girişimleri, örneğin, Pasifik'in güneyinde böyle bir bölge oluşturulmasına yönelik Rarotonga anlaşmasını selamlamaktadır. Biz aynı zamanda, Balkanlar'da ve İskandinavya'da bu amaça hizmet eden önerileri ve Orta Avrupa'da nükleer silahlardan arındırılmış bir koridor oluşturulması fikrini desteklemekteyiz.

☐ **Yıldız Savaşları projesi ve uzay silahları sisteminin ortaya çıkması olasılığı üzerine neler düşünüyorsunuz?**

☐ Devletler arasındaki askersel rekabetin yeni boyutlar almasına izin verilmemelidir. Altılar Grubu, Stokholm'de yaptığı Ocak toplantısında bu saptamayı yapmıştır. Uzay hepimize aittir ve onun barışçıl amaçlarla kullanılmasından çıkarı olan ülkelerin sayısı yıldan yıla artmaktadır. Uzay silahlanma amaçlarına hizmet etmemelidir.

☐ **Dünya kamuoyu Meksika'nın, Orta Amerika krizinin barışçıl çözümü ve bölgenin militarize edilmesinin önlenmesi konularındaki yapıcı tutumunu iyi biliyor. Böylesi tek ve kollektif çabaların başarısızlığa uğraması durumunda, Latin Amerika devletleri ve dünya barışı açısından ne gibi sonuçlar ortaya çıkabilir ve bu adımların başarısı için ülkenizin attığı adımlar nelerdir?**

☐ Bilindiği gibi, Meksika ve öteki Latin Amerika ülkeleri 1983 Ocağında Kontadora Grubunu oluşturdu. Daha sonra grubumuza Kontadora Destekleme Grubu da katıldı. Amacımız, Latin Amerika'daki krizin politik çözüme kavuşturulmasını sağlamaktır. Söz konusu grupların aktif faaliyetleri sonucu, beş Latin Amerika ülkesi arasında görüşmelerin yeniden başlaması sonucunu çıkaran "Eskupilas-1" ve "Eskupilas-2" anlaşmaları imzalandı.(1) Anlaşmalar Sapoa'da (Nikaragua) Nikaragua hükümetiyle karşıdevrimcilerin temsilcileri arasında yapılan görüşmeler için elverişli bir ortam yarattı.

Diplomatik çabaların bir başka olumlu sonucu da AET, Orta Amerika ülkeleri, Kontadora Grubu ve Kontadora Destekleme Grubu dışişleri bakanları arasındaki diyaloğun San-Hose'de (Kostarika) yeniden başlamasıdır. Şu ana kadar dört görüşme yapılmış, bu görüşmelerde bölgenin ekonomik kalkınmasını güvence altına alan bir anlaşma hazırlanmıştır.

Barışçıl çabalara bakarak, bölgemizde ve tüm dünyada barış davasıyla ilgili olarak iyimser olmamız ve sorunun olumsuz doğrultuda gelişeceğini düşünmememiz gerektiğini söyleyebiliriz. Latin Amerika ve Karaip bölgesi ülkelerinin, ellerindeki kısıtlı olanakları kendi halklarının kalkınması yolunda kullanma zorunluluğunu kavrayacaklarını ve dolayısıyla barış çabalarına ara vermeyeceklerini göz önünde tutmalıyız.

Bu amaca ulaşılması için halkların iradelerine saygı gösterilmelidir. Bölge dışında

---

(1) Kastedilen, Orta Amerika'da barışa ulaşılma yolları üzerine 1987'de Guatemala'da imzalanan anlaşmalardır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: **Dünyaya Bakış** No.5, Eylül 1988. (Derginin notu)

bulunan devletler müdahalelerden kaçınmalıdır. Bu, krizin çözülmesine en büyük katkı olacaktır.

□ Uluslar topluluğunda, silahsızlanmanın uluslararası ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinde, ekonomik alanda devletlerin güvenliğinin, eşitliğinin ve bağımsızlığının güvence altına alınmasında bir koşul olduğu görüşü güçlenmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin dış borçları sorunu görülmemiş ölçüde yakıcılaşmıştır. Bu sorunların olası çözüm yolları nasıl olabilir? 1987 Kasım'ında Akapulko'da, sekiz Latin Amerika devlet başkanının yaptığı toplantının sonuçları açısından, bu konuda neler söylenebilir?

□ Meksika silahsızlanma, gelişme ve güvenlik arasında karmaşık bir bağın bulunduğunun bilincindedir. Altılar Grubunun Stokholm toplantısında da bundan söz edilmiştir. Dünyadaki kaynaklar sınırlıdır. Şu seçimi yapmak zorundayız: Dünyanın her yerinde yeterince pulluk olmasını istiyorsak, kılıçların sayısını azaltmalıyız. Öte yandan, Akapulko'da yapılan Sekizler Grubu devlet başkanları toplantısında, bölgenin dış faktörler karşısında zayıf kalmaması için, Latin Amerika ve Karaip bölgesi ülkelerinin çıkarlarını birbirine daha fazla eklemlemenin ve uyumlaştırmanın zorunlu olduğu vurgulanmıştır. Bu, uluslar topluluğunu ilgilendiren sorunların çözümünden herkesin sorumlu olması konseptine uygundur. Şu ana kadar tüm ağırlık, borçlu ülkelerin omuzlarındaydı. Dış borçlar, finans kaynaklarının yığınsal olarak yurtdışına akıtılması sonucunu doğuran, bu ülkeleri sermaye ihraç eden bir konuma getiren bir düzeydeydi. Bu durum, ayrıca, faiz hadlerinde büyük bir yükseliş, dış ticarette fiyat koşullarının kötüleşmesi ve himayeciliğin yaygınlaşması, devletlerimizin yaşam düzeyinin düşmesi ve bağımsız kalkınma olanaklarının daralması sonucunu doğurdu.

□ Sonuç olarak, SSCB ve ABD liderlerinin görüşmelerinin sonuçlarını da gözönüne alarak, uluslararası yaşamda gelişen süreçlerin perspektiflerini nasıl değerlendiriyorsunuz? 21. yüzyılda dünya nereye doğru gidecektir: Yeni tehlikelere mi, daha iyi bir geleceğe mi?

□ Meksika, Sovyet-Amerikan üst düzey görüşmelerini sevinçle karşılamaktadır. 8 Aralık 1987'de Washington'da imzalanan INF anlaşması, silahsızlanma mücadelesinde tarihsel ve somut karakterde bir adım olarak değerlendirilebilir. Anlaşma, karşılıklı anlayışa ulaşma yolunda politik bir istek bulunduğunu kanıtlamaktadır. Ancak, daha yapılması gereken çok şey vardır. Silahlanma yarışı durdurulmuş ve geriye döndürülmüş değildir. Yeni nükleer silahlar ve başka yığınsal kırım araçları yapılmaya ve denenmeye devam edilmektedir. Bu durumda, silahsızlanma konusunda geniş kapsamlı ve uzun vadeli anlaşmaları mümkün kılmak için, uluslararası ilişkilerde karşılıklı güveni güçlendirmek gerekmektedir. Bu tür anlaşmalar bize iyimserlik aşılamaktadır. 21 yüzyıla, savaşsız bir dünyayı, genel güvenliği ve insanlığın kalkınması ve ilerlemesi yolunda işbirliğini kurma ümidiyle giriyoruz.

Biz, ABD ve SSCB yöneticilerinin yeni bir görüşme yapmasını son derece olumlu bir gelişme olarak görüyoruz ve böyle bir görüşmeyi her açıdan destekliyoruz. Böyle bir görüşmenin sonucunda atılacak yeni adımlarla, silahsızlanma yolunda daha da ileriye gitmek mümkün olacaktır.

YİRMİ BİRİNCİ YÜZYILA DOĞRU

Militarizm Olmadan Kapitalizm Var Olabilir mi?(*)

Viktor Perlo
ABD Komünist Partisi Ulusal Komite üyesi ve Ekonomik Komisyon Başkanı

Nükleer füze çağında insanlığın sağ kalma olasılıkları ve günümüz dünyasının diğer global sorunları, Marksizm-Leninizm ile uluslararası komünist ve işçi sınıfı hareketinin önüne bütünüyle yeni ve karmaşık konular getiriyor. Bu konulardan birisi, kapitalizm koşullarında militarizmi ortadan kaldırma olanakları ve yolları sorunudur. Militarist saldırganlığın daha tehlikeli görünümleri şu aşamada önlenebilir mi? Sosyalist ve kapitalist ülkelerin nükleer silahlardan arınmış bir dünya kurma olasılıklarının temeli nedir?

Askeri güç her zaman kapitalist yayılmacılığın belirleyici aracı olmuştur. Yayılmacı sömürge savaşlarından (ve Amerika Birleşik Devletleri'nde, Amerika kıtasının yerli halkları ile Meksikalılar'a karşı savaşlardan) emperyalist devletlerin birbirlerine karşı savaşlarına kadar bu böyledir. Ayrıca burjuvazi, kendi ülkesinde ve uluslararası düzeyde, devrimci işçilere karşı askeri güç kullanır.

Kuvvet Siyasetinin Çöküşü

Emperyalist askeri gücün sivri ucu sosyalist ülkelere, özellikle de Sovyetler Birliği'ne yöneltilmiştir. Emperyalizm dünyanın her yerinde işçi sınıfı iktidarını can düşmanı olarak görmektedir. Sosyalist toplumların varlığı dünya kapitalizmini siyasal olarak zayıflatmakta, sömürüye son verme ve güzel bir yaşam kurma konusunda işçilere esin kaynağı olmaktadır.

ABD militarizmi, ana gövdesi itibariyle SSCB'ye karşı nükleer saldırı hazırlamak

(*) Burada dile getirilen görüşler, ABD Komünist Partisi içerisinde halâ sürmekte olan tartışmayı yansıtmaktadır. Bu karmaşık ve önemli konunun bütün yönlerine ilişkin olarak kapsamlı bir tutum henüz belirlenmemiştir.

üzere yönlendirilmiştir. Silah üretiminin yanı sıra, Sovyetler Birliği'ne karşı dünya çapında oluşturulan askeri üsler ağı, Batı Almanya, Japonya ile Güney Kore'nin askeri işgali ve NATO'ya üye diğer ülkelerin çoğunun kısmen işgal altında tutulması bu hazırlıklar arasındadır. ABD emperyalizmi, ayrıca, Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın her yanında ulusal kurtuluş hareketlerine karşı (Güney Afrika, İsrail ve kimi NATO ülkelerinin önemli yardımlarıyla) büyük çaplı askeri etkinliklere girişmektedir.

Emperyalist devletlerin fetih ve yayılma emelleri sınırsız, saldırganlıklarının vahşeti ve soykırımcı yönü ölçüsüzdür. Hitler Almanyası Japon emperyalizmiyle bağlaşıklık kurarak dünyaya egemen olmaya çalıştı. Ama esas olarak SSCB'nin kahramanca gayretleriyle yenilgiye uğratıldı. Bunun üzerine, dünyaya egemen olmak isteyen ABD emperyalizmi, sosyalizmi yok etme kampanyasının "önderliğini" devraldı; atom bombalarıyla daha büyük bir soykırım tehditinde bulundu.

Nükleer silahları savunanlar, "iki süper devlet" arasındaki "dehşet dengesi"nin 40 yıl boyunca büyük bir savaşın çıkmasını önlediğini ve rekor uzunlukta bir barış döneminin yaşanmasını sağladığını öne sürüyorlar. Bu kanıt bütünüyle geçersizdir. Atom bombası, ABD emperyalizmi tarafından geliştirilmiş ve Sovyetler Birliği'ne karşı savaşa hazırlanmanın bir aracı olarak Japonya'ya karşı kullanılmıştır. Üçüncü Dünya Savaşı tehlikesini bu durum ortaya çıkarmıştır. Ve nükleer bir savaş tertiplerini boşa çıkaran esas güç, dünya barış hareketlerinin desteği ve ABD askeri gücüne denk bir kuvvet yaratma yönündeki başarılı çabalarıyla Sovyetler Birliği olmuştur. Üstelik, nükleer silah yığınağı yapıldıkça, teknik bir yanlışlık ya da en bağnaz çevrelerin Amerika Birleşik Devletleri'nde iktidara gelmesi sonucunda bir felâkete uğrama tehlikesi de artmaktadır.

Günümüzde hem Sovyet hem Amerikan yetkilileri tam bir *stratejik eşitlik* durumunun bulunduğu konusunda görüş birliği içindedirler. Bu yüzden herhangi bir ABD/SSCB atom savaşı hem Amerika Birleşik Devletleri'ni, hem Sovyetler Birliği'ni (ve muhtemelen bütün dünya nüfusunu) kesinlikle yok edecektir. Bu eşitlik durumu, nükleer saldırının önüne aşılmaz bir engel çıkarmaktadır. Ronald Reagan, Mihail Gorbaçov'la yaptığı ortak açıklamalarda, nükleer bir savaşın kazanılamayacağını ve böyle bir savaşa asla girişilmemesi gerektiğini, ülkelerimizin nükleer silahsızlanma yönünde harekete geçmesinin gerekli olduğunu kabul etmek zorunda kalmıştır.

Yeni Bir Biçime Bürünen Saldırganlık

Ne var ki bu durum, ABD tekelci sermayesinin militarizme son verme ya da nükleer silahları gerçekten yok etme hedefini kabul ettiği anlamına gelmiyor. Ama ABD tekelci sermayesinin aşırı sağcı kesimleri ile daha "ılımlı" tutucu çevrelerinin bu konudaki yaklaşımları arasında az çok farklılıklar vardır.

Eski Savunma Bakanı Caspar Weinberger tarafından atanan "Uzun Erimli Bütünsel Strateji Komisyonu"nun, geçenlerde yayınlanan raporu, nükleer savaşın kabul edilemeyeceği görüşünü ancak sınırlı ölçüde benimsiyor. Buna karşılık rapor, ABD ile SSCB arasında Avrupa kıtasında yapılacak bir savaş kavramını esas alıyor. Bu savaş, konvansiyonel silahlarla ve nükleer silahların "sınırlı" kullanımıyla (bunu sınırlamak mümkün olabilirmiş gibi) yürütülecektir: "Nükleer olmayan kuvvetler yetersiz kalırsa, konvansiyonel bir istilayı durdurmak için nükleer güç kullanmaya hazır olmalıyız. Ama bu güç, etkili ve titiz biçimde kullanılmalı, bir intihar adımına

dönüştürülmeden kontrol altında tutulmalıdır." Raporun başka bir yerinde şöyle söyleniyor: "Sovyetler'in konvansiyonel güçler alanındaki büyük üstünlüğü, İttifak'ın (NATO-Ed.) Avrupa'yı savunmak için, daha uzun yıllar boyunca kimi nükleer silahlara ihtiyaç duyacağını gösteriyor."

Sovyetler'in üstünlüğü konusunda öne sürülen iddianın bir propaganda yakıştırmasından ibaret olduğunu belirtmeye gerek yok. Sovyet "istilası" konusundaki iddia da böyledir. Çünkü bu istila tehdit ve hazırlıkları, Batı'dan Doğu'ya yönelik olmuştur, Doğu'dan Batı'ya değil.

Rapor, ayrıca, ABD'nin üstün durumda bulunduğunu düşündüğü alanları vurgulayarak, yeni askeri teknolojilerin sınırsız biçimde denenmesini ve seçme bir Yıldız Savaşı kuvvetinin oluşturulmasını istiyor. Rapor, militarizme son verme hedefini benimsemek şöyle dursun, ABD'nin bütçe açığı nedeniyle kısılan askeri harcamaların, "gerçek" rakamlarla her yıl yüzde 3 oranında artırılmasını savunuyor.

Yine de rapor, Amerika Birleşik Devletleri'nin gün geçtikçe artan mali güçlükleriyle yüzyüze gelmek zorunda kalıyor. Bütçe açıkları ile dış ödemeler dengesindeki açık da bu güçlükler arasındadır. Bu durum, toplam üründen orduya ayrılan payın daha da artırılmasına şimdilik engel oluyor. Bu da, raporun tasarladığı saldırgan planların uygulanmasını zorlaştırıyor. Aynı zamanda rapor, askeri harcamaları bugünkü görece düzeyinin çok üzerine çıkaracak bir "atılım"ın koşullarını yaratacak olan bir bunalım dönemi için, planlar yapılmasını istiyor.

Daha "ılımlı" görüş, Dışişleri Bakanı George Schultz'un **Foreign Affairs** dergisinde yayınlanan bir makalesinde dile getiriliyor. Bu makale 1985 yılında yazıldığı halde, göründüğü kadarıyla günümüze dek esaslı bir değişikliğe uğramayan görüşleri yansıtmaktadır. Aslına bakılırsa, George Schultz da Genel Sekreter Mihail Gorbaçov'un kullandığı deyimin aynısını kullanıyor. Dergideki makale "Amerika Dış Politikasını Oluşturmak: Yeni Gerçekler ve Yeni Düşünce Tarzları" başlığını taşıyor. Ne var ki, görüşleri, birçok açıdan eski saldırgan tutumlarını tekrar dile getirilmesinden ibarettir. Sovyet liderlerinin tutumundan ayrımlı olarak, Schultz'un dış ilişkiler alanında öngördüğü gelecek, dünya çapında Sovyet-ABD düşmanlığını esas alıyor ve ABD emperyalizminin, bu ilişkide saldırgan davranışlara girişmesini sağlayacak üstünlüklere sahip olduğu konusunda dayanaksız bir güveni dile getiriyor.

Schultz'un başlıca "yeni düşünce"si, dünya güçler dengesinin tekrar kapitalizmin lehine doğru kaydığı konusundaki inancıdır. Ona göre yapısal bir bunalımın pençesinde olanlar, Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerdir, Amerika Birleşik Devletleri değil. Bu yüzden, Schultz, Washington'un daha saldırgan bir tutum takınabileceğini iddia ediyor. Sovyetler Birliği, haksız davranışlarının "cezasını çekmelidir": "...Sovyetler'in saldırgan eylemlerine yeri geldiğinde sembolik tepkilerle, yeri geldiğinde de ceza ve yaptırımlarla karşılık verilmelidir."

Washington polemikçilerinin her zamanki tutumuna uygun olarak, Schultz, Üçüncü Dünya'daki bütün çatışmaları, Sovyetler'in kışkırttığı saldırılar olarak görüyor. Aslında bunlar, kapitalizmden kopan ülkelere karşı girişilen emperyalist müdahalelerdir; bu müdahalelerin amacı, karşı devrimci kuklaları başa geçirmektir. Schultz, ABD'nin daha fazla müdahale etmesini istiyor, hem de sadece Latin Amerika, Afrika ve Asya'da değil! Çin'in kapitalizme geri dönmesi anlamına geleceğini umduğu şeyi göklere çıkarıyor ve Doğu Avrupa'da sosyalizmi yıkmak için müdahale etmeyi

tasarlıyor. Bu ülkelerdeki sosyalizme ilişkin olarak şunları yazıyor: "Amerika Birleşik Devletleri, buralardaki durumun meşru ve sürekli olduğunu hiçbir zaman kabul etmemiştir."

Ama Schultz'un "yeni düşünce tarzı" bir noktada Gorbaçov'un düşünce tarzıyla uyuşuyor: "Bununla birlikte, termonükleer çağda, her iki tarafın da sağkalmakta ortak çıkarı vardır; bu nedenle her iki taraf da bu rekabeti yumuşatma, nükleer silahları denetlemek için yollar arama ve savaş tehlikesini azaltma gayreti içerisindedir... Nükleer silahlardan arınmış bir dünya, bizim, Sovyetler Birliği'nin ve diğer bütün ulusların üzerinde anlaşabileceği son hedeftir."

Ne var ki Schultz, ABD'nin mevcut resmi politikasına uygun olarak, uzaya "savunma amaçlı" nükleer silahlar yerleştirilmesini, nükleer silahsızlanma yolunda zorunlu bir aşama olarak görüyor. Bunu, kesin bir ilerlemenin önüne konulmuş bir engel ve nükleer çatışma tehlikesini çoğaltan bir adım saymıyor.

Sivil Üretime Dönüşüm

Militarizm olmadan kapitalizm bir sistem olarak işleyebilir mi? Basit ekonomi aritmetiği açısından kesinlikle evet. Askeri harcamalarının görece düşük düzeyi ve başarılı hızlı büyümesiyle göze çarpan Japonya bu konuda sık sık örnek gösterilir. Halbuki ABD deneyiminden de örnekler bulunabilir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, askeri harcamalarda muazzam bir indirim yapılmış, 1944 yılında, gayri safi milli hasılanın (GSMH) yüzde 41'ini oluşturan bu harcamalar, 1947'de yüzde 4'e düşürülmüştü. Planlı bir dönüştürme programının getireceği faydalardan yoksun kaldığı halde, ABD kapitalizmi, üretiminin arttığını ve işçilerin elde ettiği ücret kazanımlarının yanı sıra şirket kârlarının yükseldiğini gördü.

Vietnam Savaşı'nın en yüksek noktası ile 1970'lerin ortaları arasındaki dönemde, askeri üretim harcamaları sabit fiyatlarla yüzde 54 azaldı. Bu dönemde, yapısal bir bunalım sözkonusuydu ve ciddi bir devresel bunalım da vardı. Ama bu düşüşü, askeri siparişlerdeki azalışa bağlayamayız. Gerçekten de, yapısal bunalım günümüzde de sürüyor ve askeri siparişlerin yıllarca artmasından sonra, 1982'de, başka bir ağır devresel bunalım da gelip dayandı.

Askeri harcamaların, şu anda GSMH'nın yüzde 6.5'i dolayında olduğu hesaplanıyor. Askeri malzemeler ile uzay malzemeleri üretimi ise toplam sanayi üretiminin yüzde 5.4'ünü oluşturuyor. Son 20-30 yılda, sanayide ve diğer ekonomik modellerde meydana gelen, muazzam ve hızlı yapısal değişiklikleri göz önüne alırsak, GSMH ve sanayi üretimindeki askeri paylara son verilmesinin yaratacağı boşluk, mutlaka "geleceği daha parlak dallar"la doldurulacaktır. Bu özellikle böyledir, çünkü militarizasyonun ortadan kaldırılması bir anda gerçekleşmeyecek, onlarca yıllık bir süreye yayılacaktır.

Kapitalist hükümetler -en azından bugünkü Amerikan hükümeti- ulusal düzeyde ve örgütlü bir dönüştürme programını kabul etmeyeceklerdir. Ne var ki, önemli sendikalar -özellikle Uluslararası Makinacılar Birliği- eskisine göre daha yoğun biçimde, dönüştürme programlarının uygulanmasını istiyor ve indirime gidilen dallarda dönüşüm yapılması için savaşım veriyor. Böylece belirli başarılar elde edilebilir. Bu başarılar, işçi temsilcilerinin Kongre'de ve hükümet organlarında güç kazanmasıyla

artacaktır.

Bununla birlikte, *dönüşümlerin* önemli bir kısmı, *kapitalizmin anarşik işleyişi koşullarında gerçekleşecektir.* Hükümet, uzay siparişlerini askeri amaçlardan sivil amaçlara kaydıracaktır. Aslında böyle bir değişiklik için daha şimdiden baskılar yapılıyor olabilir. Çünkü, uzay araştırmalarında ABD gün geçtikçe SSCB'nin gerisinde kalıyor. Başka birçok işletmede de değişiklik yapılabilir, örneğin, askeri uçak ve uçak parçaları üreten fabrikalar, sivil uçak ve uçak parçaları üretimine geçebilir. Bu değişiklik, daha küçük ölçekli taşeron firmalarda daha kolayca gerçekleştirilebilir, çünkü bu firmaların ürünleri sadece askeri alanlarda kullanılabilen şeyler değillerdir.

Militarizme son vermeyi amaçlayan ve uzun yıllara yayılan bir programda, resmi dönüştürme planlarının uygulanmadığını düşünelim. Bu durumda bile, her yıl meydana gelebilecek fabrika kapanmaları, işçi çıkarımları vb., şu anda kapitalizmin anarşik yapısı, eşitsiz gelişimi ve aşırı istikrarsızlığı yüzünden her yıl ortaya çıkan kapanma ve işten atmaların yanında çok önemsiz kalırdı.

Dönüştürmeleri önceden planlama uygulamasını olabildiğince genişletmeye çalışmak işçi sınıfının çıkarınadır. Bu savaşımın hedefleri şunlardır: Askeri üretim alanında çalışan bütün işçilere (aynı işte kalarak ya da işini değiştirerek) iş garantisi; gerekli sosyal yardımların sağlanması; mali kaynağı, daha önce askeri siparişlere ayrılan fonlardan karşılanmak üzere, Amerika Birleşik Devletleri'nde şiddetle ihtiyaç duyulan kamu inşaat projelerinin gerçekleştirilmesi.

Sayıları 100'ü bulmayan dev şirketlerin durumunu ele alalım. Bu şirketler, çok çeşitli alanlardaki yatırımlarının bir parçası olarak, askeri alanda da büyük yatırımlara girişmişlerdir. Askeri iş hacminin adım adım küçültülmesi ve sonunda ortadan kaldırılmasının sonuçlarını, bu şirketler kendi normal işleyiş bütünlüğü içinde gideceklerdir. Örneğin General Elektrik gibi bir şirket, ortalamanın altında bir sermaye geliri sağlayan ya da pazarı daralan birçok işletmesini satar, bunların satışından elde ettiği kaynaklarla geleceği parlak görünen birçok işletmeyi satın alır. General Elektrik'in politikası, askeri işletmelerine yatırdığı sermayenin kurtarabildiği bölümünü diğer alanlara kaydırmak, bu sermayeyi sanayi, mali ve hizmet sektörlerindeki öbür girişimlerinde kullanmak olacaktır.

Esas olarak askeri alanda yoğunlaşan bir düzine dolayındaki büyük şirkete gelelim. Bu şirketler, ya piyasadan çekilip hisselerini bir şirketler topluluğuna satacaklar ya da işlerinin ağırlığını benzer bir sivil alana kaydırmak zorunda kalacaklardır. Örneğin Boeing şirketinin sivil uçak üretimi, daha şimdiden askeri mallar üretimini geride bırakmıştır. Ve göründüğü kadarıyla, sivil üretimden elde ettiği kârlar daha çoktur. Doğal olarak bu şirketlerin yöneticileri, silahsızlanma anlaşmalarının en amansız düşmanları arasında olacaklardır. Yine de şu noktayı unutmamalıyız: Bu şirketlerin büyük hissedarları, esas olarak sivil mallar üreten şirketleri de kontrolünde bulunduran aynı mali kuruluşlardır ve dolayısıyla, askeri işkoluna bütünüyle bağımlı değillerdir.

Yararlar ve Zararlar

Militarizme son verilmesinin sosyal sonuçları, nüfusun büyük çoğunluğu açısından olumlu olurdu. Sosyal programlar eski düzeyine çıkarılır ve daha da ileriye gö-

türülürdü. Çünkü, askeri harcamaların yol açtığı bütçe açığının baskısından kurtulan işçiler, yeni haklar için savaşımlarında daha güçlü bir konumda olurlardı. Amerika Birleşik Devletleri'nin uluslararası ödemeler dengesindeki bunalımı hafifler ve borç durumu düzelirdi. ABD'nin ticaret dengesi de iyiye gidebilirdi, çünkü askeri sektördeki işlerinden yoksun kalan şirketler, üretebildikleri mallar için ihracat pazarları bulma gayreti içerisine girerlerdi.

Ne var ki, *kapitalizm açısından* bu durumun *siyasal sonuçları çok ağır olur,* ABD tekelci sermayesinin siyasal ve ekonomik iktidarının temeli çökerdi. Militarizmin ortadan kaldırılması, ABD tekelci sermayesinin artıdeğer oranını hızla yükseltme olanağını sınırlar ve sonuç olarak, mali hiyerarşinin kârlarını azaltırdı.

Militarizmin ortadan kalkmasıyla değişen siyasal ortamda, CIA'nın, FBI'nin ve askeri çevrelerin genel olarak kamuoyu, özel olarak işçi hareketi üzerindeki etkisi azalırdı. AFL-CIO'nun Uluslararası Bölümü gibi işçi karşıtı, antisovyet ve antikomünist güçlerin etkisi zayıflardı. Yığınların yaşam koşullarının kötüye gitmesi sürecini tersine çevirmek amacıyla işçi sınıfının siyasal ve ekonomik etkinliği kaçınılmaz olarak güçlenirdi. Bu potansiyelin farkında olmak, tekelci sermayenin hemen hemen her kesiminin askerileştirilmiş bir ekonomiye destek vermesine yol açan önemli bir etkendir.

Olağanüstü bir üsler ağına, baskıcı kukla diktatörlükler topluluğuna, birçok hükümet üzerinde baskı yapabilme gücüne sahip olan Amerika Birleşik Devletleri'nin açıktır ki, dünya ölçeğindeki kuvvet mevzileri, çok zayıflardı. Antiemperyalist devrimlerin sayısı artabilir, sosyalizm yolunu seçen ülkelerin halkları günden güne çoğalırdı. Yeni sömürgecilik, açık sömürgeciliğin yazgısını paylaşmak zorunda kalırdı.

Bu değişiklikler, ABD'nin dış ticaret dengesini kötüye götürmez; tersine, düzeltirdi. Ama ABD mali ve sınai tekellerinin, gelişmekte olan ülkelerde yaptıkları yatırımları ile bu ülkelere verdikleri borçlardan ve bu ülkelerle yaptıkları ticarette uygulanan adaletsiz fiyat oranlarından elde ettikleri süper kârlarda, bir azalma meydana gelirdi. Bu kayıpların önemsiz olmayacağı, New York para borsasındaki bankaların bugünkü kötü durumlarından bellidir.

Ayrıca, militarizmden arındırılmış, barışçı bir dünya ekonomisinin kaçınılmaz bir sonucu olarak, sosyalist ülkelerin olağanüstü büyüklükteki barışçı pazarları açıldığında, şüphesiz, önemli ekonomik kazanımlar elde edilirdi. Ama sosyalizmin üstünlüklerini, ABD işçilerinin gözleri önüne sermenin kapitalizme vereceği siyasal zarar, büyük olurdu.

Silah şirketlerinin ve yüksek rütbeli subayların, militarizmi kararlı biçimde savunacakları göz önüne alınmalıdır. Bu güçler, silahlı kuvvetlerin ve silah firmalarının çalıştırdığı birkaç milyon sivilin siyasal desteğini harekete geçirmeye kalkışacaklardır. Ayrıca milyonlarca insanı, askeri üslerde ve askeri üsler çevresinde bulunan askeri personele hizmet ve mal sunarak, askeri ekonomiden kazanç sağladıklarına inandırmaya ve harekete geçirmeye çalışacaklardır.

Demek ki genel olarak tekelci sermaye -askeri bağlantılarının yanı sıra- militarizme son vermenin *siyasal sonuçları*ndan korkmakta ve bu yüzden bu gelişmeye karşı koymaktadır. Kısacası, ABD kapitalist sınıfının değişik kesimlerinin farklı konumları hesaba katıldığında, bu sınıfın ekonominin askerileştirilme düzeyini önemli ölçüde indirmeye niyetli olmadığını kabul etmek gerekiyor. Bu, tekelci sermayenin her

iki partisi, Cumhuriyetçi Parti ile Demokrat Parti açısından da böyledir. Militarizmde kesin bir azalım sağlamak, işçi sınıfının ve nüfusun ara kesimlerinin siyasal seferberliğini gerektirir. Bu seferberlik, hükümet kontrolünü ele geçirmek üzere tekelci sermaye güçlerine karşı yarışabilecek *birleşik, barışa yönelik bir siyasal koalisyonun* kurulmasını da içerir.

Nükleer silahlarda ve nükleer denemelerde indirim sağlayan her ABD/SSCB anlaşması, silahlı çatışmalara çözüm getiren her anlaşma, militarizmden arındırılmış bir ekonomiye kavuşmak isteyen güçleri kuvvetlendirir. Militarizme son vermek isteniyorsa birlik, silahsızlanma ve barış savaşımı sürdürülmelidir; çünkü başarı kendiliğinden gelmeyecektir.

Militarizm, tıpkı emeğin sömürülmesi gibi kapitalizmin bir niteliğidir. Militarizm zayıflatılabilir ya da hafifletilebilir ama kapitalist sistem devam ettiği sürece bütünüyle yok edilemez. Ne var ki militarizmi, özellikle onun en tehlikeli biçimlerini (nükleer silahlar, kimyasal silahlar vb.) geriletme potansiyeli büyüktür. Militarizme karşı savaşım insanlığın muazzam çoğunluğunu, yani işçileri, köylüleri ve çiftçileri, serbest meslek sahiplerini, tüccarları, ayrıca ezilen halkları ve halâ sömürgeciliğin, ırk ayrımının ya da işgalcilerin boyunduruğu altında tutulan ülkeleri kapsamına alır. Birleşmiş Milletler önemli bir siyasal destek üs'südür. Barış ve silahsızlanma davasının en ısrarlı ve ilkeli savaşçısı olan SSCB'nin ve diğer sosyalist ülkelerin izlediği diplomatik çizginin olağanüstü prestiji de bu savaşıma güç katmaktadır.

Böylece, militarizmin kapitalizmin ayrılmaz bir parçası olduğu cümlesi, kaderci ya da bozguncu bir yaklaşımı dile getirmiyor. İşçiler sermayenin elinden nasıl kazanımlar koparabiliyorsa, dünyanın yığınsal barış güçleri de, gayretlerini birleştirdikleri ölçüde, emperyalist militarizm karşısında daha da büyük zaferler kazanabilirler.

ÇEŞİTLİLİK İÇİNDE BİRLİĞİN ANLAMI

İki partinin temsilcileri arasında aşağıda okuyacağınız diyalog, komünist partilerin birliği ve karşılıklı ilişkileri, enternasyonalizm ve uluslararası dayanışma sorularına yaklaşımlarındaki farklılıklar ve çağdaş koşullarda komünistlerin öteki ilerici güçlerle işbirliği konularını ele almaktadır.

Gery Pocock
Büyük Britanya Komünist Partisi Politik Yürütme Komitesi üyesi
James West
ABD Komünist Partisi Ulusal Yürütme Kurulu üyesi

Tek Formül, Farklı Çözümler

Gerry Pocock: Sanırım, çeşitlilik içinde birlik, günümüzde komünist partiler arasındaki ilişkilere uygulanabilecek tek ilkedir. Bu deyim, varolan gerçeği, bir bakıma iyi yansıtıyor. Partimiz, yıllardır komünist partiler arasında oldukça ciddi görüş farkları da olsa, birlik için çaba göstermek gerektiğini, ortak çalışma yapılabileceğini savundu. Çeşitli uluslararası toplantılarda bu görüşten yana olduk. Ne var ki, bu görüşümüz her zaman kabul görmedi. Uluslararası komünist harekette, eğer farklılıklar söz konusuysa, o zaman taraflardan birinin yanlış olduğu, hatta gerçek bir komünist partisi olmaktan uzaklaştığı görüşü bile vardı. Sanırım, artık bu dönemin geride kalması iyi bir şey.

James West: "Çeşitlilik içinde birlik" deyiminin yetersizliği, bunun değişik yorumlara uğrayabilecek olmasıdır. Çeşitlilik derken neyi kastediyoruz? Birliğe varmanın tek yolunun çeşitlilik olduğunu mu anlıyoruz? Eğer olgulara daha somut olarak yaklaşabilirsek, o zaman bu genel formüller daha memnuniyet verici ve sorunların çözümüne daha yardımcı olacaktır. Örneğin, nükleer savaş tehdidine son vermek için birlik çabası içinde olmak, herhalde, kimse için bir sorun olmayacaktır. Her zaman, soyut formüllere yaslanmayı değil, sorunları daha somut olarak koymaya çalışmayı yeğlemek gerektiği kanısındayım.

Gerry Pocock: Ama bunun, soyut genellikler yoluyla bir birlik durumuna götürebileceğini düşünmüyor musun? Çok geniş, genel ilkelere dayanan bir birlik her zaman sağlanabilir. Ama tam da gerçek yaşama ilişkin durumlarda görüş farklılıkları ortaya çıkabilir, aynı süreci partiler değişik biçimde değerlendirebilir, çünkü özellikle değişik ülkelerin özgül durumları vardır. Barış ve silahsızlanma konularında bile

çeşitlilik durumu ortaya çıkıyor. Somut bir örnek vereyim: Birkaç yıl önce Çekoslovakya ve Alman Demokratik Cumhuriyeti'ne füzeler yerleştirildiğinde, partimizde Sovyetler Birliği'nin neden böyle bir adım attığını soran sesler işitildi. Bize göre, böyle bir görüşe sahip olmak tamamen anlaşılabilir bir şeydi.

James West: Elbette soyut genellemeler temelinde birliğe varmak en kolay şeydir. Nükleer savaş tehdidinin ortadan kaldırılması, nükleer silahların yok edilmesi gibi ana amaçlarda birlik sağlanabilir. Tek tek her ülkede bunun nasıl uygulanacağı konusunda farklılıklar doğacaktır. Ama hiç kimse, bunun yöntemi konusunda dünya ölçüsünde bir birlik oluşmasını istemiyor. Sanırım, bu da anlaşılabilir bir şey ve herkes bunda düşünce birliği içinde olabilir.

Gerry Pocock: Bu görüş benimkine tam uymuyor. Şu ya da bu ülkede ille de bu durumun özgüllüklerinden kaynaklanmayan gerçek farklılıkların da olabileceğini kabul etmeliyiz diye düşünüyorum. Barış için mücadelede belirli bir parti ya da ülkenin izlediği politikaya ilişkin değişik görüşler olabilir. Demin Sovyet füzelerinin yerleştirilmesi örneğini vermiştim.

James West: Bugünün gözüyle geriye doğru bakınca, diyebiliriz ki, eğer bu füzeler yerleştirilmeseydi, orta ve daha kısa menzilli füzelerin kaldırılmasına ilişkin INF anlaşması da imzalanmamış olacaktı.

Gerry Pocock: Aynı kanıda değilim. Silahsızlanmanın bir ölçütü olarak füzelerin kaldırılmasını müzakere edebilmek amacıyla, önce füzelerin yerleştirilmesini savunmak, sanırım, çok tehlikeli bir savdır.

James West: Bu bizim yapmak istediğimiz bir şey değil, ama emperyalizmle uğraşıyorsak bunu yapmak zorundayız.

Gerry Pocock: Ama her zaman seçenekler vardır: Emperyalizmin çıkışlarına karşı askeri bir karşılık da verilebilir, politik bir karşılık da.

Revizyonizm Üstüne

James West: Teori alanına, ideoloji konusuna dönelim. Organik bütünlük açısından, partide ideolojik birlik olmalıdır. Komünist parti içinde iki ideoloji olamaz.

Gerry Pocock: Ama hareketimizin hangi ilke temelinde sağlanacağına kim karar verecek? Bizim partimiz, yani Büyük Britanya Komünist Partisi mi? Yoksa sizin partiniz mi? Yoksa, partilerin çoğunluğu mu? Yoksa bir mutabakat mı, genel rıza mı olacak? Pekçok sorunun karmaşık bir niteliğe sahip bulunduğunun evrensel olarak kabul edildiği günümüz dünyasında, eğer değişik olguların değerlendirilmesinde anlaşmazlık ya da farklılıklar ortaya çıkmasaydı, asıl o zaman şaşırtıcı bir şey olurdu. Doğru, ilkeli yaklaşımın ne olduğunu kim söylenebilir? Doğru yanıt, yalnız yaşamda sınanarak elde edilebilir.

James West: Doğacak yeni sorunlar bir teori temelinde çözüme kavuşturulmalıdır. Böyle bir teoriye sahibiz. Bu da, Marksizm-Leninizm'dir. Marksizm-Leninizm'in alanı dışında yanıtlar aramıyoruz. (Marksizm-Leninizm'i ne kadar iyi anlıyoruz, ne kadar doğru uyguluyoruz, o başka bir mesele.) Söz konusu olan, komünistlerin faaliyetinin temeli düzeyinde, teori ve ideolojinin birliğine dayanan teorik birliktir. Bu temelde, anlayış, uygulama, vb. bakımından çeşitlilikler olabilir. Ama bu soruyu canlı pratikten, yaşayan gerçeklikten ve partilerin tarihinden ayıramazsınız. Marksizm-

Leninizm'den farklı yaklaşımlara sahip olan Eurokomünizmin (Avrupa komünizmi) canlı deneyimi önümüzdedir. Belli bir noktada Leninizm bölümünü atmış ve şöyle demiştir: "Günümüzün Marksizm'i" budur. Ama Eurokomünizm nerede başarı kazanmıştır? Eurokomünizm başarısızlığa uğramıştır. Bu doğrultuyu izlemiş olan partiler şimdi Eurokomünizmi terketmiş bulunuyorlar. Bir nekahet dönemi, hastalık sonrasından sağlıklı bir duruma geçiş süreci görüyoruz ve bunu çok iyi karşılıyoruz. Birlik şimdi yeniden sağlanabilir ve derinden inanıyorum ki, bu birlik, başka bir temelde değil, yalnızca Marksizm-Leninizm temelinde yeniden kurulabilir.

Gerry Pocock: Birkaç yıl önce bizim partimiz revizyonist partilerden biri olarak adlandırılırdı. Uluslararası komünist harekette, bir dizi partiye belirli bir sınırın ötesine geçmiş partiler gözüyle bakılırdı. Falan komünist parti, Marksizm-Leninizm yolundan şu ölçüde sapmıştır ve artık komünist parti sayılamaz gibi laflar etmek uygulamasını, buna benzer uygulamaları kesinlikle terketmemiz gerektiği kanısındayım. Eğer partilerin, belirli ilkelere ilişkin ortak bir anlayış temelinde, şöyle ya da böyle birlik olmaları gerektiği türünden bir yaklaşım benimsenirse, o zaman partileri dışlamanın yolu açılmış olur. Bunu yapmamamız gerektiğini düşünüyorum.

Eurokomünizm konusuna gelince: Oldukça belirsiz bir deyim ve kanımca gerçek bir anlama sahip değil. Batı Avrupa'da 1970'li yılların ortalarında şöyle bir şey oldu: Bazı komünist partiler, ülkelerinin sosyalizme demokratik geçiş sürecinde siyasal çoğulculuğa ilişkin bir görüş benimsediler. Bu partiler, Sovyetler Birliği'nin faaliyet ve politikalarına ilişkin eleştirilerini -ki, bu eleştiriler yapıcı olma amacı güdüyordu- kamuoyu önünde dile getirdiler. Bu eleştirilerin çoğunun haklı olduğu, şimdi Sovyetler Birliği sözcülerince de kabul edilmiş bulunuyor. Bunlar çok önemli ilkelerdi. Bunların hala geçerli olduğunu sanıyorum. Bu anlamda, ilk kez 1951 yılında kabul ettiğimiz "Britanya'nın Sosyalizme Giden Yolu" adlı programımızla, partimizin bir ölçüde öncülük yaptığı kanısındayım.

James West: Bana kalırsa, her parti kendi karakterini kendi tanımlar ve bu konuda, bütün partilere egemen olan bir kurallar dizisi yoktur. Ama Eurokomünizmin ne olduğu konusu görmezden gelinemez ya da suskunlukla geçiştirilemez. Derinliğine incelenmesi gereken bir konudur bu. Eğer dünya komünist hareketinde bir krizden söz edilecekse (ki, böyle bir niteleme yapılmış bulunuyor), gerçekten böyle bir kriz ve -bir iflas- vardı: Bu da, Eurokomünizm diye adlandırılan olgunun krizi ve iflasıdır. Şimdi bu krizin üstesinden gelme sürecini yaşıyoruz. Eurokomünizm diye adlandırılan olgunun Marksizm-Leninizm'den sapma demek olduğuna inanıyorum. Teorik ve politik planda bu olgu, dünyanın değişik bölgelerinde değişik adlar altında gerçekleşmiştir. Bizde, Birleşik Amerika'da 1940'larda bunun adı Browderizm olmuştur.(1) Bundan önce de, 1920'li yıllarda, Amerikan ayrıksılığı, Amerika'nın ayrık (istisna) olduğu görüşü vardı. Biz bunu, bir partinin kendini Sovyetler Birliği deneyiminin bütünlüğünden uzak tutma çabası olarak görüyoruz. SBKP'nin 20'inci Kongresi'nde Stalin'e ilişkin açıklamalardan sonra bu eğilim gitgide belirgin duruma geldi.

---

(1) E, Browder: 1930-1945 yılları arasında ABD Komünist Partisi Genel Sekreteri. 12. Kongrede (1944) onun önerisiyle, partinin dağıtılması kararı alındı. Aydınlatıcı nitelikte bir komünist politik örgütlenmenin oluşturulmasını savundu. 1946'da partiden çıkarıldı. (Derginin notu)

Gerry Pocock: Size göre, Batı Avrupa'da günümüzde benzeri örnekler var mı?

James West: Bir durumda "Eurokomünizm", başka bir dizi koşulda "Browderizm" diye adlandırılan belirli bir olguya işaret ediyorum. Ama her durumda bu olgunun ortak yanları ve bileşenleri var: Bunlardan biri, Leninizm'in Marksizm'den ayrılması; öbürü ise, her zaman merkezkaç eğilimleri harekete geçiren ve resmen bölünmeye götürebilecek olan ve birçok durumda da buna götüren hizipçi azınlıkların meşruluğunun kabul edilerek, demokratik merkeziyetçilik ilkesinin değiştirilmesidir. Bu tür eğilimler bir komünist parti için yozlaştırıcı, yıkıma götürücü bir nitelik taşır. Tasfiyeciliğe, parti disiplininin, partideki kenetlenmişliğin yok olmasına yol açar. Buna, çoğu kez, işçi sınıfına yönelik dikkatin azalması, işçi sınıfı liderliğinin yerini orta sınıftan, küçük burjuva katmanlardan yöneticilerin alması, proleter yığınlar arasında çalışmanın savsaklanması, işçi sınıfından gelen kadroların yetişme ve yükselmesinin durması eşlik eder.

Gerry Pocock: Özetlediğin bu durum, ABD Komünist Partisi'nin deneyimini mi anlatıyor, yoksa başka partilerde de şimdi böyle bir durum var mı?

James West: Değişik ülkelerde var olan ortak bir sorundan sözediyorum. Büyük Britanya Komünist Partisi açısından söz söylemek sana düşer.

Gerry Pocock: İnsan bir kez başka partilerin faaliyetleri konusunda yargı vermeye başlar, onların Marksist-Leninist olup olmadığı, Marksizm-Leninizm'den ayrılıp ayrılmadığı üzerine konuşmaya koyulursa, uluslararası komünist hareketin birliğini bozma, bölünmeyi özendirme yolunu açmış olur. İtalyan Komünist Partisi'ni ele alalım. Bu parti, birkaç yıl önce Sovyetler Birliği'ni çok sert biçimde eleştirmişti. Bunun üzerine İtalyan partisi öfke yağmuruna tutuldu. Ama bugünkü durum, daha büyük bir hoşgörü ve anlayış ruhunun kanıtı ve hepimizin karşı karşıya geldiği sorunların karmaşık niteliğinin kabul edilmesinin örneğidir. Bu da, partilerimizin daha yakın ilişkiler kurmasına yardımcı oluyor.

Bir örnek daha vereyim: Birkaç yıl önce partimizin bazı üyeleri, Marksist-Leninist olmaktan çıktığımızı, proleter enternasyonalizminden vazgeçtiğimizi, revizyonizme büründüğümüzü söylüyorlardı. Bu konuda **Morning Star** gazetesinde yazılar yayımlandı. Bu yazılar, partimize saldırı niteliğindeydi. Sizin partinizin dergisi **Political Affairs,** bu gazeteden bir makaleyi bizim görüşümüze hiç atıfta bulunmadan aktardı. Başka partileri "afaroz etme"ye kalkıştığınız zaman böyle oluyor.

James West: Siz kardeş bir partiyi, örneğin SBKP'yi eleştirme hakkını kendiniz için mahfuz (saklı) tutuyor, ama bizim ya da başka bir partinin sizi eleştirme hakkını yadsıyorsunuz.

Gerry Pocock: Hayır, hiç de öyle değil. Ben yoldaşça eleştiriyi hoş karşılarım. Saldırıya gelince, bu başka bir şey.

James West: Bu noktada, sanırım, hareketimizin gelişmesindeki nesnel eğilimlere geçebiliriz.

Çoğulculuk ve Ortaklaşa Eylem

Gerry Pocock: Uluslararası komünist harekette çoğulculuğun varlığını kabul edebileceğimizi sanıyorum. Geçmişte bazı partiler, farklı görüşlerde olmayı ya dönmeli-

ğin, ya da Marksizm-Leninizm'den ayrılmanın, "doğru konum"dan uzaklaşmanın bir kanıtı saydılar. Bu durumdan daha yeni yeni çıkıyoruz. Hareketimizin çoğulculuğunu yeniden keşfediyoruz. Bu çoğulculuğun bir gün bir norm olarak görüleceğini, komünist partiler arasında işbirliğinin doğal yolu olacağını umuyorum. Hareketimizin geriye doğru izini sürerseniz, kesintisiz bir evrim olduğunu görürsünüz. Bugün uygulama durumuna gelen şeylerin çoğu, Komintern günlerinde hiç de izin verilemez şeylerdi. Şimdi ise bunları normal sayıyoruz.

James West: Bu çok genel, değil mi? Sanırım, en başta somut konularda, örneğin barış mücadelesi, kapitalist ülkelerde askersel sanayii sivile çevirme ve uluslarötesi işletmeler gibi sorunlarda anlaşmaya varmak gerekiyor. Durumu daha sağlıklı kılma ve komünist faaliyetleri ilerletmenin yolu budur. Bu da, partiler arasında doğrudan danışmaları gerektiriyor. Hareketimizin birliğini yeniden kurmak için başlamak durumunda olduğumuz bir süreçtir bu.

Gerry Pocock: Evet, farklılık koşullarında bile partiler birlikte çalışma yürütebilirler. Aslında, biz faaliyetlerimizde bunu geniş biçimde yerine getiriyoruz. Belirli konularda çok ciddi görüş ayrılıklarımızın bulunduğu partilerle çok iyi ilişkilerimiz var. Sanırım, burada aslolan, belirli konularda farklılıklar olabileceğinin kabul edilmesidir. Bazan da ayrılıkları açıkça, kamuoyunun önünde konuşmak gerekiyor. Başkasının işlerine müdahaleden söz etmiyorum, bir tavır almayı kastediyorum. Özünde, bu zaten glasnost'tur ve yeni politik düşünceyle mükemmel bir uyum içindedir.

James West: Partimiz, yeni düşünceyi, en başta, dünyadaki gelişmeleri iki sistemin cepheleşmesinden barış içinde yanyana var olmaya dönüştürmek ve sınıf mücadelesi sorunlarını barış içinde yanyana var olmanın çerçevesi içinde anlamak şeklinde görüyor. Bu da, birçok konuya yeniden bakmamız gerektiği anlamına geliyor. Ama bu, kapitalizmde sınıf mücadelesinin "kaldırıp atılması" demek değildir. Söz konusu olan başka bir şeydir: Bugünkü dünya koşullarında sınıf mücadelesinin kendini nasıl gösterdiğine yeni bir bakıştır, bu mücadelenin nasıl yürütülmesi gerektiğidir, bu mücadelede bizim rolümüzün ne olacağıdır söz konusu olan. Tam da bu açıdan yeni bir yaklaşım vardır. Yeni yaklaşım, Marksizm-Leninizm'i reddetmiyor, daha da geliştiriyor.

Gerry Pocock; Daha net ve kesin olmak gerektiği konusunda seninle aynı düşünceyi paylaşıyorum. Bana göre, jest yapmak, öyle görünmek değil, yeni düşünceye gerçekten sahip olmak önem taşıyor. Dünya ölçüsünde komünistlerin tartışmalarında her zaman ya da sık sık ele alınmayan önemli pekçok sorun var. Yeni düşünce, birçok konuyu yeniden incelemeyi, eski düşünceyi bir yana bırakmayı içeriyor. Kapitalizmin doğasına ilişkin eski görüşleri bir yana bırakmadan günümüz kapitalizmini inceleyemeyiz. Kapitalizmin genel bunalımı konsepti de yeniden incelenmesi gereken kavramlar arasındadır. Bütün gelişmiş kapitalist ülkelerde işçi sınıfının yapısında ve bilincinde derin değişiklikler oluyor. Bütün bunlar, söz konusu değişiklikleri nasıl yorumlayacağımız, nasıl analiz edip sonuçlarını çıkaracağımız konusunda yeni bir düşünce gerektiriyor. Son olarak, yeni düşünce, komünistlerin öteki ilerici güçlerle daha tutarlı ve sürekli bir temelde nasıl çalışacakları konusunu içeriyor.

Herhangi bir komünistin, eğer yeni tarzda düşünmeye başlıyorsa, Marksizm'i ya da Marksizm-Leninizm'i kaldırıp atması gerektiğini düşünmesini istemem. Teorimizi Marksizm ya da Marksizm-Leninizm diye adlandırmak beni pek öyle kaygılandır-

mıyor. "Marksizm" terimini yeğleyenler, Leninizm'i reddetmiyor. Öteki Marksistlerin düşünce ve yapıtlarını da teorinin içine alıyorlar. Marksizm'i, Marks ve Lenin'in zamanından bu yana kapitalizmde meydana gelen değişmelere nasıl uygulayacağımız konusundaki anlayışımızı derinleştirmek için de yeni düşünceye gerek duyuyoruz.

James West: Burada bir sorun daha görüyorum. Yeni düşüncenin genel sosyal teorimizle olan ilişkisinin işlenip geliştirilmesi gerekiyor. İnsanlarda ikisi arasında bağ olmadığı kanısı uyanmamalı.

Hangi Temelde Toplantı?

Gerry Pocock: Gerek tartışma, gerekse somut ortak eylemler açısından, komünist partilerin birlikçe çalışma yollarını bulmaları önem taşıyor. 1969 yılında toplanan türden bir konferansın o kadar uygun olacağını sanmıyorum. Bütün partilerin üzerinde anlaşabileceği bir belge hazırlamak için yıllar harcandı. Ama yine de ne bütün komünist partileri böyle bir konferansta hazır bulunabiliyor, ne de böyle bir konferansa katılma isteği gösteriyorlar. Benzeri bir konferansın günümüzde büyük bir değeri olacağını sanmıyorum.

Ama komünist partilerin somut bazı konularda ve belirli bazı bölgelerde birlikte çalışmaları iyi bir şey olacaktır. Eğer komünist partiler öteki ilerici güçlerle aralarına mesafe koyarlarsa, bu da basiretli bir şey sayılmaz. Komünist partiler arasındaki işbirliğinin biçimlerini arama, işçi hareketi ve dışındaki ilerici güçlerle ilişkilerimizi ve ortak çalışmalarımızı azami ölçülerde geliştirmeyle elele gitmelidir. Biri olmadan öteki çarpık kalacak ve zarar verecektir.

James West: Komünist ve işçi partilerinin, özellikle barış ve barış içinde yanyana var olma konularında zaman zaman genel konferansların toplanmasının çok önemli olduğu kanısındayım. Barış mücadelesini, nükleer silahlardan arındırılmış bir dünya mücadelesini kazanabilmek için böylesi toplantılar gereklidir. Bunun yanı sıra, elbette somut konularda birliği ve ortak eylemleri geliştirebilmenin yol ve araçlarını da aramalıyız. Genel uluslararası birlik, belirli konularda somut birlik içinde kazanılan deneyimden çıkacaktır. Buna ilişkin olarak uluslarötesi tekeller konusuna yeniden dönmek isterim. Bu konuyu henüz yeterince ele almış değiliz. Genel rıza sonucu bu konu üzerinde çalışacak bazı partilerin temsilcilerinden oluşan, karar almayıp birbirine danışacak, veri toplayacak, önerileri tartışacak daimi bir komite kurabilirsek bunu büyük bir başarı sayacağım.

Gerry Pocock: Belirli konularda çalışma grupları oluşturulmasından yana değilim.

James West: Deney düzeyinde bile olmaz mı?

Gerry Pocock: Barış ve silahsızlanma gibi bir konuyu ele alalım. Bu konuda tümüyle anlaşıyoruz. Hatırladığım kadarıyla, komünist partilerin barış ve silahsızlanma konusunda bir konferansının yapılmasına ilişkin son girişim, 1980 yılındaki Paris konferansı oldu. Partimiz bu konferansa katılmadı. Çünkü Afganistan konusunu tartışmadan, barış ve silahsızlanma konusunu tartışmayı yararsız saydığımızı belirttik.

Bunun yanı sıra, tek tek her ülkede komünist partiler öteki güçlerle işbirliği yapıyor, kendi özgül durumlarına göre, örneğin silahsızlanma konusunda somut istem ve stratejiler geliştiriyor. Eğer barış ve silahsızlanma konusunda birçok partinin ka-

tılacağı bir toplantı yaparsak, kesin olarak tartışma çıkacaktır. Uluslarötesi tekellere ilişkin olarak ne yapılacağı konusundaki görüşler önemli ölçüde farklı olabilir. Bunun bizim istediğimiz işbirliği biçimi olmadığını, baştan kabul etmek en iyisi olacaktır.

James West: Avrupa Ekonomik Topluluğu komünist partilerinin, ortak sorunları tartışmak için bir araya gelmesi konusunda ne düşünürdün?

Gerry Pocock: Ortak Pazar konusunda ortak bir strateji çizmeyi, ortak bir demeç vermeyi ya da benzeri bir şeyi amaçlayan bir tartışma düzenleseydik, böyle bir toplantı ilk andan başlayarak başarısızlıkla sonuçlanırdı. En iyisi, AET ülkeleri komünist partilerinin görüş ve deneyim değiştokuşunda bulunabilecekleri bir toplantı düzenlemektir. Daha ileriye gitmeye kalkışılacak olursa, zaman boşa harcanmış olur.

Sol Güçler ve Komünistlerin Enternasyonalizmi

James West: Komünist olmayan barış hareketleriyle, çevre korumayı savunanlarla ve dindar güçlerle birlikte çalışmamız komünistler arasında danışmalar yapılmamasına bir gerekçe olarak gösterilemez. Bu tür danışmalar çok yararlı olur. Diyelim, sosyalistlerle ya da çevre korumacılarla ilişkileri geliştirmede güçlüklerimiz varsa, deneyim değiştokuşu bize çok yardımcı olurdu. Bizim Birleşik Amerika'da sosyal demokratlarla bazı sorunlarımız var: Bir kanat var ki, bizi tanımaya hazır ve bizimle işbirliği yapıyor; öteki kanat ise antikomünist. Başka komünist partilerin deneyimlerini, bu tür sorunları nasıl çözdüklerini, benzeri güçlüklerin üstesinden nasıl geldiklerini öğrenmek isterdik.

Ne zaman sosyalistlerle birlik söz konusuysa, genellikle reformlar konusu çıkıyor ortaya. Biz reformlardan yanayız. Bazı reformlar var ki, kapitalizmi yamama amacı güdüyor, bazıları ise sosyalizm perspektifine yöneliktir. Bazen bu reformlardan birini öbüründen ayırdetmek oldukça zorlaşıyor. Bundan ötürü, sosyalistlerle işbirliği konusunda komünist partilerin uluslararası danışmalar yapmasının gerekli olduğunu düşünüyorum. Böyle bir durum, sosyalistlerle eylem birliğini dışlamaz. Biz komünistlerle işbirliği yapmaları için Sosyalist Enternasyonal'i dağıtmalarını onlardan istemiyoruz. Öte yandan, Üçüncü Enternasyonal'in yeniden kurulması gerektiğini de söylemiyoruz. Sosyalist Enternasyonal ile tek tek bazı komünist partiler arasında ilişkiler olması da çok güzel bir şey. Ama bu, her bir ülkede sosyalistlerle ilişkileri geliştirmenin, ya da, bunun nasıl yapıldığı konusunda deneyim değiştokuşunun yerine konulacak bir şey değil.

Gerry Pocock: Komünist partilerle sosyalist partiler arasında, ortak sorunların çözümünde nasıl birlikte çalışabilecekleri ya da çalışamayacaklarını tartışacakları bir toplantı yapılmasının yararlı olacağı düşüncesi şimdi, sen konuşurken aklıma geldi. Bölgesel, grupsal temelde bir toplantı herhalde en iyisi olurdu. O zaman iki süreç aynı zamanda yol almış bulunurdu: Hem öteki ilerici, demokratik güçlerle ilişkilerimizi geliştirir ve somut konularda daha sıkı işbirliği yapardık, hem de öteki komünist partilerle de danışmalarımızı ve toplantılarımızı yürütürdük.

James West: Komünist partinin geniş toplumsal çevrelerle belirli bir programda anlaşmaya varmasını anlayabiliyorum. Ama böyle bir durum, komünist partinin kendi bağımsız konumu olması hakkını yadsımaz ki. Bunlar birbiriyle çelişen şeyler değildir.

Gerry Pocock: Bu konulardan birinde komünist partilerin kamuoyuna ortak bir

açıklama yapmaları istenirse, o zaman sorun doğabilir. Çünkü her partinin kendi ülkesindeki görev öncelikleri birbirinden farklıdır.

James West: Sanırım bu, her somut duruma bakıp, şu ya da bu hareketin yararlı olup olmayacağına karar verme meselesidir. Sosyalist Enternasyonal'in zaman zaman açıklamalar yayımladığını görüyorum. Ama bu durum, yaptıkları şeyler konusunda üye örgütleri bağlamadığı gibi, onların çalışmalarını ille de güçleştirmiyor. Bizde Komünist Enternasyonal yok, ama eğer bir grup parti bir araya gelir ve bir tutum alırlar, bir belge kabul ederlerse, kabul ettikleri bu belge ya da yaptıkları açıklamanın yararlı olacağı, davaya zarar vermeyeceği konusunda sorumluluk duygusu taşıyacaklarından eminim.

Gerry Pocock: Karşılıklı bağımlılık ve enternasyonalizmin böylesine büyük ve gitgide önem kazandığı bir dünyada, enternasyonalizmi dile getiren her fırsatı kaçırmamız anlaşılabilir bir şey değildir. Partimizde biz "proleter enternasyonalizmi" deyimini bir dizi nedenden ötürü kullanmıyoruz. Bu deyimin sözcük anlamıyla bile yerine oturmadığı ve zamanını doldurduğu kanısındayız. Ayrıca bu, halkın kullandığı dil de değildir. Biz "işçi sınıfı enternasyonalizmi'nden ediyoruz. Elbette bu deyimlerin tarihsel yönleri de vardır. Bir bakıma "proleter enternasyonalizmi", SBKP'yi uluslararası komünist harekette belirleyici etmen olarak kabul etmeyi çağrıştıran bir deyimdir.

İlişkileri, politikası, dayanışma çalışmaları, vb. açısından partimiz enternasyonalisttir. Benim kanımca, enternasyonalizme yeni bir içerik vermemiz gerekiyor. Örneğin, 1975 yılında Avrupa komünist partilerinin, bütün bu yeni global sorunlar üstüne açıklamasını ele alalım. Komünist partilerin strateji ve kampanyalarında bu sorunların şimdi olduğundan çok daha geniş biçimde yansıtılması gerektiği kanısındayım.

Değişik partiler ne ad verirlerse versinler, enternasyonalizme yeni bir içerik kazandırılması gereği vardır. Enternasyonalizm, bütün öteki ilerici güçlerle ilişkileri ve uluslararası dayanışmayı öngörmelidir. Güney Afrika ile, Ortadoğu ve öteki bölgelerle ilişkisi açısından, İngiltere için bu durum özellikle önem taşıyor.

James West: Enternasyonalizmin değişik türleri vardır, ama biz, Amerikan komünistlerinin işçi sınıfı enternasyonalizmi diye de adlandırdığı proleter enternasyonalizminden özellikle söz ediyoruz. Belirtelim ki, biz proleter enternasyonalizminin Sovyetler Birliği'nin patentinde olduğunu sanmıyoruz. Bu patent, dünya işçi sınıfına Karl Marks ve F. Engels tarafından "Bütün dünya işçileri, birleşiniz!" sloganıyla verilmiştir. Bu temel durum, kaynağını işçi sınıfının varlığından, onun tarihsel özgörevinden (misyonundan) alıyor. Elbette dayanışma, bu özgörevin önemli bir bileşeni, ayrılmaz bir parçasıdır. İşçi sınıfının uluslararası kenetlenmişliğinden, işçi sınıfı enternasyonalizminden söz ediyoruz ve bu enternasyonalizme bugün her düzeyde, eskisinden daha az değil, daha çok gerek vardır. Ve bu, başka konularda ve başka düzeylerde gitgide daha çok sayıda insanı içine alan uluslararası işbirliğinin yerine konulacak bir şey değildir.

Yeni bir enternasyonalizm ya da başka tür bir enternasyonalizm söz konusu olsa bile bu, proleter enternasyonalizmine olan mutlak gerekliliğe ters düşmez. Çünkü barış mücadelesi de içinde, sosyopolitik mücadelenin bütün temel alanlarında işçi sınıfının hegemonyasını tarihsel bakımdan sağlayabilmek için proleter enternasyonalizmi gereklidir. Bu, toplumun öteki katmanlarının rolüne de ters düşmez. Ama işçi sınıfı daima mücadelenin ön safında olmak zorundadır, yoksa doğuştan gelme en doğal hakkımızı, devrimci öncü olma rolümüzü yitirmiş oluruz.

LATİN AMERİKA: DEMOKRASİYİ BEKLEMEK DEĞİL, KAZANMAK GEREKİYOR

Bogoto'da, Kolombiya Toplumsal Araştırmalar Merkezi (KTAM) ile WMR dergisi ortaklaşa bir uluslararası seminer düzenlediler. Seminerin konusunu, günümüzün en karakteristik özelliklerinden olan, Latin Amerika'daki demokratikleşme süreci oluşturuyordu. Tartışmalara katılanlar arasında Kolombiya, Arjantin, Bolivya, Brezilya, Küba, Nikaragua, El Salvador ve SSCB'den bilim adamları, sendikacılar ve önde gelen politikacılar yer alıyordu.

Kolombiya Komünist Partisi MK Yürütme Komitesi'nden Jose Arizala, toplantıda dile getirilen belli başlı görüşleri özetledi.

Seminerin açış konuşmasını, Kolombiya Komünist Partisi MK üyesi ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi müdürü **Nicolas Buenaventura** yaptı. N.Buenaventura konuşmasında, yapılacak çalışmaya ilişkin şöyle bir benzetmede bulundu: ''Yağmurlarla sulanmış ve güneş tarafından kurutulmuş, ekili bir tarlaya dalan bir yolcu, tohumların sert kabuklarını çatlatırken çıkardıkları hışırtıları duyar. Bu yüreği ferahlatan bir sestir. Burada benzer sesleri duymayı arzuluyorum. Biliyorum ki, burada da aynı şekilde yeni, cesaretli düşünceler boy versin ve klişelerin kabuklarını parçalasın. Canlı tartışmamızda kaybeden olmasın: Tartışmamız yeninin eskiye, yaşamın ölüme nasıl üstün geldiğini kanıtlasın.''

Gerçekten de, Latin Amerika'daki demokratik özgürlüklerin durumunu analiz edecek birisinin cesaretli ve iyimser olması, yaşamı sevmesi gerekir. Çünkü, seminerde dile getirilenler ve değişik ülkelerden verilen örnekler, günümüze ve geleceğe ilişkin, barbarlıklarla ve yeni belalarla dolu, oldukça karanlık bir tabloyu oluşturuyor. Yine bunun yanısıra, kıta halklarının demokrasi için mücadelede elde ettiği kimi başarıları da belirtmek gerekiyor.

Paramiliter Şiddet ve Terör

Kolombiya'da ''şiddet çağı'' 1940'larda, geleneksel partilerin aşırı gerici çevrelerinin eylemleriyle, halk yığınlarını bastırmak üzere orduyu ve polisi öne sürmeleriyle başladı, dedi **N.Buenaventura.** Devlet şiddetine ve silahlı çetelerin saldırılarına karşı-

lık olarak da, ulus çapındaki tutarlı devrimci hareketler 1960'larda boy vermeye başladı. Bu hareketlerin belirli politik hedefleri vardı ve köylülerin dağınık gerilla birliklerinin yerini almaya başladılar. 1964 yılı dönüm noktasını oluşturdu. Bu yıl, özellikle Marquetalia bölgesinde, hükümet birliklerinin havadan ve karadan yönelttikleri saldırılara karşı bölge sakinleri özsavunmalarını örgütlemeye başladılar. (O yıllarda, gerici bir politikacı, kuşkusuz provokatif amaçla, bunları "bağımsız cumhuriyetler" olarak adlandırmıştı).

O dönemde, gelişmeler ve olası sonuçları üzerinde olgun bir değerlendirmeye varan Kolombiya Komünist Partisi önderliği, başlatılan "savaş"ın karakterine ilişkin net bir saptamada bulundu. Kolombiya Komünist Partisi'nin 1966 yılındaki 10. Kongresinde, otoritelerin politikasının Marquetalia bölgesinde bir gerilla hareketi biçiminde olmak üzere halk mücadelesinde yeni bir tarihsel evre açtığı belirtildi. O zamandan bu yana, bunu bastırmak için birçok denemede bulunuldu. Sözü edilen olaydan 20 yıl sonra, 1984'te Cumhurbaşkanı Betancur'un girişimleri bu denemelerin sonuncusunu oluşturuyor.

Seminerde, ülkenin geçen dönemde geçirdiği değişiklikler üzerine de bilgi verildi. 1964 yılında Kolombiya'da kırda yaşayan nüfus da, kentlerdeki nüfus da 9 milyondu. 1984 yılında bu sayılar kırda 8 milyon, kentlerde ise 17 milyon olmuştu. Kişi başına gelir, 1964'te 340 dolarken, 1980'de 1000 dolardı. Aynı dönem içinde, Gayrı Safi Milli Hasıla yüzde 150, devlet bütçesi yüzde 100, nüfus ise sadece yüzde 50 artış göstermişti. Kapitalizm orta gelişmişlik düzeyine ulaştı. Ulusal üretimde sanayi öne çıktı ve ülkenin dış ticaret gelirleri arttı. Buna paralel olarak, zenginlerle yoksullar arasındaki uçurum genişledi. Sermayenin keskin bir merkezileşmesine tanık olundu ve mali spekülasyon çılgın boyutlara ulaştı.

Bu veriler, değişimlerin derinliğini kendiliğinden ortaya koyuyor. Aynı zamanda da, ekonomik ve toplumsal gelişmelerin ve kentleşmedeki artışın neden olduğu çatışmaların, uzak kırsal bölgelerde yürütülen bir savaş aracılığıyla sona erdirilebileceğini düşünmenin saflık olduğunu kanıtlıyor. Buna şunu da eklemek gerekir ki, kentlerdeki halk yığınları da kendi hareketlerini geliştirmiştir ve bu hareket, yasaların oldukça dar çerçevesinin dışına taşmıştır. Bu, 14 Eylül 1977'de ulusal çaptaki genel halk grevinin gelişme sürecinde inandırıcı biçimde kanıtlanmıştır. Bu olay, hükümetin ve silahlı kuvvetlerin otoriter bir devlet kurma ve "ulusal güvenlik" doktrinini üstü örtülü olarak uygulama eğilimini ortaya çıkarmıştır.

Liberal Başkan Turbay Ayala yönetimi, 1979 yılında, sıkıyönetimden yararlanarak Güvenlik Tüzüğü adlı yasayı çıkardı.. Ordu ve polis, uyuşturucu kaçakçılarıyla mücadele bahanesiyle, bu yasadan yararlanarak tüm kent ve kasabalarda baskıyı artırdı. Gerçek amaçları, halk üzerinde baskı kurmak ve 1977 benzeri bir ulusal grevin tekrarlanmasını önlemekti.

Bunun ardından, insan kaçırmalar, gizlice gözaltına almalar ve işkenceler dalgası geldi. Hükümet bu sırada, sözü edilenlerin hiçbirisi olmuyormuş gibi davrandı ve Uluslararası Af Örgütü'nü, ülkeye bir heyet göndermeye davet etti. 1 Nisan 1980'de yayınladığı bir raporda, herkes tarafından çok iyi bilinen olguları itiraf etmekten başka birşey yapmadı ve ülkenin değişik kentlerinde, politik tutuklulara işkence yapılan 33 merkezin ortaya çıkarıldığını açıkladı. Toplanan bilgilere göre, buralarda tümü de, BM'in vahşiyane, insanlık dışı ve aşağılayacı muamele kavramının kapsamına giren

50 tür işkence uygulanıyordu. O sıralarda Güney Koni devletlerinde iktidara gelen askerlerin terör yürüttükleri bir dönemin yaşandığını ve bunun kıtayı sarma tehlikesi bulunduğunu hatırlatalım. İşte tam da o dönemde, Kolombiya Komünist Partisi'nin 1980 yılındaki 13. Kongresi, demokrasi için mücadeleyi yükseltme sorununu gündeme getirdi. Bu, faşizme karşı, militaristlerin kıta çapındaki dortrini haline gelmiş olan "ulusal güvenlik" doktrinine karşı ve geniş demokratik özgürlükler için giderek genişleyen bir eylemin yer aldığı Latin Amerika'nın öteki bölgelerindeki durum ile Kolombiya'daki durum arasında yakın bir bağ bulunduğunun yeni bir kanıtıydı.

Bir tutucu olan Başkan Betancur, sıkıyönetimi geçici olarak kaldırdı ve bu, otomatik olarak, baskıcı güvenlik önlemlerinin son bulmasını getirdi; halkın barış isteği karşısında, politik tutukluları kapsayan bir af yasası çıkarıldı. Hükümetle, ayaklanmacıları temsil eden ve 20 yıl önce, ordunun köylülere karşı operasyonlarına yanıt olarak ortaya çıkmış olan Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri (KDSG) arasındaki ilk silah bırakışma anlaşması, 28 Mayıs 1984'te La Uribe'de imzalandı. **N.Buenaventura,** "Bu tarihsel bir olaydı; çünkü köylüler tüm ulusa, direniş yıllarında ulaştıkları politik olgunluğun düzeyini gösteriyorlardı" dedi.

Barışın yeniden kurulmasına böylece geçildi. Emekli general, Kolombiya ordusu eski genelkurmay başkanı Jose Joaquin Matallana, bu olayın askersel ve politik anlamını şöyle dile getiriyordu: "Ülkenin içinde bulunduğu durumda, ne hükümetin önlemleri devrimci şiddet sorununu çözebilir, ne de iktidara gelmek isteyen silahlı gruplar, güce başvurarak bu amaçlarına ulaşabilirler. Tek bir çıkış vardır ve bu da sorunun, temelde politik olan bir çözüm yolunun bulunmasıdır.

Kolombiya'da iç durum gözle görülür biçimde iyileşiyor. KDSG'nin girişimi ve Komünist Partisi'nin desteğiyle, geleneksel ve sol parti ve gruplardaki öteki ilerici çevrelerle birlikte, politika sahnesinde yeni bir politik oluşum, Yurtsever Bağlaşıklık, belirmiştir. Bu örgüt, tüm demokratik güçlerin birleşmesi, böylece de yeni türden bir iktidarın yolunun açılması koşullarını yaratmaya çalışıyor.

Bağlaşıklık, silah bırakışımı anlaşmasının bir sonucu olarak ortaya çıktı. 1986 seçimlerinde ilk kez sınavdan geçti ve aldığı sonuçlarda, mevcut rejime demokratik muhalefetin çekirdeği haline geldi. Seçimlerde parlamentoda 14, eyalet meclislerinde 20 ve belediyelerde 335 sandalye kazandı. Dahası, yerel seçimlerin sonuçları karşısında, Barco hükümeti, aralarında birçok komünistin de bulunduğu 26 Yurtsever Bağlaşıklık üyesini belediye başkanı olarak atadı. Bu, Kolombiya tarihinde eşi görülmedik bir olaydı. Bu başarılar, sınıf mücadelesinin alanını kayda değer ölçüde genişletti.

Geçtiğimiz yılların bir başka önemli olayı, ülkedeki sendikaların çoğunluğunu bağrında toplayan Birleşik Emekçiler Merkezi'nin kurulması oldu. Bu merkezde liberaller, tutucular, sosyal demokratlar, komünistler, hıristiyanlar ve öteki eğilimlerin üyeleri, ortak sorunları karşılıklı saygı temelinde tartışmak için, biraraya geliyorlar. Merkez, sendikaların işbirliği ve ortak eylem yıllarının bir ürünü olarak ortaya çıktı ve halk yığınlarının desteğini alıyor.

Kolombiya Komünist Partisi'nin 1984 yılındaki 14. Kongresi, demokratikleşme sürecinin, emekçi halkın eylemlerine dayanan somut politik ve toplumsal reformlarla desteklenmesi önerisini getirdi. İşte, tüm ülkeyi bir kan lekesi gibi kaplayan "kirli savaş"ın ilk işaretleri belirdiğinde, ülkedeki durum böyleydi. Parti, Kondor Planı adıyla, Yurtsever Bağlaşıklığın üyeleri ile komünistleri öldürmeye yönelik, CIA destekli

aşırı sağ bir terörist komplo planı bulunduğunu açıkladı. Gerçekten de, binlerce insan bu cinayetlerin kurbanı oldu. Hükümet, terörist grupları, bunların ortaya çıkış nedenlerini ve faaliyet yöntemlerini inceleyecek bir danışma organı olarak "Şiddet Sorunları Komisyonu"nu kurmak zorunda kaldı. Kolombiya, Arjantin ve Güney Koni'nin öteki ülkelerinde yürütülmüş olan ilan edilmemiş savaşın bir benzerinin pençesindedir. Seminerin gerçekleştirildiği tarihte halihazırda öldürülmüş olan Yurtsever bağlaşıklık üyelerinin sayısı 400'dü. O günden bugüne, bu rakam 600'e yükseldi. Öldürülenler arasında Yurtsever Bağlaşıklığın başkanı Jaime Pardo Leal de bulunuyor. Nisan 1987'de Bogota'da toplanan bir başka insan hakları forumu, "kirli savaş"ın yayılmasında Kolombiya Silahlı Kuvvetleri yüksek komuta kademesinin de parmağı bulunduğunu açıkladı.

Cizvit Düzeni Araştırmalar Merkezi adına konuşan Kolombiyalı dinbilimcisi **Gonzalo de Fransisco**, mevcut yöneticilerin barışçı çözüme ilişkin tutumlarını şu sözlerle niteledi: "Gerçekte, hükümet iç barışın korunmasına yönelik nihai ve kararlı önlemleri alma otoritesinden yoksundur... Sallantılı tutum almaktadır, bir başka deyişle, kararları yarı gönüllüdür ve toplumsal tabakaların hiçbirinin çıkarlarını karşılama yeteneğinde değildir."

Konuşmacı, hükümetin eylemlerinin iki çizgisini şöyle tanımladı: Birincisi, "el uzatma ve sert yumruk" olarak adlandırılan çizgi (diyalog ve baskının bir arada kullanılması anlamına geliyor); ikincisi, silahlı çatışmalardan en fazla çeken bölgelerdeki en keskin toplumsal sorunları çözme denemesi olan "iyileştirme planı"nın uygulanması. Her iki durumda da, ayaklanmış grupların etkilerini azaltma güdüsü belirgin olarak öne çıkmakta ve bu, onları barışçı bir çözümde temel görüşme ortağı olarak gören bir önceki hükümetin politikasından açık biçimde farklılık göstermektedir. Hükümet, bu yoldan, gerilla hareketini yığınsal destekten yoksun bırakıp ona son vermeyi amaçlıyor (kuşkusuz, yetkililerin yerel nüfusun sorunlarını çözüme kavuşturmaları koşuluyla). Ancak şu soru ortaya çıkmaktadır: Gerçekte, "iyileştirme planı"nın olumlu sonuçlar vermemesi durumunda, hükümet silahlı ayaklanmacılar için ne yapmayı düşünmektedir? Görüldüğü kadarıyla, hükümet sadece KDSG'nin birliklerinin dağıtılmasını beklemektedir.

Konuşmacının görüşüne göre, Kolombiya egemen sınıfları ayrıcalıklarının küçük bir bölümünden bile vazgeçmeyi ve barışın sağlanmasının tek güvencesi olarak reformların gerekliliğini kabul etmeyi inatla reddediyorlar. Gerçekte, daha büyük çaplı baskılar istiyorlar.

Yurtsever Bağlaşıklık üyelerinin ölüm tugayları tarafından durmaksızın katledilmesi, barış politikasının başarısı önündeki başlıca engellerden birini oluşturuyor ve bu, Yurtsever bağlaşıklığın politik bir örgüt olarak sağlamlaştırılmasını yavaşlatıcı etkide bulunuyor. Bağlaşıklığın seçimlerdeki başkan adayı Jaime Pardo Leal, ölüm tugaylarını açıkça mahkum etmiş ve bu sorunun en acı veren yerine, ölüm tugayları ile ordu arasındaki bağlara parmak basmıştı. Ulusal Cinayet Soruşturmaları bölümü başkanı dahi askerlerin, polislerin ve devlet güvenlik örgütü ajanlarının cinayetlere karışmış olduklarını kabul etmek zorunda kaldı.

Egemen çevrelerin ve silahlı kuvvetlerin, askersel bütçeyi artırmak ve KDSG ile silah bırakışımını torpillemek amacıyla, şiddetin tek sorumlusunun gerillalar olduğunu iddia etmeleri iç barışın önündeki bir başka engeldir. Benzer iddialar, Kolom-

biya'yı 1987 yılının Nisan ayı sonlarında ziyaret eden NATO Silahlı Kuvvetler Başkomutanı General John Galvin tarafından da dile getirilmiştir.

Halk İktidarı Hareketi temsilcisi **Edmundo Rodriguez Ramirez,** konuşmasında, kendi politik grubunun, Kolombiya Liberal Partisi içinde, barışın yeniden tesisinin gerekli koşulu olarak demokratikleşmeyi en tutarlılıkla ve en ısrarla savunan grubu oluşturduğunu belirtti. Ancak, halkın toplumsal yaşama katılımı anayasal sınırlamalarla ve yığınsal iletişim araçlarındaki iki taraflı tekel tarafından kısıtlanmaktadır. Anayasa, tüm devlet aparatını "tarihsel" partilerin (Liberaller ve Tutucular) hizmetine vermektedir ve bu durum, başka halk örgütleri için açıkça eşitsiz koşullar yaratmaktadır. Bu nedenle, Halk İktidarı Hareketi'ne göre, eğer gerçek demokrasiye ulaşılacaksa, yalnızca politik reformlara değil, aynı zamanda ülkenin ekonomik ve toplumsal yapısında değişimlere de gereksinim vardır.

Generallerin Gecesi

"Yüzlerinde ter damlaları, ellerinde makinalı tüfeklerle, Rancerler gibi muharebe kıyafetleri ve kırmızı bereler giymiş askerler, Campo de Mayo piyade okulunu işgal ettiler. Hükümetin, diktatörlük döneminde işlenmiş suçların sorumlularına karşı açılan soruşturmaları durdurmasını, kara kuvvetleri komutanını görevden almasını ve isyana katılanlar için dokunulmazlık güvencesi vermesini talep ettiler." Arjantin Komünist Partisi MK üyesi **Alberto Cohen,** askerlerin son eylemini bu sözlerle anlattı. Olay, geçen yılın Nisan ayında meydana gelmişti, ama 1930'lardan sonraki Arjantin darbelerinde sahnelenen senaryoların, kimi değişiklikler sayılmazsa, hemen hemen tıpkısıydı.

Ülke bu isyan girişimine nasıl yanıt verdi? Girişim, Arjantin halkının ezici çoğunluğu tarafından mahkum edildi. Darbe tehlikesine, Peroncu sendikal bürokrasinin kimi aşırı gerici önderleri dışında, soldan sağa geniş bir politik yelpaze tarafından karşı çıkıldı. Burada en önemli olan, bunalım anında ilk harekətlenenin, darbecilere karşı çıkan halk yığınları olmasıydı. Emekçi halkın, Buenos Aires eyaletindeki Camp de Mayo kışlası etrafındaki eylemlerinde, belediye ile öteki yerel iktidar organları binalarının, üniversitelerin ve mahallelerin işgali sırasında militan bir ruh hakimdi. Bir başka deyişle, halkın tepkisi, daha önceki askersel darbelerde yapılan sözlü kınamalardan tümüyle farklıydı. Sol güçler de farklı davrandılar ve demokrasiyi kendi halkçı kurtuluş programlarıyla korumak için ellerinden geleni yaptılar.

Darbecilerin nihai amacı, bağımlılık sistemini tehdit eden halk hareketinin büyümesini önlemek, iç pazardan beslenen ve işçi sınıfının desteğini gören burjuvazinin reformcu taleplerinin önünü tıkamak ve yeni Amerikan usulü uluslararası işbölümü uyarınca, büyük sermayenin egemenliğini sağlamaktı.

Arjantin'deki gelmiş geçmiş tüm darbelerin, şu ya da bu yoldan, halkın açık ya da gizli onayına dayandığı hatırlanmalıdır. Yaşanan trajik zorbalık eylemleri ve iktidardakilerin cinayetleri, halka askersel isyanlara, adam kaçırmalara, cinayetlere ve devlet terörizmine kararlılıkla karşı çıkma gerektiğini öğretmişti. "Bir daha asla!" belgisini ilk ortaya atanlar insan hakları savunucuları, Arjantin Komünist Partisi ve öteki sol kanat güçleriydi.

Yine de, gericiliğin yeni girişimlerde bulunma tehlikesi hesap dışı bırakılmamalı-

dır; "kirli savaş" virüsü taşıyan baskı kurumları hala varlıklarını korumaktadır. 1966 yılında darbeciler tarafından dayatılan "ulusal güvenlik doktrini" ve ulusal savunma yasası hala yürürlüktedir. Diktatörlük döneminin askersel elitine dokunmayan Raul Alfonsin hükümeti, iktidarın ilk günlerindeki olanakları yeterince değerlendirmedi ve uzlaşma yolunu seçti. Bu, sonuçta 1987 yılı Paskalyasında isyancılar önünde boyun eğmesini getirdi. Dahası, parlamentodan "disipline zorunlu bağlılık" üzerine acilen bir yasa çıkarmasını istedi ve böylece, tüm halkın desteğiyle darbecilerin nihai yenilgisi için karar verme yolunu reddetti.

Yarım yüzyıldır, ister Radikal, ister Peroncu olsun, hükümetlerin devrilmesine yol açan eski senaryoların bir tekrarına tanık olunacak mı? Konuşmacı, şu anda egemen sınıfların çıkarlarını yansıtan iki projenin çatışmakta olduğunu belirtti. Bunlardan birincisi, zamanın sınavından geçmiş "sarkaç" ilkesinden, yani anayasal burjuva demokratik ve kimi zaman da halkçı hükümetlerle, iktidara darbeler yoluyla gelen askersel diktatörlüklerin sırayla birbirlerinin yerini alması uygulamasından oluşuyor. İkincisi ise, yeni bir politik egemenlik sistemini, iki partili bir sistemi öngörüyor. Bu iki partili sistem, hem sağ ve hem sol muhalefete biraz hoşgörüyü, hem de, gerçek devrimci güçlerin tümüyle dışlanmasını içeriyor. Şu anda, bağımlı kapitalizmin son dayanağı silahlı kuvvetlere işte bu çerçevede bir rol aranıyor.

Latin Amerika ve Karaip bölgesi ülkelerinde, demokratikleşme süreci 1980'lerde başladı. Bu sürecin hız kazanması, sokaklara dökülen halkın ana sürükleyici güç olmasına ve onun, "kurtuluş mu, yoksa bağımlılık mı?" temel sorusunu çözüme kavuşturmak amacıyla, militaristlerin hakimiyetine karşı açıkça meydan okumasına bağlıdır.

Dokunulmamış Potansiyeller

Bolivya Komünist Partisi MK üyesi Profesör **Marcos Domich**, kıtanın güneyinde 1970'lerdeki durumu tanımlarken şöyle konuştu: Ülkemizdeki rejimin faşist niteliği kendini tam anlamıyla, 1974 yılında kabul ettiği "Yeni Düzen"le ortaya koydu. Bu Bolivya'yı, zaten diktatörlük altında bulunan Brezilya, Uruguay ve Şili ile aynı dereceye düşürdü. Birkaç ay içinde Arjantin de, böylesi bir gücün kurbanı oldu. Paraguay da içinde olmak üzere, Tüm Güney Koni "kahverengi sis" ile kaplandı. Askersel diktatörlükler demokratik özgürlükleri yok ederken ve yığınsal halk eylemini vahşice bastırırken, nazi yöntemlerini taklit ettiler. Bunlar son zamanlara kadar Panama Kanalı bölgesinde bulunan Pentagon'un "Amerika Okulu"ndaki ders kitaplarında öğrendikleri "ulusal güvenlik" doktrininden esinleniyorlardı.

1970'lerin sonunda, Bolivya'da ilk kez tek başına proletarya tarafından öne sürülen demokrasi ve antifaşist birlik için mücadele belgisi köylülüğü, orta tabakaları ve hatta burjuvazinin ulusal reformcu çevrelerini etrafında toplamaya başladı. Konuşmacı, solcu olduklarını öne sürerek, demokrasi için mücadelenin önemini inkar edenlerle aynı fikirde olmadığını söyledi. Güney Koni'de faşist diktatörlükler öncesinde, bu mücadelenin öneminin sıkça küçümsenmiş olduğunu hatırlattı. Ulusal ve toplumsal kurtuluşa "bir hamlede" ulaşma çabası gibi sabırsızca bir istem; "omurgasız" burjuva parlamentarizmini reddeden mücadele biçimlerinin vurgulanması; akıllı ve cesaretli bir seçkin azınlığın isteğiyle başlayacak devrimin olgunlaşmasını baskı ve yeraltı çalışmasının "hızlandırdığına" ilişkin, ölümcül tehlike taşıyan düşünceler, bü-

tün bunlar, yığınları silahsızlandıran sosyopsikolojik etmenler oldu, gericiliğin görevini kolaylaştırdı. Gericiliğin baskısı ve emperyalizmin takdisi altında, otoriter hükümet biçimlerine karşı son engeller de çöktü.

"Sanki hak ve özgürlükler, halkın sebatkar mücadelesiyle kazanılmış değil de, ona nezaketen bağışlanmış gibi, burjuva demokrasisi tamamen yararsız birşey olarak görüldü" dedi **Marcos Domich**. Bu arada, gayet iyi biliniyor ki, General Hugo Banzer'in rejimi, oldukça hızlı olarak çözüldü ve halk hareketi bir kez daha hükümete geldi.

Bolivya'da demokratikleşmeye giden zorlu yol hatırlandığında, Demokratik ve Halkçı Birlik Cephesi'nin 1980 seçimlerinde elde ettiği zafere de işaret edilmelidir. Programında, cephenin yalnızca biçimsel özgürlükleri yeniden tesis etmekle yetinmeyeceği, ulusal kurtuluş için, halk çoğunluğunun ülkenin kaderini belirleyeceği ve yönlendireceği gerçek demokrasiye ulaşmada elinden gelen herşeyi yapacağı yazılıydı.

Cephenin adayı olarak cumhurbaşkanı seçilmiş olan Hernan Siloz Suazo 6 Ağustos 1980'de görevine başlamaya hazırlanıyordu. Seçim zaferinin bir sonucu olarak, hükümet, cephenin bir bileşeni olan Bolivya Komünist Partisi'ni de içermek üzereydi. Bu, Latin Amerika'da ilk olmamakla birlikte, Bolivya için eşi görülmedik bir olaydı.[1] Ancak, bu General Garcia Meza'nın darbesiyle geçici olarak engellendi. Bir yıl içinde, uyuşturucu kaçakçısı olarak teşhir edilen general ülke içinde ve dışında yalıtlandı ve iktidarı başka subaylara terketmek zorunda kaldı. Ancak onlar da, hükümetin dizginlerini uzun bir süre elde tutmayı beceremediler.

Büyük zorluklara, ülke tarihinin en derin ekonomik bunalımına ve cephedeki bağlaşıklar arasındaki farklılıklara karşın, Ekim 1982 ile Ağustos 1985 arasındaki dönemde, Bolivya'da sadece anayasal düzenin yeniden tesisinin değil, ama aynı zamanda *demokratik sürecin* gelişmesinin de sağlandığı söylenebilir. Bunun sonuçta yenilgiye uğradığı doğrudur; beklentiler ile cephenin gerçekte verebilecekleri arasındaki uçurum nedeniyle, halk yığınlarının desteğinden yoksun kalmıştı. Aynı zamanda emperyalizmin, işçi sınıfı ve halk hareketi içinde "emekçilerin dostları" kılığındaki ajanlarının yıkıcı faaliyetleri de söz konusuydu. Halk yığınları, uzatılan ekonomizm oltasına kapıldı ve yolunu yitirdi.

Cephenin başlıca zayıflığı, can alıcı anda, hem yetersiz hükümet, hem de bağlaşıkların sallantıları ve "solcu" sahte radikallerin ve anarkosendikalistlerin şantajı karşısında gerekli irade ve kararlılıktan yoksun oluşuydu. Ancak demokratik süreç (Ağustos 1985'te, oligarşik Paz Estansoro hükümetinin kurulması ile kesintiye uğradı) tüm parlak ve karanlık yönleriyle, hala, işçi sınıfının ve Bolivya halkının genel bir provası olarak kalmaktadır.

Geçiş Dönemi

Brezilya Komünist Partisi Politik Büro üyesi olan, Sao Paulo Üniversitesi Profesörü **Jose Paolo Neto**'ya göre 80'li yıllar, Latin Amerika'da, özellikle de Güney Koni

(1) Örneğin komünistler, Küba'da (1943-1944), Ekvator'da (1944-1946), Şili'de (1946-1947 ve 1970-1973) yılları arasında hükümetlere katıldılar.

ülkelerinde, diktatoryal hükümet biçimlerinin yıkılışını temelde hazırlayan bir demokratikleşme sürecinin başlamasıyla belirleniyor. Aynı yıllar toplumsal, demokratik güçlerin yükselişine, Güney Amerika kıtasının kuzey bölgesini ve Orta Amerika'yı da içeren bir sürece de tanık oldu.

Yerel egemen sınıflar, geçen on yılda ABD politikasına saygıyla yanaşmaktaydılar ve yerel burjuvazi, hatalı bir şekilde, Amerikan sermayesi ile eşitsiz ortaklığını kendi ekonomik gelişmesinin güvenilir bir yolu olarak görüyordu. Böylesi bir strateji ve bu temeldeki yağmacı "ekonomik modeller", ancak, kaçınılmaz olarak seçkinci ve antidemokratik olan *hükümet biçimleri üzerinde bir anlaşma* altında uygulanabilirdi. Böylesi bir anlaşmanın uygulanması ve aynı zamanda da latifundistlerin çıkarlarının kollanması için çok değişik oyuncuların işe karışması gerekiyordu: Bu ülkelere yerleşmiş olan banka ve uluslararası işletmelerin yöneticileri, yerel oligarşi ve militarist elit, kısacası iktidar merkezlerini kontrol eden ve yığınları, demokratik ve antiemperyalist güçleri dışlayanların tümü. Belli koşullar altında böylesi bir pazarlık, açık askersel diktatörlüklere yol açabiliyordu.

ABD'nin politik ve askersel etkisi 80'li yıllarda azalmaya başladı. Yerel sermayeyle bağlı olsun olmasın, uluslararası işletmeler, emperyalizmin yenisömürgeci politikasının ana aracı olarak öne çıkmışlardı. Sanayileşmiş kapitalist ülkelerle olan son derece eşitsiz ticaret, yoğun sermaye kaçışını getirdi. Latin Amerika burjuvazisinin bilimsel ve teknik devrimden elde etmeyi düşündüğü avantajlara ilişkin hayaller yıkıldı; bağımlılık ve sömürü, bölge ülkeleri ile emperyalizmin merkezleri arasındaki uçurumu daha da açtı. Askersel diktatörlüklerin krizine yol açan ve halkın ana talebi olarak demokratikleşmeyi öne çıkaran etmenler arasında şunlar sayılabilir: Emperyalizmin Latin Amerika politikasının çöküşü, kapitalizmin genel bunalımının yerel ekonomi üzerindeki etkisi, dünya güçleri dengesindeki olumlu değişimler, sosyalist ülkelerin dış politikasındaki başarılar, ulusal kurtuluş hareketinin yükselişi, emperyalistler arasındaki çelişkiler ve herşeyden önce, emekçi yığınların güçlü eylemleri. Demokratikleşmenin başarıya ulaşması için büyük çabalar gösterilmesi gerekiyor ve önemli başarılar elde edilmekle birlikte, yeni bir karşı saldırıya geçebilecek olan demokrasi düşmanlarının potansiyellerini küçümsemek yanlış olacaktır. Bu güçler, emperyalist yahut yerli tekellerin ve latifundistlerin çıkarlarını dile getiriyorlar ve devlet aparatında, doğallıkla da silahlı kuvvetlerin ve polisin üst düzeylerinde geniş olarak temsil ediliyorlar.

Brezilya'da 1 Nisan 1964'te iktidarı ele geçiren diktatörlüğün çöküşünün nedeni, tüm gerçek demokratların direnişi ve 1974 seçimleri sürecinde doruğuna ulaşan emekçi halkın mücadelesidir. Gelişmekte olan bu sürece on yıl içinde Jose Sarney tarafından yeni özellikler kazandırılmıştır. O zamandan bu yana ülke, *demokratik bir sisteme doğru tedrici bir geçiş* süreci içindeydi. Yapılacak iş, diktatörlüğün kalıntılarını temizlemekti; daha sonra, 1986'da Kurucu Meclis seçimleri geldi ve son olarak, yeni bir anayasa çerçevesi hazırlandı.

Şimdi sorun, demokratik ilkelerin devlet kurumları sistemine ne ölçüde yansıtılabileceği ve yine bu ilkelerin, ülkenin ekonomik ve toplumsal yaşamı üzerinde ne gibi bir etki gösterebileceği sorunudur. Hükümetin ulusa karşı yükümlülükleri açısından komünistler onu desteklediler, bunun yanısıra, ulusal çıkarlara ve halkın gereksinimlerine ters düşen adımlarına karşı da eleştiri ve mücadelede bulunacaklarını belirttiler. Daha başından Brezilya Komünist Partisi, diktatörlüğün mirasının ortadan

kaldırılması, emekçi halkın yararına bir ekonomik ve toplumsal politika güdülmesi ve demokratik bir hukuk devletini güvence altına alacak bir anayasa hazırlanması gerektirdiğine dikkat çekti. Bu, kuşkusuz ne yumuşak, ne de çatışmasız bir süreç olabilirdi.

Özgürlükler pratikte sağlanıyor ve ülkedeki değişimler süreci devam ediyor, ancak henüz istikrarlı bir demokratik kurumlar sistemi yaratılmamıştır. Bunun başlıca nedeni, gerici güçlerin, otoriter rejimin düşüşünden sonra arenayı terketmemiş ve ekonomik, sosyal ve politik güçlerinin temel yapılarını koruyor olmalarıdır.

Demokratik bir hukuk devletinin kurulması Brezilya Komünist Partisi'nin ülkenin içinde bulunduğu aşamadaki temel amacıdır. Bu, gerekli değişimleri, en geniş özgürlükler için güvenceleri ve emekçi halkın, kadınların, gençlerin, çocukların, dinsel cemaatlerin, siyahların, kızılderililerin ve öteki azınlıkların haklarına saygı gösterilmesini beklemenin gerçekçi olacağı bir rejim olmalıdır.

Komünistler, yeni bir tarihsel blokun, demokratik, antiemperyalist nitelikli ve başını proletaryanın çektiği bir blokun, demokrasi aracılığıyla sosyalizme giden yolu döşemek amacıyla, ulusal yaşamda daha büyük bir rol üstlenmesini istiyorlar.

Sosyalist Güçlerin Verdiği Desteğe Dayanarak

SSCB Bilimler Akademisi Latin Amerika Enstitüsü bölüm başkanı, Tarih Bilimleri Doktoru **Pavel Boiko,** çağımızın karekteristik niteliğinin, 27. Kongre'de benimsenen SBKP Programı'nın yeniden yazımında belirtildiği gibi, sosyalist olmayan dünyada, toplumsal gelişme için gerçekçi açınımlar sunan yığınsal demokratik hareketlerin yükselişi olduğunu vurguladı.

Kuşkusuz herkes, Latin Amerika'da başlayan ve demokratikleşme süreci olarak bilinen tarihsel aşamanın karmaşık ve çelişkili niteliğinin farkındadır. Emperyalizm, bağlaşıkları ile birlikte, bunu kendi amaçlarına yöneltmeye, politik hakimiyet ve ekonomik talan sistemini "modernleştirmeye" ve korumaya çalışmaktadır. Kıta halklarının önünde şu iki yol durmaktadır: Ya gerici, emperyalizm yanlısı, halk ve ulus düşmanı yol; ya da kurtuluşa götüren ilerici, antiemperyalist yol. Latin Amerika ülkelerini ilk yolda bekleyen uluslararası sermayenin utanç verici soygunu, astronomik dış borçların sürekli ödenmesi, ekonominin daha da kan kaybetmesi, daha ağır bir mali bağımlılık ve "yeni" bir uluslararası işbölümü kuran uluslararası şirketlerden gelen ve ekonomik, toplumsal ve politik kargaşaları daha da azdırma tehlikesi taşıyan yardımlardır. İkinci yol ise, ulusal çıkarlar ve geniş halk yığınlarının refahı için *bağımsız gelişmeyi* seçmektir.

Buradan, bir dizi antiemperyalist, ulusal kurtuluşçu ödev kaynaklanmaktadır. Ve bunların yerine getirilmesi, demokratik, antioligarşik ve antitekel dönüşümler ve gerçek demokrasi, yani halk için, halkın iktidarı uğrunda mücadeleyi gerektirmektedir. Bu geniş amaçlar, uluslararası alanda ortak eylemi zorunlu kılmaktadır. Kıta ülkeleri için, eşitlik ve karşılıklı çıkar ilişkilerinden yana, emperyalizmin dünyayı kendi diktası önünde dize getirme çabasına karşı olan tüm devletler ve ekonomik topluluklarla işbirliğinde bulunmak her geçen gün daha yaşamsal hale gelmektedir. Emperyalizmin ve oligarşinin dayattığı bağımlılık ilişkilerinden kurtulmak, Latin Amerika ülkelerinin egemen ülkeler olarak gelişmelerinin şu andaki en önemli nesnel koşuludur.

Sosyalist ülkeler ekonomik bağımsızlığı hedefleyen ülke ve halkların güvenilir bağlaşığıdır. Ama, Latin Amerika ile sosyalist topluluk arasındaki ekonomik bağlar, var olan potansiyellere oranla hala çok düşük düzeydedir. Ne var ki, demokratikleşme ve ulusal kurtuluş süreçlerindeki başarılar, onların, yakın gelecekte geniş, karşılıklı yarara dayalı işbirliğini geliştirecekleri umudunu doğurmaktadır.

Seminerde, demokratikleşme yönündeki adımların, devrimci durumlardan kaçınmak amacıyla sosyo-politik çelişkileri azaltma yönteminden, egemen sınıfların egemenliklerini güçlendirmeye yönelik bir yöntemden başka birşey olmadığı görüşü dile getirildi. Biz bu görüşe katılmıyoruz, çünkü diktatoryal hükümet biçimlerini zayıflatmak ya da ortadan kaldırmak gibi politik araçlarla, devrimci duruma yol açan nesnel süreçleri engellemek oldukça zordur. Tam tersine, liberalleşme altında, bu sürecin ortaya çıkardığı politik potansiyellerle halk yığınlarını mücadele için örgütlemenin daha kolay olacağı gözönüne alındığında, devrimci süreç daha fazla hız kazanma eğiliminde olacaktır.

Tartışma, demokrasi için mücadelenin hem Güney, hem de Orta Amerika'daki gelişmelerin merkezinde yer aldığını ortaya koydu. Halklar derin ekonomik ve toplumsal değişimler istiyorlar; politik değişimler olmadan, özgürlükleri ve bağımsızlığı kazanmadan bunların olanaksız olduğunu daha açık olarak görüyorlar.

Bu arada, demokrasi için mücadelenin, antikapitalist olmadıkça, sosyalizmi kazanmayı hedeflemedikçe çok az anlam ifade ettiği görüşü dile getirildi. Kıtamızda sosyalist devrimin zafere ulaşmasından ancak sevinç duyulacağını belirtmeye gerek yok. Ancak bu, devrimci öncünün kahramanca mücadelesine karşın, en gelişkin ülkelerde bile henüz başarılması gereken bir ödev olarak önde duruyor. Batı yarımküresindeki iki muzaffer devrim Küba ve Nikaragua, Batista ve Somoza'nın, iktidarda kalmak için politik yöntemlere değil, baskı ve teröre başvurduğu çürümüş diktatörlüklerine karşı silahlı güç kullanılmasıyla gerçekleştirildi.

Seminere Küba adına katılan **C.Dominich** demokrasi, sosyalizm ve devrim arasında çelişki bulunmadığını, demokrasi çabasının devrimci mücadele ile çelişmediği gibi, devrimin de demokratikleşme sürecini engellemediğini dile getirdi. Gerici diktatörlüklere karşı ayağa kalkan ve demokratik bir programla başarı kaydedenler -Küba ve Nikaragua'da olan tam da buydu-, daha önce açıklanmamış olsa da, *sosyalist bir devrime* doğru ilerliyorlar.

ABD emperyalizmi ve yerli oligarşilerin en gerici kesimleri tarafından dayatılan askersel tiranlıklar, kalış sürelerine bakmaksızın, protestolara ve direnişlere yol açan olağanüstü iktidar biçimleridir. Otoriter rejimlerden kurtulmak emekçi halkın çıkarınadır ve burada sivil özgürlükler ve demokrasi için mücadele en iyi silahtır. Halkın, burjuva demokrasisi de olsa, demokrasiye doğru attığı her adım, diktatörlük rejimlerinde ayrıcalıkları olan toplumsal sınıfların geriletilmesi anlamına gelir.

Yurttaşlık hakları ve bireysel güvenceler -kuşkusuz burjuvazinin yararına- bir dizi Latin Amerika ülkesinin anayasalarına, 19. yüzyıl ile 20. yüzyıl başlarında, liberallerin radikal kesimleri tarafından geçirildi. Bugün ise onlar, herhangi bir yeni özgürlüğün eklenmesini, hatta var olanlara saygı göstermeyi bile reddediyorlar, çünkü politik iktidarları, anayasal ilkelerin ve demokratik yasaların gözetilmesini talep eden yeni bir sınıfın, proletaryanın ve öteki halk güçlerinin meydan okuması ile karşı karşıyadır.

Biz komünistler, halkın ülke yaşamının temel sorunlarının çözümüne katılacağı gerçek bir demokrasi için dövüşüyoruz; ancak yurttaşlık hakları için mücadeleyi küçümsemek de doğru olmayacaktır. Hükümetin faaliyetleri ile yasalarda yazılanların birbirine uymaması nedeniyle, bunları biçimsel ve gerçek özgürlükler olarak ikiye ayırmak, hiçbir şekilde yasal normların görmezden gelinmesini haklı kılmaz; çünkü bu ikisi arasında sıkı bir diyalektik bağ vardır. Yasalar tarafından açıkça belirlenmiş ve tümüyle yayınlanmış hak ve özgürlükler olmadan ve hem bağımlı ülkelerin, hem de gelişmiş kapitalist ve sosyalist ülkelerin deneyimlerinin tamamen kanıtladığı gibi, bunların etkinliğini güvence altına alan hukuksal normlar olmadan, demokrasi bir hayaldir. Gerçek özgürlükler, anayasa hükümlerinin ve bunların uygulanmasını güvence altına alan normların aşınmaya başlamasıyla, ortadan yok olmaya başlar.

Latin Amerika halklarının özgürlük mücadelesi bir dizi gerici diktatörlüğün çökmesine yol açtı. Hala ayakta kalanlar -Şili ve Paraguay'da- demokratik güçlerin baskısı altında gözle görülür biçimde zayıfladılar. Yine de, iktidara yeni gelmiş rejimlerin, örneğin, Orta Amerika'yı saymazsak Bolivya, Arjantin ve bir dizi başka ülkede, sınırlı demokrasiler olduğu belirtilmelidir. Komünist partileri ve öteki ilerici güçler bu durumun tamamen farkındadır ve işçi sınıfı ile tüm öteki demokratik çevreleri gerçek bir halk iktidarı için mücadeleye çağırmaktadırlar. Bu iktidar, kimi partilerin programatik belgelerinde, en ilerici demokratik normların somutlanması olan bir *"ilerici demokrasi"* olarak tanımlanmıştır.

Son zamanlarda burjuva parlamentarizminin yeniden kurulduğu ülkelerde, gericiliğin tekrar ortalığı silip süpürmeyeceğinin bir güvencesi yoktur. Yukarıda sözü edilen gelişmelerden bir yıl geçmeden, Arjantin'de bir grup subay anayasal hükümete tekrar başkaldırdı. Bu elbette, tüm askerlerin tek bir gerici blok oluşturdukları anlamına gelmiyor. Ordu birliklerindeki personelin çoğunluğu ile, latifundistler ve büyük sermaye ile bağlantıları olan militarist tepe kademesi arasında bir ayrım çizmek önemlidir. Silahlı kuvvetlerde yurtsever ve demokratik görüşlere sahip subay ve erler vardır. Bunların politik uyanıklığının düzeyi yükselmekte, kıta çapında yeni asker dernekleri ortaya çıkmaktadır.(2) Kamuoyunun da yardımıyla, ülkelerimizin her birinde, *silahlı kuvvetler faşizm yanlısı unsurlardan temizlenebilir.*

Halklar yakın geçmişlerini kararlılıkla reddediyor, devlet terörizmine ve faşizmin geri dönüşünü kolaylaştırmasından endişe duyulan herhangi bir başka biçime karşı çıkıyorlar.

Emperyalizm artık kadir-i mutlak değildir. Latin Amerika'da demokrasi yönünde herhangi bir adımın ancak Wall Street'in izni ile atılabileceğini ya da demokratik kazanımların hiç de o kadar önemli olmadığını düşünenler yanılıyorlar. Güney Amerika komünist partileri toplantısının (Buenos Aires, Temmuz 1984) yayınladığı bildiride şöyle deniyordu: "Bütün bunlar Latin Amerika'daki ABD hakimiyetine, işçiler ve yığınların yurtsever, antiemperyalist güçlerin geniş yelpazesi ile kuracağı eylembirliğiyle son verilebileceğini ve son verilmesi gerektiğini kanıtlıyor."(3) Böylece, demokrasi için, gerçek bir kendi kaderini tayin hakkı için ve barış içinde bir arada yaşama için mücadeleyi öngören derin devrimci dönüşümlere doğru ilerliyoruz.

---

(2) Örneğin "Demokrasi, Latin Amerika ve Karaiplerin Bütünleşmesi ve Kurtuluşu İçin Askerler Örgütü" var. Bu örgütün yönetiminde Peru, Arjantin, Kolombiya, Uruguay, Bolivya, Ekvator ve Venezuella'dan generaller bulunuyor.

(3) **Information Bulletin**, 20/84, Prag, s.43

Willy Brandt, Menschenrechte misshandelt und missbraucht (İnsan Hakları Çiğneniyor ve Kötüye Kullanılıyor), Reinbek bei Hamburg, Rowohlt, 1987, 126 s.

WILLY BRANDT'IN İNSAN HAKLARI ÜSTÜNE GÖRÜŞLERİ

İnsan hakları sorunu, dünyanın geleceğiyle, daha medeni bir toplumun kuruluşuyla ve insani uluslararası ilişkilerle ilgili olduğu için, günümüzün en önemli konularından biridir. Ayrıca insan hakları, her ülke düzleminde, o ülkedeki politik ve toplumsal sistem, demokrasinin durumu, kişi ile devlet arasındaki ilişkiler, milyonlarca vatandaşın özgürlüklerinin gerçek içeriğiyle gerçekleşme kapasitesi üzerine düşünceleri, belki başka her şeyden daha çok berraklaştırır. İnsan hakları sorununda farklı iki temel teorik anlayış ve pratik yaklaşım olduğu aynı şekilde açıktır: Biri sosyalizm konumlarından, öteki de kapitalizm konumlarından.

İki dünya sistemi arasındaki ideolojik mücadele bu nedenle böylesine yoğundur. İnsan hakları üzerine tartışma keskinliğini korumakla birlikte, son zamanlarda bunun son derece sert, ateşli ve abartmalı propaganda özelliği azalmıştır ve bu, uluslararası ilişkilerin yeni politik düşünce temelinde genelde iyileşmesinin bir başlangıç işareti olarak görülebilir. Açıktır ki, çekişmenin diyaloğa dönüştüğünü söylemek için vakit henüz çok erkendir, ama ilkesel tartışmanın daha yararlı ve yapıcı bir nitelik almakta olduğu konusunda da hemen hiç kuşku yoktur. Willy Brandt'ın, insan hakları üstüne yazısının genel doğrultusu işte tam da böyledir.

Willy Brandt seçkin bir politik lider ve ideologdur, Almanya Sosyal Demokrat Partisi (SPD) onur başkanı ve Sosyalist Enternasyonal Başkanıdır ve kitabı da, sayısız yurtdışı gezilerinin, kişisel gözlemlerinin, karşılaşmalarının ve başka ülkelerdeki politik liderlerle, devlet ve toplum adamlarıyla yaptığı görüşmelerin bir özetidir. Willy Brandt, kitabında 20. yüzyıl sonundaki dünyada bireyin durumu üzerine gözlemlerini özetliyor. Willy Brandt SPD'nin ve Sosyalist Enternasyonal'in deneyimine dayanıyor ve sosyalist ülkelerinki de içinde, çağdaş insan hakları anlayışları konusunda yetkin bir kişi olduğunu gösteriyor.

Willy Brandt'ın, kitabında işlediği konuyu, Batı'da hala varlığını sürdüren demagojik, rastlantısal spekülatif, yüzeysel ve hafif anlayışlardan arındırma; insan hakları ve özgürlükleri konusunu bunların reel garantileri, insanların ve tüm insanlığın varlık koşulları bağlamında incelemeyen dar ve sınırlı yaklaşımlardan temizleme çabası içinde olduğunu belirtmek gerekir. Willy Brandt şöyle diyor: "Temel insan hakları yaşama hakkıyla başlar. Eğer insanların yaşamlarını sürdürmeleri güvence altı-

na alınmamışsa, kişi dokunulmazlığı, inanç ve düşünce özgürlüğü, keyfi tutumlara karşı korunma gibi temel haklar nasıl öğrenilebilir ve kullanılabilir?" (s.56).

Willy Brandt, yoksulluğun şiddetin en kötü biçimi olduğunu söyleyen Mahatma Gandhi'ye atıfta bulunuyor ve dünyada nüfusun yarısı yeterli gıda alabilir, dörtte biri bolluk içinde yüzerken, insanlığın dörtte birinin çok yoksul ve normal düzeyin altında bulunduğunu belirtiyor. Batılı sanayileşmiş ülkelerde yaşayanlar, öteki insanların çoğunun 40 misli bir ortalama gelire sahip bulunuyorlar. Tüm dünyada yaklaşık 500 milyon kişi yetersiz beslenmektedir ya da düpedüz açtır. Her yıl, 5 yaşın altında 15 milyon çocuk yetersiz beslenmeden ya da hastalıktan ölüyor (ki bunun pekala önüne geçilebilir). Bu, dakikada 28 çocuğun ölmesi demektir (s.65-66).

Yazar kitabında yaşama hakkı olmadan, insanlar yaşamlarını sürdürme olanaklarından yoksunken, "insan onurunun ve doğal insan hakkının şansı olamaz" diyor (s.55).

Güvenceli barış içinde yaşama hakkı da insanlar için temeldir. Batıda kişi hak ve özgürlükleri üzerine çok konuşan kimi politikacılar ve devlet adamları bu ilkeye gereken önemi vermiyorlar ve onu "komünist propaganda" olarak niteliyorlar. Brandt'ın yazısı insan haklarının tam olarak kullanılmasının, dünyanın savaşdan ne ölçüde korunduğuyla doğrudan bağlı olduğu anlayışını açık olarak ortaya koymaktadır. Silahlanma yarışına son vermek, şiddete başvurmanın olmadığı ve nükleer silahlardan arındırılmış bir dünya için tutarlı ve kararlı mücadele vermeden ve güç konumlarından, askeri kategorilerle düşünme terkedilmeden, bu sürecin başarılı bir şekilde gelişmesi düşünülemez. Dünya politikasında ahlaksal ilkeler olmadan, insanlık olmadan ve uluslararası ilişkiler insancıllaşmadan, insanları biraraya getirme ve başta gelen hak olan barış içinde yaşama hakkını kazanma konusunda bir ilerleme beklemek zordur.

Willy Brandt, kitabında, "özellikle şimdi, yığınsal imha silahlarının bulunduğu bu çağda, savaş yaşamdan sökülüp atılıncaya kadar, insanlık insan hakları için mücadelede canalıcı etkenlerden birinden yoksun kalacaktır" diyor ve önemli olanın, yalnızca açlığı değil, aynı zamanda savaşı da ortadan kaldırmak olduğunu belirtiyor. İnsanlar yaşamlarını sürdüremezlerse, bir arada var olma biçimi söz konusu olamaz. "Açlığa ve yoksulluğa karşı, barış için mücadele ve çıkar dengesi insan haklarının savunulması için yürütülen faaliyetle yakından bağlıdır" (s.57-58).

Herkesin bildiği gibi, son yıllarda, Doğu ile Batı arasındaki insan hakları üstüne tartışmalar çoğu zaman bir "sağırlar diyaloğu"na dönüşmüştü. Batıdakiler, kapitalist ülkelerde kişi hak ve özgürlüklerinin çok daha fazla sağlandığını kanıtlama çabasıyla, bunlara özel bir önem verdiler. Sosyalist dünyadaki karşıtları da ekonomik ve sosyal haklara vurgu yaptılar ve kapitalist ülkelerde bu hakların çiğnendiğine işaret ettiler. İnsan haklarını az ya da çok "önemli" olan haklara ayırma yaklaşımının sonuç verici olmadığı ortaya çıkmıştır ve Willy Brandt da bu yaklaşımı sorgulamaktadır.

Brandt, "kollektif" (veya sosyal) hakların "bireysel" haklar kadar önemli olup olmadığının tartışmasının bir sonuç vermeyeceği kanısındadır. "**Kollektif** insan haklarını (barış ve gelişme, sağlık, çalışma, eğitim ve sosyal güvenlik), 'klasik olmayan ve en iyi durumda, yan haklar', hatta 'Doğulu' olarak görüp reddetmeye çalışanlarla aynı görüşü paylaşamam" (s.55). Willy Brandt, "Batılı" görüşü yurttaşların kişisel

hak ve özgürlüklerine indirmenin de aynı şeklide gülünç olduğu kanısındadır. Kendisinin çıkardığı sonuç şudur: Bireysel ve sosyal haklar bir bütün olarak insan yaşamını onurlu kılabilir.

Brandt, karşılıklı değerlendirmeler yapılırken subjektivizme ve tek taraflılığa, kendini herşeyde doğru ve başkalarını da herşeyde yanlış sayan, yanılmazlık iddialarına karşıdır. Brandt gerçekçilikten ve özeleştirici olunmasından, amiyane tonların ve itiraz hakkı tanınmayan nihai kararların terkedilmesinden yanadır ve kitabının girişinde şöyle der: "İnsan hakları alanındaki çalışma, herkesin kendi kapısının önünü temizlemesini de içerir" (s.8). Brandt, "başkalarından çok kendinden iste" kuralına uymaya çalışır.

Brandt Hitler faşizminin, birçok askersel diktatörlüklerin ve otoriter rejimlerin suçlarının haklı gösterilmesi girişimlerine karşı çıkar. Brandt, "Alman sağcıların" General Pinochet'i "Batı değerlerinin seçkin destekçisi" olarak övmelerinin, ya da, ABD Başkan Yardımcısının, devrilmesinden kısa bir süre önce Filipinler diktatörü Marcos'u "demokrasinin feneri" olarak adlandırmasının yakışıksız bir tutum olduğu kanısındadır. Brandt, "dünyanın başka yerlerinde yararlı gördükleri yönetimlerin" sallantılı saltanatlarını destekleyen, Londra ve Paris egemen çevrelerinin ilkesiz olduklarını söyler (s.48).

Brandt'ın kitabındaki bölümlerden biri "Irkçı Köleliğin Sonu" başlığını taşıyor. Brandt, Afrika'nın güneyindeki ırkçı egemenliğin korunmasını ve ırkçılığın, kökünün henüz kazınmadığı yerlerde varlığını sürdürmesinin çağdışı, tehlikeli birşey olduğuna inanarak, bu konuya büyük dikkat sarfetmektedir. Brandt Batılı meslektaşlarının Pretorya rejiminin reformla düzelebileceği ve saygıdeğer kılınabileceği görüşlerine katılmamaktadır. Güney Afrika'ya yaptığı bir geziyle edindiği kişisel izlenimlerden kimi kesin sonuçlara varmaktadır. Brandt, belli reformlara rağmen, siyah çoğunluğun hala kendisini kimin yöneteceğine karar veremez durumda olduğunu belirtiyor. Çoğunlukta olanlar nasıl yaşayacaklarına, nereye gideceklerine, hangi mesleği öğreneceklerine karar verme haklarına hala sahip değiller. Ülkenin hemen hemen tümü (toprakların % 87'si) beyazlara ait. Siyahlar temel haklardan yoksundur. Toplanma ve dernek kurma haklarına sahip değildirler. Boyun eğmeyenler hapsedilmekte ve eziyet görmektedir. Irkçılar yüzlerce çocuğu hapislere tıkarken vicdan azabı duymamaktadırlar.

Siyah çoğunluk tarafından, ABD ve İngiltere'nin yanısıra FAC'nin de baskıcı ırkçı rejimi destekleyen ülkeler arasında görülmesi Brandt'a acı vermektedir. Çıkardığı sonuç kesindir: "Irkçılığın ahlaksal ve politik sorunları karşısında yetersiz kalırsak, yıllarca sürebilecek kanlı cinayetlerin sorumluluğuna ortak oluruz" (s.37).

Hümanizm idealleri ve insan vicdanı şiddeti ve keyfi eylemleri, insan onurunun ayaklar altına alınmasını, özgürlük, eşitlik ve adalet istemlerinin bastırılmasını reddeder: "Nazizmin cinayetlerinden sonra, savaşı izleyen 40 yıl barbarlığa yeniden dönülebileceğini hiç düşünemezdim" (s.65). Brandt, devamla, savaştan sonra uluslararasında güvencelerle ve yükümlülüklerle ilan edilmiş olan insan haklarının dünyanın birçok yerinde çiğnendiğini belirtiyor. Terörizme ve adaletsizliklere ilişkin dünya istatistikleri o kadar üzücü, sıkıntı verici olmaya devam ediyor ki, çoğu kimse artık bunlara tepki gösteremiyor.

Brandt Sovyetler Birliği ile öteki sosyalist ülkelere, kimileri haklı olan eleştirilerde

de bulunuyor. Bunlardan bazıları öyledir ki, Sovyetler Birliği'ndeki demokratikleşme sürecine, glasnost'a ve geçmişinin cesaretle değerlendirilmesine iyi niyetle bakan Brandt'ın, bugün aynı eleştirileri yinelemesi beklenemez. Yaşam ve perestroyka bugün bu kitabı aşmıştır. Brandt'ın tamamen kabul edilebilecek bir görüşü de şöyledir: "Stalinizm yüzyılımızın yığınsal kırımlarının tarihinin de bir parçasıdır" (s.65). Bunlar ne onaylanabilir, ne de bağışlanabilir.

Sovyetler Birliği'nde, sosyalist demokrasi kurumlarının işleyişindeki ciddi yetersizliklerden gerekli dersler çıkarılmaktadır. Parti ve halk yasallığın kabaca çiğnenmesini, yurttaşların haklarının ihlal edilmesini ve keyfi yönetimsel uygulamaları koşulsuz kınamıştır. Aynı şey yurtdışına çıkışlar, çeşitli kitapların yayınlanması, vb. üstüne küçük kısıtlamalar için de geçerlidir. Yurttaşların haklarını tam olarak güvence altına alan sosyalist hukuk devletini oluşturmak üzere, Sovyet toplumunun politik sisteminin yeniden örgütlenmesi için uzun vadeli önlemler alınmıştır ve alınıyor.

Halkların ve tek tek bireylerin barış içinde yaşama, halkların kendi geleceklerini belirleme ve kendi yollarını özgürce seçme haklarının, kapitalist ülkelerin uzun zamandan beri hukuksal doğasını tanımayı reddettiği ekonomik, sosyal ve kültürel hakların sağlanması için Sovyetler Birliği'nin ve öteki sosyalist ülkelerin yaptıkları katkının kitapta küçümsendiği gözleniyor ve bu, birçok Batılı araştırmanın tipik özelliğidir. Halkların, gelecek kuşakların savaş felaketinden kurtarılması kararının ve temel insan haklarına, kişinin onuruna ve değerine inancın BM Bildirgesi'ne yazılması Sovyetler Birliği'nin ısrarı üzerine, BM Bildirgesi'nde "ırk, cins, dil, ya da din ayrımı gözetilmeksizin herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı gösterilmesi ve bunların gözetilmesi" görevi ilan edildi. Sovyetler Birilği ve öteki sosyalist ülkeler Birleşmiş Milletler'de ilgili uluslararası bildirgelerin, sözleşmelerin ve konvansiyonların tasarılarının hazırlanmasında ve kabulünde daima aktif rol alıyorlar.

Brandt, insanların kendi ülkelerinden, başka ülkelere göre daha zorlu istemlerde bulunmasının politik kültürün bir göstergesi olduğu inancındadır ve şimdi Sovyet halkının bu yaklaşımı kabul etmesini ve bu ölçütü kullanmasını engelleyecek hiçbir şey yoktur. Sovyetler Birliği saldırı eylemlerine, devlet terörizmine, soykırımına, ırkçılığa ve ırk ayrımına karşı uzlaşmaz bir tutum almıştır. Ama Sovyetler Birliği aynı zamanda insan hakları konusunda en geniş uluslararası işbirliğine de açıktır ve bunun sağlam ve evrensel temelleri vardır: 1948 Evrensel Bildirgesi, 1966 Sözleşmeleri ve öteki sözleşmeler.

Brandt şöyle yazıyor: "Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kuruluşundan bu yana, insan hakları üstüne, belgelere geçirilmiş ve tüm üye ülkeler için geçerli olan yasalar vardır." Ne yazık ki; Batıda kimi çevreler bu tutumu paylaşmıyorlar ve bu sorunu, insan haklarını gerçekleştirme amacıyla değil de, demagojik amaçlarla, Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkelerle cepheleşme aracı olarak kullanıyorlar. İnanıyoruz ki gelecek, öteki eğilimin, insan hakları alanında ciddi ve yapıcı işbirliğinin, karşılıklı daha iyi anlayışın, daha çok açıklığın ve artan güvenin olacaktır. Bunlar, Willy Brandt'ın kitabının hizmet ettiği amaçlardır.

Wladlen Kuznetsov
Sovyet yayıncı

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDEKİ EKONOMİK REFORM ÜSTÜNE TARTIŞMALAR

Otto Latsis
Ekonomi doktoru/SSCB

Bu yılın başında Sovyetler Birliği'nde ekonomik reform deney, tartışma, araştırma ve yeni bir ekonomik mekanizmanın tasarımı aşamasından, pratikte geniş olarak uygulanma aşamasına geçti. Tam bir ekonomik muhasebe ve özfinansman ilkeleri ile, 1987 yılında kabul edilen SSCB Devlet İşletmeleri (Birlikleri) Yasası sanayimizin şimdi yarısından fazlasında uygulanıyor(1) ve 1990 yılında ülke ekonomisinin tümü bu ilkeler ışığında çalışacaktır. Bu nedenle, reform öncesi tartışmaların son bulma zamanının geldiği düşünülebilir ama gerçekte, tartışmalar çeşitli nedenlerle, olağanüstü biçimde alevlenmiştir.

SBKP'nin reform kararlarının kimi devlet ve toplum organlarında, işletmelerde, vb. yetersiz bir biçimde yaşama geçirildiği konusunda eleştirel değerlendirmeler ve haklı bir hoşnutsuzluk var; reforma karşı bürokratik ve çoğu kez de örtülü olan direnişe karşı insanlarda öfke var. Başka yolların bulunması, her yeni girişimde ortaya çıkan ani ve beklenmedik zorlukların giderilmesi de isteniyor. Aynı zamanda, yaşama geçen olgu ve süreçlere derinlik kazandırma isteği de artıyor.

Gazete ve dergilere gönderilen mektuplardan bu çok açık görülüyor: Örneğin, SBKP MK teorik dergisi **Kommunist**'in yazı işleri müdürü, 1985 Nisan Plenumu'ndan önceki döneme oranla dört kat fazla mektup alıyor. Artık sadece araştırmacılar, öğretmenler ya da öğretim üyeleri yazmıyor. Toplumsal gelişmenin ana sorunları işçiler, köylüler, öğrenciler ve ordu mensuplarının yanısıra, fazla bilimsel eğitimi olmayan kişiler tarafından da tartışılıyor. Bu çok önemli sürecin ne anlama geldiği konusunda şu söylenebilir: Sovyet toplumu, kendisi hakkında daha iyi bilgi sahibi olmak istiyor.

Özellikle M.Gorbaçov'un "daha fazla sosyalizm" şeklinde ifade ettiği ünlü perest-

(1) 1988 yılının başlarında SSCB'nde toplam 51 milyon kişinin çalıştığı 76 binden fazla birlik, işletme, kollektif çiftlik ve devlet çiftliği ile başka kuruluş tam ekonomik muhasebe ile ve özfinansman temelinde çalışmaya başladı. Bunlar sanayi ve tarım alanında üretimin yüzde 60'ını, iletişim alanının yüzde 100'ünü, perakende pazarlamanın yüzde 97'sini ve sözleşmeli işlerin yüzde 37'sini kapsıyor. Ulaşımın yüzde 88'i, günlük hizmetlerin yüzde 50'den fazlası özfinansman temelinde sağlanıyor.

royka sloganı üzerinde tartışmalar sürüyor. Bu ne demektir? Daha 1930'larda SSCB'de sosyalizm kuruculuğunun tamamlandığı ilan edilmiş olduğuna göre, 30 yıl önceki istatistik raporlar ülkemizin tümüyle sosyalist olduğunu ve özel üretimin kaldırıldığını belirttiğine göre, insanlar "daha fazla sosyalizm"in ne anlama geldiğini soruyor. Hatta bazıları şunu da soruyor: Geçmişte herşey devlet ya da kollektif çiftlikler tarafından yürütülüyordu, şimdi küçük kooperatiflerin ve bireysel emek faaliyetinin olduğu koşullarda, daha fazla sosyalizm mi var?

Sovyet yurttaşlarını özellikle ilgilendiren üç sorun üzerinde durmak istiyorum: Sosyalist mülkiyete, merkezi planlamaya ve sosyal güvencelere aslında ne oluyor?

Önce mülkiyetten başlayalım. Oldukça uzun bir süre ülkemizde mülkiyetin tümüyle sosyalist mülkiyet olduğuna inanılıyordu. Ancak bu, istatistik raporlarda ve toplumsal ilişkilerinin büründüğü hukuksal biçim açısından böyleydi.

Oysa yaşamda, somut pratikte bu görüşün her zaman gerçeklere uyup uymadığı ve en başta da, toplumsal mülkiyetin ne ölçüde etkin işlediği konusundaki değerlendirmeler üzerinde insanları kuşkulandıracak pekçok şey vardı. Lenin'in yapıtlarından biliyoruz ki, sosyalizm kapitalizm karşısındaki üstünlüğünü sadece daha yüksek emek üretkenliğiyle gösterebilir. Ne ki, fabrika ve işletmelerimizdeki gerçek performans, çoğu kez, kapitalist şirketlerinkinden daha düşüktü.

İşletmeler normal çalıştığı zaman bu doğrudur, ama son zamanlarda, açıkça söylemek gerekir ki, Sovyet ekonomisinde ciddi sapmalar oldu. Olumsuz süreçler gelişti ve bunlar bunalım öncesi bir durum yarattı. Birçok anormal olgu, sistemimizin yüce ilkelerine halkın inancını zayıflattı.

Bugün durumu düzene sokmaya çalışırken Lenin'in yöntembilimine dönüyoruz ve biçimsel toplumsallaştırma ile gerçek toplumsallaştırmayı, birbirinden ayırıyoruz. 1918'de Lenin şunları yazmıştı: "Temel zorluk ekonomik alanda, yani, mal üretimi ve dağıtımında en sıkı ve evrensel muhasebe ile denetim getirilmesi, emek üretkenliğinin arttırılması ve *pratikte* üretimin *toplumsallaştırılmasında* yatıyor."(2) Bir işletmenin ulusallaştırılması ve işletmeye el konulması, böylece onun hukuksal bakımdan devlet mülkiyetine dönüştürülmesi, henüz, bunun gerçekten toplumsal mülkiyet işlevi gördüğü anlamına gelmez. "Doğru bir muhasebe ve dağıtım yeteneği olmadan, el koyma, sadece 'kararlılıkla' yapılabilir, oysa *toplumsallaştırma bu yetenek olmadan gerçekleşemez.*"(3)

Bugün ülkemizde toplumsallaştırmadaki yetersizlik, sadece planlı yönetimdeki yetersizlikte değil, gerçek sosyalist toplumsal ilişkilerin zayıflamasında da ifadesini buluyor. Kamu mülkiyeti pratikte hiç kimsenin mülkiyeti sayılmıyor ve ayrıca, iyi de çalışsa, kötü de çalışsa, kendilerine emanet edilen halk mülkiyetini korusa da, israf da etse, emeğinin karşılığında bir değişiklik olmayacağını bilen işçileri de kapsıyor. *Geride bırakmaya çalıştığımız eski ekonomik mekanizma çalışan insanın ücreti* ile, *işletme faaliyetinin sonuçları arasında bağ kurmuyordu.* Toplumsal mülkiyet, işletme yönetimince hiç kimsenin malı olarak da görülmüyordu; işletme müdürüne gelince, pek az şey üretimin gerçek etkinliğine bağlı iken, pek çok şey onun kendi üstle-

---

(2) V.I.Lenin, **Toplu Yapıtlar**, C.27, s.241.
(3) a.g.y., C.27, s.334

riyle kişisel ilişkilerine ve yetkili organı, plandaki miktarı azaltmak, ödenekleri artırmak konusunda etkileme yeteneğine bağlıydı. Son olarak, devlet mülkiyeti bakanlık açısından da bir soyutlamaydı: Merkezi daireler tüm halkın çıkarları yerine, kendi dar çıkarları için milyonlarca ruble harcamakta serbesttiler.

Sonuçta, sosyalist mülkiyetin ana avantajı -Lenin'e göre, insanın bir sömürücü için değil de, kendisi için çalışması- pratikte tam anlamıyla yaşama geçmekten çok uzak kalmıştı.

SBKP MK'nın 1987 Haziran plenumunda aldığı kararlarda ve devlet işletmeleriyle kooperatifler konusundaki yasalarda belirtilen yeni ekonomik mekanizma köklü bir değişiklik getirdi. Böylece, *işletmelere, çalışmalarının sonuçları konusunda tam bir sorumluluk veren ekonomik muhasebe ilişkileri kuruluyordu.* Çalışma kollektifi, bunun geliri ve özyönetimi gibi kavramlar, işletmelerle ilgili yasada belirtildiği gibi, emekçi insanı etkili bir biçimde, üretimin yöneticisi haline getiriyor. Çalışma kollektifinin ve her çalışan insanın maddi refahını belirleyen, elde edilen sonuçtur.

Bireylerin çalışmalarına ve işletmelerin ekonomik performansına etki yapmak amacıyla getirilen önlemlerin dayandığı genel fikir budur. Henüz tam anlamıyla görünmüyor olsa da, maddi üretime karşı yeni tavır reformun temel kazanımıdır. Son üç beş-yıllık plan dönemi boyunca (1971-1985) ekonomide -işletmelerde, fabrikalarda ve inşaat alanında- fazlalık ve gereksiz kaynaklar büyük ölçüde birikti ve bu birikim, toplumsal üretime göre daha hızlı oldu. Bu artış, ilk kez, son iki yılda yavaşladı. Önemli olan bir nokta da, sanayide inşaat ve ulaşım alanında, SSCB'de ilk kez 1987 yılında elde edilen *toplam ulusal gelir artışının,* daha yüksek bir toplumsal emek üretkenliği sayesinde elde edilmiş olmasıdır.

Kısacası, ülkede önemli nitel değişiklikler oluyor. Gerçi, ekonomiyi tam sağlıklı bir hale getirmek çok zaman alacak, ama bunun iyi gideceği görünüyor. Ne var ki, verimlilikteki düşüş durdurulmuştur ve bu, daha iyiye köklü bir gidiş için koşulları yaratıyor.

Sosyalist mülkiyetimize ne oluyor sorusunun yanıtı budur. Lenin'in öngörüsü gerçekleştiriliyor: *Toplumsallaştırma derinleştiriliyor ve mülkiyet daha sosyalist bir hale getiriliyor.* Çünkü, her çalışan kişi, pratikte bütün halkın mülkiyetinin efendisi olduğunu daha yakından hissediyor.

Küçük ölçekli üretim, küçük kooperasyon ve bireysel emek faaliyetinin gelişmesi gibi süreçler ne durumdadır? Elbette, Marks'ın ünlü, "büyük sermayeler küçükleri yener"(4) sözünü yeniden gözden geçirme gibi bir amacımız yok. Tüm öteki koşulların eşit olduğu durumda, daha büyük işletmeler küçüklere göre öne çıkacaktır çünkü bunlar daha verimli ve daha güçlüdür. Ama somutta bu süreç düz bir çizgi olmaktan da çok uzaktır.

Çelik ya da motor sanayinde (belli oranda) etkinlik artışı sağlandı. Çünkü bu dalda daha fazla modern araç ve teknolojiden yararlanılıyor. Genel yasa budur ve bu, hiçbir politik görüşle geçersiz kılınamaz. Ancak gelişmeyi kamçılamak için acele ederken, çoğunca şu basit gerçeğe gözlerimizi kapadık: Geniş ölçekli üretimin avantajlı olma-

(4) Karl Marks. **Kapital**, C.1, s.626

dığı yerde, bunun avantajları da kendini göstermez. Örneğin, bir kişinin çalıştığı bir berber dükkanı yerine büyük bir şirket kurulsa, yine bu kişi müşterilerin saçını kesecektir. Berberin emek araçlarında bir değişiklik olmayacağı için, yeni biçimin üstünlüğü hayal olacak, ama bunun kusurları -bürokrasi, yavaşlık ve ek yönetsel makamlar- öne çıkacaktır.

Hizmetler alanında ve ayrıca belli ölçüde, perakende ticaret ve toplu beslenme alanlarında müşteriler "dağınık"tır ve bu, *bireysel emeğe* gereksinim yaratmaktadır. Şimdiye kadar bu alanlarda kurmakta olduğumuz devlet işletmeleri, büyük ölçüde, fonlardan ve kaynaklardan harcama yapılmasını getirdi ve bunların çoğunlukla verimsiz, rekabete dayanıksız ve kısacası, kârsız oldukları ortaya çıktı. "Dev" işletmelerin sayısı arttıkça, kayıplar artarken, yurttaşlara sunulan işçiliğin ve servisin niteliği de çok düşük bir düzeyde kaldı. Gerçekte pratik olmayan yerde biçimsel toplumsallaştırmayı yürütmeye çalışmak, genelde tek ve aynı sonucu doğurdu: Yapay olarak kurulmuş geniş ölçekli üretim kendi görevlerini yerine getiremedi.

Karşılanmayan herhangi bir talep ön plana çıkma eğilimi gösterdiğinden, bu talebin karşılanma zorunluluğu, geniş bir yasadışı bireysel özel faaliyet alanının ortaya çıkmasına neden oldu. Bunun her bakımdan özlenmeyen bir durum olduğu açıktır. Çünkü, devlet denetimi ve devletin belirlediği fiyatlar söz konusu olmadığından, müşteri açısından koşullar daha kötüdür. Bunun yanısıra tüketici kendini, hizmeti sunanların elinde bulmaktadır. Burada devlet de kaybediyor. Çünkü, patent hakkı ya da vergi biçiminde hiçbir gelir elde etmemektedir.

Bireysel emek faaliyeti yasası pratikte var olan bu faaliyete bir kurallar çerçevesi çizdi. Ya da, daha açık söylersek, şu anda bu faaliyetin gelişmesi için koşulları yarattı. Gerçekten de, SSCB'de milyonlarca insan çeşitli biçimlerde bu işlerde çalışıyor. Yasa yürürlüğe girmeden önce, bireysel çalışma için yasal lisansı olanların sayısı 100 binden fazla değil iken, yasa yürürlüğe girdikten sonra 300 bin kişi daha resmen izin aldı. Şimdi 200 bin kişi de kooperatiflerde çalışıyor. Bu, geçmişle karşılaştırıldığında, büyük bir ilerlemedir. Ancak var olan ve yapılması gerekenler açısından, çok önemsiz kalmaktadır.

Özetle denebilir ki, *SSCB'de sosyalizm kesinlikle azalmıyor.* Basit gerçek şudur: Toplumsallaştırmanın gerçek düzeyi, pratikte, bizim zannettiğimiz kadar yüksek değilmiş. Bunu gördükten sonra, giderek büyük ölçüde sosyalist hale gelen bireysel emek faaliyetinin esaslı bir bölümü için devlet denetimi, düzenleme ve desteği getirerek, toplumun çıkarlarını karşılıyoruz.

Çok tartışılan ikinci soru, *ekonominin merkezi planla yönetimi* sorusudur ve bu, uzun bir süredir, sosyalist gelişmenin kilit ögesi sayılmıştır. Bu tür bir yaklaşımda biraz abartma olduğu doğrudur. Çünkü, değişik biçimlerde planlama kapitalizmde de uygulanıyor. Ancak sosyalizmin, planlama ilkelerini toplum ve emekçi halk yararına uygulamak ve bu yöne artan ölçüde yönelmek bakımından bütün koşullara sahip olduğu konusunda kuşku yoktur. *Marksizm-Leninizm sosyalist üretimin her zaman ayırıcı özelliği saydığı şey planlama değil, bunun niteliği, biçimi ve kamu yararına yönelik olmasıdır.*

SSCB'de ve kimi öteki sosyalist ülkelerde ekonomik reformları aşırı basitleştiren görüş, bu değişikliklerin ademi merkezileşme yaratacağı görüşüne indirgeniyor. Gerçekten de, merkezi ekonomik kurumların uyguladığı planlamanın en önemli işlevle-

ri, tümüyle ya da büyük ölçüde, işletmelere devredilmiştir. Artık, işletmeler üretilecek mal miktarına ve çeşidine ilişkin planlarını hazırlamak, fiyatların bir kısmını kendileri belirlemek, kendi ürünlerini toptan ticaret temelinde kendileri pazarlamak zorundadırlar.

Sonuçta, yukarıdan aşağıya bir kapasite transferi olmaktadır. Ama bu, planlamada merkeziyetçiliğin azaldığı anlamına mı geliyor? Uzunca bir süre, bu sürecin ekonomik ve toplumsal içeriğinden çok, hukuksal ya da bürokratik işleme biçimini yansıtan yüzeysel dogmatik görüşlerin esiri olmuştuk. Gerçekten de bürokratik emirler, direktifler ve yazılar yukarıdan geliyordu. Kararlar -orada alınmaması gerekenler bile- yerine getirilmek üzere, "aşağıya gönderiliyordu." Ne varki, asıl *merkeziyetçilik kumanda etmek demek değil,* ekonomik süreçlerin toplumsal *merkezin iradesine tabi olması demektir.* İşte, yapılmayan tam da budur, ya da, böylesi bir düzenleme yeterli olmaktan çok uzaktır.

Sosyalist planlamanın ana amacı oransal gelişmeyi garanti etmesidir. Ama son onyıllarda, normal koşullarda olmaması gereken oransızlıklar, giderek ekonomiye engel hale gelmeye başladı. Pratikte de bunların üstesinden gelinemedi. Ekonomi uzmanları, SSCB'deki fazla malzeme stoklarının değerini 170 milyar ruble gibi büyük bir miktar olduğunu belirtiyorlar (Sadece karşılaştırmak için bazı örnekler vermek gerekirse, SSCB'nde 1988 yılı bütçesinde ekonominin finansmanı için ayrılan miktar 241 milyar ruble, sosyal ve kültürel harcamalara ayrılan miktar ise 153.6 milyar rubledir). Bu devasa sermaye, milyonlarca insanın atıl bırakılmış emeğidir.

Öte yandan, nüfusun elindeki para ile perakende piyasaya sunulan mal miktarı arasında da sürekli bir oransızlık vardır. Bu herkesçe mal darlığı olarak biliniyor. Bu durum, normal alım satım sürecine büyük zarar vermekte, rublenin değer yitirmesine neden olarak, üretimin maddi özendiricilerinin altını oyarak ve dağıtım ilişkilerine zarar vererek, ikincil yeniden dağıtım diye bilinen ve dürüst olmayan kişilere kazanç getiren spekülasyona ortam yaratmaktadır.

Yatırım alanında da büyük oransızlıklar vardır. Maddi ve mali kaynaklar ile işgücünün karşılayabileceğinden daha fazla inşaat projesi başlatıldı ve yürütülüyor. Bu nedenle de, inşaat alanı etkinlik yitirmektedir. Somut kimi malların arz ve talebi arasında belli oransızlıklar, sektörler arası ve sektörler içi oransızlıklar vardır ve bu da, aslında gelişmenin yeterince planlanmadığı anlamına geliyor.

Bunun nedeni, çalışma kollektiflerine çok fazla hareket olanağı tanınmasında değil, tersine, tabandaki girişimlere çok az yer verilmesinde, çalışma kollektiflerinin çıkarlarının gözardı edilmesinde yatmaktadır. Çalışma kollektifleri, eski ekonomik ilişkiler içinde, işletmenin tüm haklarının eski ekonomik mekanizma tarafından yok edilmiş olduğu koşullarda, kendi plan hedeflerini gerçekleştiremiyorlardı. *İşletmelerin demokratikleştirilmesi ve haklarının genişletilmesi, merkeziyetçiliği azaltmak yerine, güçlendirecektir.* Diyalektik birliğin şu iki yanı arasında kaba bir çelişki yoktur: Daha az merkeziyetçilik ve daha fazla demokrasi, ya da, daha çok merkeziyetçilik ve daha az demokrasi. Herşeyin doğru örgütlenmiş olduğu bir durumda, *demokrasi genişledikçe gerçek merkeziyetçilik de artacaktır.* Öte yandan, işletmelerin hakları ne kadar kısıtlanırsa, merkeziyetçilik de o kadar az olacaktır.

Sovyetler Birliği'nde tartışılmakta olan üçüncü grup sorular, sosyalist toplumda geniş halk yığınları arasında yerleşmiş olan görüşlere bağlı, temel geleneksel *sosyal*

güvencelerle ilgilidir. Kimileri ekonomik reformların bu güvenceleri zayıflatabileceğinden korkuyorlar. Temel kazanımlar arasında -bunların öneminin kapitalist ülkelerde daha iyi anlaşıldığını belirtmek gerekir- çalışma hakkının güvence altında olması ve (1932 yılından bu yana) SSCB'nde işsizliğin olmaması sayılabilir. Sovyet basınının sık sık, biraz işsizliğin çalışma disiplinin artmasına yardım edeceğini yazdığı doğrudur. Bu görüş sadece psikolojik bakımdan anlaşılabilir. Ama bu duygusal dürtüler, bilim ve politika için hiç de iyi bir argüman oluşturmuyor.

Ancak kimi bilim adamları, ülkemizde yıllardır var olan işgücü azlığının ahlaksal ilkelerin zayıflamasına yol açtığını; çalışan insana yönetimle ilişkilerinde haksız bir avantaj sağladığını ve sık sık kişinin kendi koşullarını dayatmasına, iş yaptığı için değil, sadece işe geldiği için para almasına olanak tanıdığını iddia ediyorlar. Bu doğrudur, ama sosyalist toplum bu tür eksikliklerden kurtulmanın bedelini işsizlik gibi yüksek bir fiyatla mı ödemelidir? Sovyet halkının büyük çoğunluğu işsizliğe izin vermememiz gerektiğine, bunun yapılamayacağına inanıyor. Bu konuda, başka özendiriciler kullanılmalı ve işsizlik yaratmadan, işin çekiciliği artırılmalı, ama var olan işgücü ile iş sayısı arasında daha iyi bir denge kurulmalıdır. Planlı ekonomide bu tür dengenin herkese iş sağlanması ile uyumlu olacağını sanıyorum. Ama bu, eski işinden hoşlanmayan birinin kendi seçeceği yeni bir işi talep etmesi anlamına gelmiyor.

Şu sırada, işsizlik üzerine tartışmak spekülasyondan başka birşey değildir. Çünkü ülkede milyonlarca insana ihtiyaç var. Ama bu, yüzyılın sonunda önemli bir konu olabilir. Çünkü üretimin daha iyi örgütlenmesi, üretim yapısındaki değişiklikler ve teknolojik kazanımların uygulamaya sokulmasıyla, 15 milyona yakın iş olanağı azalabilir.

Maddi üretim alanında gereğinden fazla olanlar, öncelikle, SSCB'nde en geri alan olan hizmetler alanına geçecekler. Üretim dışı tüm öteki alanlar gibi, bu alanı da geliştirmeyi amaçlıyoruz.

Elbette bu, hiçbir sorunun olmayacağı anlamına gelmiyor. Dalbudak salmış olan bürokratik yönetim organının parçalanmasıyla, uzmanların bir işten ötekine geçmeleri sonucu, şimdiden sorunlar ortaya çıkmaktadır. (Örneğin, sadece Moskova'da onbinlerce kişi fazladır.) Maddi üretimin biçiminin değişmesiyle kimi zorluklar da olacak. Bu dönem içinde çalışanların tümünün ya da bir bölümünün yeniden eğitilmesi ve bunların maddi olarak desteklemesi gerekecek. Yeni yasal düzenlemeler, bu amaçla yapılan yer değiştirmelerin koşullarını kolaylaştırıyor. Genelde, iş eğitiminde yeni yöntemler ve değişik bir çalışma zihniyetinin gelişmesiyle, işgücü kaynaklarının hareketliliği de ilke olarak değişmek zorundadır. Bunun sonucunda, kişinin yaşamı boyunca işinin, hatta mesleğinin değişmesi bir istisnadan çok, kural haline gelecektir. Ama tüm bunlar, bugünkü ekonomik düzey ve kültürel ilerleme koşullarında tam olarak çözülebilecek sorunlardır.

Perakende fiyatlarda istikrarlılık da çok tartışılan konulardan biridir ve burada, genel bir görüş birliği yoktur. Nüfusun önemli bir bölümü, şimdiye kadar, uzmanların ısrarla üzerinde durduğu ve yaşamın ortaya koyduğu görüşü kabul edemedi, anlayamadı. Bu konular her açıdan ciddi bir biçimde ele alınmalıdır. Burada önemle belirtilmesi gereken nokta şudur: *SBKP, kamuoyunda tartışılmadan bu konuda karar alınmaması ve halkın uğrayacağı herhangi bir kaybın maddi olarak ciddi bir biçimde karşılanması konusunda kesin söz verdi.*

Benim görüşüme göre, perakende fiyatlarda istikrarlılık düşüncesine belki de çok uzun süre bağlı kaldık. Perakende fiyatlarda istikrarın tüketim ve kültürel gelişme düzeyinin çok yüksek olmadığı ve perakende ticaret yapısının çok hareketli olmadığı aşamada bir anlamı vardı ve belli bir toplumsal etkisi oldu. Ama şimdi bu aşama çok geride kaldı. Sovyetler Birliği de dahil sanayileşmiş ülkelerde 1950 ile 1970 yılları arasında acayip bir tüketim devrimi oldu. Mallardaki köklü değişiklikle birlikte, tüketimin yapısı çok farklılaştı ve akıcı bir hale geldi.

Bu koşullarda, bazı mallara talepte dalgalanma öylesine boyutlara varıyor ki, üretim artışıyla bunun karşılanması olanaksızdır. Bu nedenle, fiyatları değiştirmeden, yalnızca daha fazla mal üretimiyle denge sağlamak olanaksızdır. Şunu da eklemek gerekir. Bazen talep akıldışı (irrasyonel) olmaktadır. Çünkü düşük fiyatlarla ve nüfusun gelir düzeyi ile kimi malların bilimsel temele dayanan tüketim normları fazla gelişme göstermektedir. Yiyecek maddelerine gelince, bu durum nüfusun sağlığına bile zarar verebilir. Başka durumlarda ise bu, gereksiz tüketim nedeniyle ekonomik etkinliğin düşmesiyle bağlıdır.

Anlaşılması gereken önemli bir nokta da şudur: Perakende fiyatlar, arz ve talep dengesinin oluşturduğu fiyatlara göre düşük olduğunda ve dağıtım, önde gelen bir Sovyet ekonomi uzmanının dediği gibi, "herkese bedava" düzeyine geldiğinde, bundan kazanacak olan emekçi halk değildir. Burada kazançlı durumda olan şanslı müşteridir ki, bu da kural olarak nüfusun daha fazla ücret alan kesiminden biridir. Bu nedenle, fiyatlarda denge düzeyine kadar bir artış, sanırım, daha düşük ücret alanların yararına olacaktır.

Tırmanan enflasyondan, yüksek fiyat artışlarından -gereksiz artışlardan- gelecekte de sakınmak gerekir. Hiçbir işletmenin kendi kötü yönetimini, hatalarını ve uğradığı kayıpları, böylesi yöntemlere başvurarak gizleyemeyeceği bir mekanizma yaratılmalıdır.

Bunlar Sovyetler Birliği'nde tartışılmakta olan konulardan yalnızca bazılarıdır ve bunlar, her toplum gibi, bizim toplumumuzun da sorunları olduğunu gösteriyor. Ama sosyalist sistemin farkı, sorunların emekçi halkın çıkarlarına uygun olarak, emekçi halk tarafından ve glasnost, açıklık ruhu içinde çözülmesidir.

KURŞUNLARA KARŞI TAŞLAR

Naim Aşhab
Filistin Komünist Partisi Merkez Komitesi
Politik Büro üyesi

İşgal edilmiş topraklardaki Filistin ayaklanması birkaç aydan beri sürüyor. Militanlığı hala sönmedi. İşgalcilerle günlük çatışmalar sivil itaatsizlik kampanyasını belirliyor.

İsrail Savunma Bakanı İzhak Rabin, başlangıçta, başkaldırının birkaç gün içinde bastırılacağını iddia etmişti. Ne ki, kısa süre sonra kendisi de durumun ciddiyetini itiraf etmek zorunda kaldı. Şubat ayında ise, şunu açıklamıştır: Filistin direnişi, muhtemelen dört ay daha sürecektir. Oysa, İsrail savunma bakanlığından bir başka yüksek düzeyli yetkili, daha sonraları şu yorumu yapacaktır: "Özünde bu, Filistin kurtuluş savaşının başlangıcıdır."

Siyonist rejim, ilk başta ayaklanmayı kendiliğinden bir hareket olarak nitelendirdi, sonra bunun "dışardan kışkırtıldığı" iddiasını ortaya attı, daha sonra ise İsrail'de, ABD'de ve kimi gerici Arap rejimlerinde Filistin Kurtuluş Örgütü'nün bunun içinde olmadığı dedikoduları yayıldı. Bütün bunların amacı, işgal altındaki topraklarda bulunan Filistinliler arasında politik bir bölünme yaratmak ve ABD'nin Ortadoğu sorununun çözümü planlarında yer alan muhtemel işbirlikçilerden oluşan bir "alternatif yönetim" oluşturmaktı.

Ayaklanmanın gücü ve süresi, bütün bu planları boşa çıkardı. Yalanlar açığa çıktı. Batı yakasında ve Gazze'deki protestonun çapı ve örgütlenmesi, özellikle de grevler ve sayısız yerel komite, "kendiliğindenlik" savlarını çürütüyor. Öncelleri Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) birliğini yeniden kurmak için çalışan ve şimdi onun organlarında temsil edilen güçler bu hareketi yönetiyorlar. Ayaklanma, işgal altındaki topraklarda faaliyet gösteren Filistin direniş gruplarının yıllar süren hareketlendirme, örgütlenme ve propaganda çalışmalarını taçlandırıyor. Filistin Komünist Partisi, bu örgütlerden birisidir.

Bu yiğit mücadele, işgalcilerin ve onların efendilerinin zaman geçtikçe işgale alışkın bir kuşağın, baskı koşullarına "alışmış" bir kuşağın yetişeceği umutlarını yok etti. 1967 savaşı günlerinde İsrail Savunma Bakanı olan Moşe Dayan şöyle demişti: "Bizim işgalimizin üzerinden on yıl geçtikten sonra, hem Filistinliler, hem de bütün dünya bu duruma alışacaktır." Filistin direnişleri işgalcilerin bu umutlarının koflu-

ğunu ortaya koyarken, bugünkü olaylar bu umutları kesinlikle yok etmiştir. Öldürülenlerin, yaralananların ya da gözaltına alınanların adları bunu kanıtlıyor. Bunların çoğunluğu işgal dönemi içinde doğup büyüyenlerdir. Bu kuşak, işgalcilerin boyunduruğunu kabullenmeyi reddetmekte, işgale karşı cesaretle mücadele etmektedir.

"Kurtarılabilecek ne varsa kurtarılsın" türünden çaresizlik ve umutsuzluk bilgileri de ayaklanmanın patlak vermesinden sonra yok oldu. Bunları, ABD-İsrail-Ürdün çözümünü destekleyen bir grup ortaya atmaktaydı. Bunlar, ilhakın geri döndürülemez hale geldiğini öne sürüyor; işgal altındaki topraklar halkını bu gerçeği kabul etmeye zorluyorlar. Onlar, demokratik haklar için mücadeleye ağırlık verelim diyorlar; kimileri de, İsrail'in politik yapısına katılmayı, en başta da Kudüs'ün belediye seçimlerine girilmesini öneriyorlardı. Onların isteği üzerine, bu yenilgi ruhunun "teorik temelini" oluşturmak için, yurt dışında uzun makaleler yayınlandı.

Örgütlenme Mekanizması

Protesto hareketi güçlendikçe, ayaklanmanın bir mekanizması da oluştu. Bu mekanizmanın kökü, Batı Yakası ile Gazze Şeridi'nde güçlü olan Filistin örgütlerine dayanıyor ve önemli bir yerel potansiyele sahip olan partimiz de bunun içinde yer alıyor. Ayaklanma süresi boyunca her sokakta, her kampta ve her yörede ulusal birlik komiteleri oluştu. Bunlar ilkönce Gazze'de ardından Batı Yakası'nda fışkırdılar ve kısa süre içinde de, tüm işgal altındaki toprakları kontrolleri altına aldılar.
İşgal kuvvetlerine karşı silahlı mücadeleyi yürüten ve ayaklanmanın gerçek yönetim gücü olan ulusal mücadele komitelerinin yanısıra, farklı türden organlar da oluşmuştur. Örneğin: Kuşatılan bölgelere yiyecek sağlama, yaralıları taşıma, gönüllü kan bağışlarını toplama komiteleri, askerlerin zorla açmaya çalıştıkları dükkanları korumak için "grev savunucuları" komitesi, olup bitenleri kamuoyuna, özellikle de mensupları olay yerine sokulmayan yabancı kitle iletişim araçlarına doğru olarak yansıtma komiteleri ile, işgal kuvvetleri geçici olarak eğitim kurumlarını kapattığı için, ilk ve orta okul öğrencilerinin eğitimini sürdürme komiteleri.

Sivil itaatsizlik olayları daha sık görülmeye başlanmıştır: Polisler, vergi memurları ve belediye çalışanları yetkililerin politikasını protesto ederek istifa etmekte, İsrail yapımı mallar boykot edilmektedir.

Ulusal komiteler şimdi, halk iktidarının temelini, halkın boykot ettiği resmi kurumlara karşı bir alternatif oluşturuyor. Bütün Filistin örgütlerinin temsil edildiği bir ulusal komutanlık oluşturulmuştur ve kendi enformasyon bültenini çıkartmaktadır. Bu nicel ve nitel değişimler ile, komitelerin güçlenmesi, halkın ulusal çıkarlar temelinde birleştirilmesine yardımcı oluyor.

İşgalcilerin ayaklanmayı bastırma denemelerine, onun yönetim organlarındakileri tutuklamalarına, ülkenin "güvenlik kareleri"ne bölünerek yalıtlanmasına karşın, tüm yapılanlar istenen sonucu vermiyor. Bizzat İsrail yöneticilerinin itiraf ettikleri gibi, bir komitenin kapatılmasının daha ertesi günü, politik örgütlerin üyelerinden ve farklı sosyal grupların temsilcilerinden, işçilerden, kadınlardan, gençlerden, dükkan sahiplerinden, vb. oluşan, daha iyi örgütlenmiş yeni komiteler ortaya çıkıyor.

Ayaklanmanın başlamasıyla birlikte, yoldaşlarımız doğrudan ateş alanına gittiler ve politik görüşlerine bakmadan, cephe hattında bulunan herkesle ilişki kurmaya baş-

ladılar. Baştan beri partimizin faaliyetinin ana yönü bu oldu. Filistin Komünist Partisi, halk karşısında kumanda stilini ve ültimatomlarla grevler (örneğin dükkan sahiplerine) dayatılması gibi yöntemleri reddetmektedir. İyi düşünülmemiş eylemler, kimi zamanlar böylesi grevleri etkisiz kılıyor.

Ayaklanma, *halkın tüm kesimlerini* içeriyor. Burjuva çevrelerin işgalcilere direnişi bile, kesinlikle daha *politik bir karakter* kazanmıştır. Bu, hem "topraktan sürülme" ve ulusal kökleri yitirme tehlikesinden, hem de işgalcilerin tırmandırdığı terör ile yönetsel ve ekonomik alanlarda onların uygulamalarından kaynaklanıyor. Ticaret burjuvazisinin temsilcilerinin Ramallah'da düzenledikleri basın toplantısı bu politikleşmenin bir kanıtıdır. Onlar, grevin sona erdirilmesi için kendi programlarını yaptılar ve ilk başta da, Filistin davasının çözülmesi için bir uluslararası konferans toplanmasını istediler.

Partimiz, bu çevrelerle yeni kurulan yakın ilişkilerin korunması gerektiğini, eskisinden çok daha açık olarak hissetmektedir. Ulusal birlik için eylem konseptini daha derinlemesine irdelemeliyiz; çünkü bu, farklı sosyal tabakaların işgalden kurtulmak konusunda ortak bir irade çevresinde toplanmasını öngörüyor.

Ayaklanmanın Karakteri

Direnişin, ondan önceki yığın eylemlerinden yalıtlanarak ele alınmasının mümkün olmadığını söylemek bile gerekmiyor. Bu eylemler, halkın kendi haklı davasının zaferine olan inancını güçlendiren ulusal birlik toplantısından(1) (Cezayir, Nisan 1987) sonra kısa aralıklarla birbirini izlemiştir. Ayaklanma, *tüm öteki mücadelelerin* tepe noktasıdır; ama, daha geniş nicel karakteristiklerine karşın, daha önceki protestoların bir tekrarı da kesinlikle değildir. Onu nitel açıdan belirleyen yeni özellikler şunlardır:

— Canice teröre ve hunharca baskılara karşın, işgalcilerle çatışmalar süre ve yoğunluk bakımından olağanüstü boyuttadır.

— Coğrafi olarak ve nüfusun katılımı bakımından ayaklanmanın çapı eşsizdir. Batı Yakasında ve Gazze Şeridi'nde ayaklanmanın dokunmadığı bir karış toprak parçası ya da bir sosyal grup yoktur.

— *İşçi sınıfının,* onun özellikle, İsrail malı olan sanayi işletmelerinde çalışan kesiminin (yaklaşık 150 bin) öncü rolü ve otoritesi, bu protestolar sırasında kendini tam anlamıyla ortaya koymuştur. Bu, hem işgalci kuvvetlerle günlük çatışmalara proletaryanın aktif olarak katılımıyla, hem de zayıflayan İsrail ekonomisine önemli zararlar verecek biçimde, çalışmayı reddetmesiyle kanıtlanmıştır. İsrail kitlesel iletişim araçları bunu ciddi bir sorun olarak ortaya koymuş, yabancı işgücü alımı sorununu ortaya atmışlardır.

— Mücadelede, şu anda var olan Filistin örgütlerine üye olmayan gençlik, kadınlar, işçiler ve *halk yığınları arasından önderler* çıkmıştır. Bunlar doğal bir şekilde ortaya çıkmış, mücadele içinde yer almışlardır.

---

(1) Yazar Filistin'in sürgündeki parlamentosu olan Filistin Ulusal Konseyi'nin, 18. Genel Kurulu'nu kastediyor.

— Ayaklanma, geniş köylü yığınlarını politik eyleme çekti. Ayaklanma işgal altındaki toprakların geri alınması ve bağımsız bir devlet oluşturulmasına yönelik ulusal harekette iç etmenin, yığın mücadelesinin belirleyici rolünü doğruladı. Filistinli komünistler, her zaman bu doğruyu savundular. Onların örgütlerinin temelinde bu vardır.

— Halkın başkaldırısı, İsrailli egemen güçlerin elindeki *propaganda silahını* almış; siyonistlerin, İsrail devletinin varlığını savunmak amacı olarak gösterdikleri baskıcı eylemlerin dayandığı terörizm suçlamalarını geçersizleştirmiştir.

— Ayaklanmanın başından itibaren dünya, halkımızın *yüksek savaş ruhuna* tanık olmuştur. Silahsız çocuklar, kadınlar ve yaşlı adamlar İsrail'in güçlü savaş ve şiddet makinesine kahramanca meydan okuyorlar. Büyük kayıplar onları durduramıyor. İşgal altındaki topraklardaki nüfusun kendi gücüne ve davasının haklılığına inancı artmış ve mücadelenin derin demokratik karakteri ortaya çıkmıştır.

— Ayaklanmanın en önemli özelliklerinden birisi de, şimdiye dek hiç olmadığı ölçüde *kendi gücüne dayanmasıdır.* Olaylar, Arap dünyasındaki durumun genel olarak kötüleştiği ve özellikle Amman'daki Arap doruk toplantısının (Kasım 1987) kararlarında görüldüğü gibi, Filistinlilerin mücadeleleriyle dayanışma düzeyinin azaldığı bir zamanda patlak verdi. Bu bağlamda, ayaklanmanın bölgedeki durum üzerinde yaptığı devrimci etki belirtilmelidir.

Geçtiğimiz aylar boyunca İsrail işgal kuvvetleri ayaklanmayı bastırmak için çok çeşitli yöntemlere başvurdular. İşgal topraklarındaki birliklerin sayısı dört kat arttırıldı. Önce, "öldürmek için ateş açmak" politikasını uyguladılar, sonra binlerce kişiye acı çektiren kemikleri kırma yöntemine yöneldiler, hamile kadınların çocuk düşürmelerine yol açan gazlar kullandılar, insanların diri diri gömülmesi, sınırdışı etme yoluna gittiler ve bütün bunları dünya topluluğunun tepkilerine karşın yaptılar.

Koskoca bölgelerin yiyecek yolları, telefon hatları, elektrik, su ve yakıtları kesildi, buralarda hareket özgürlüğü sınırlandırıldı. Beş aylık yığın eylemlerinden sonra (8 Mayıs'ta) öldürülen insanların sayısı 231, gözaltına alınanların ki 14 bin, arananların sayısı ise binleri bulmuştu.

Ayaklanmayı bastırma umudunu yitiren işgalciler, şimdi Filistin birliğini içerden yıkmaya çabalıyorlar. Özellikle Filistin Komünist Partisi'ne aitmiş izlenimi veren ve onun adına sözümona dinsel grupları ya da bizzat partiyi eleştiren sahte yayınlar çıkartıyorlar. Halkın direnme iradesini sarsabilmek umuduyla, İsrail gizli servisi, FKÖ'nün seçkin militan lideri Halil Vezir'i (Ebu Cihad) Tunus'ta öldürdü; bunu, İsrail güçlerinin güney Lübnan'a yığılması izledi. İşgal yetkilileri Gazze Şeridi'nde, bölgeyi yalıtlamak için hüviyetleri değiştirdiler, yerel halkı daha yüksek vergi ödemeye yönelttiler, bir bölgeden ötekine geçişi yasakladılar.

İlk Sonuçlar

Ayaklanma, Ortadoğu bunalımının kökünde Filistin davasının bulunduğunu yeniden ortaya koydu. Filistin hareketini geriletmek ve gömmek çabaları bağlamında bu, önemli bir hatırlatma oldu. Rabin, İsrail'de yapılan bir bakanlar kurulu toplanlantısında şunu itiraf etti: "İyimser değilim. Filistinliler, sorunlarını dünya toplu-

luğuna kabul ettirmeyi başardılar.''(2)

Demek ki ayaklanma, *Ortadoğu sorununa Filistin halkını ve onun haklı davasını inkar ederek, ayrı bir çözüm getirme çabalarına giden yolu tıkamıştır.* Ayaklanma, Filistinlilerle, eşi görülmedik bir dayanışma dalgasının kabarmasına ve bunun, İsrail'i de içine almasına yol açmıştır. İsrail'deki Arap nüfusun önderleri, öncelikle de komünistler tarafından çağrısı yapılan 21 Aralık 1987'deki, işgal altındaki topraklar halkının eylemiyle dayanışma amaçlı Barış Günü grevi ve 30 Mart 1988'deki Toprak Günü Tel Aviv liderlerini herşeyden daha fazla zorladı. Bu olaylar halkımızın güçlü ulusal bağlarını, Filistin davasının çözümü ile İsrail'deki Arapların eşitliğinin sağlanması arasındaki bağı da kanıtlamıştır.

Sosyalist ülkeler ve kardeş komünist partiler bu dayanışma kampanyasında seçkin bir rol oynuyorlar. Kapitalist dünyada, bu ayaklanma dikkat merkezinin Filistin sorununa yönelmesine yol açtı; bu ayaklanmanın halkımız için yalnızca süregiden işgal koşullarında daha iyi yaşam koşulları ya da "yasal" düzenlemeler öngörmediğini, bizzat işgalin de son bulmasını talep ettiğini gösterdi. Başkaldırının etkisiyle, karaünlü "insan hakları şampiyonları" kendilerini olağanüstü zor bir durumda buldular ve Kudüs de içinde, işgal altındaki toprakları Filistinlilere ait olarak tanıyan ve İsrail'in baskıcı önlemlerini kınayan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 606 sayılı kararını desteklemek zorunda kaldılar. ABD'de ve Batı Avrupa'daki Yahudi toplulukları bile, İsrail'in baskı önlemlerine gittikçe artan daha yüksek bir sesle karşı çıkıyorlar.

Halkımızla geniş çaplı dayanışma eylemleri, siyonist devletin egemen çevrelerinin politikasına giderek bir uluslararası tepkinin yansımasıdır ve uluslararası kamuoyunun, gittikçe daha kararlı olarak, Filistin ve öteki Arap topraklarının işgal altında tutulmasına karşı tavrının evrimini göstermektedir. Birleşmiş Milletler'in 42. Genel Kurulu, İsrail'in eylemlerini "insanlık suçu" olarak nitelendirmiştir.

Ayaklanma, İsrail toplumunu böldü. Ülkenin politik barometresinin ibresi hala aşağı göstermekle birlikte, yetkililerin yayılmacı politikasına muhalefet artmıştır. Bu, kendisini, farklı meslek gruplarının temsilcilerinin kamuoyu önündeki konuşmalarında, yapılan birçok gösteride, onbinlerce insanın bunlara katılmasında, askerlerin işgal altındaki topraklarda görev yapmayı giderek daha fazla reddetmesinde, önde gelen politikacıların açıklamalarında ortaya koyuyor. İsrail'in 1967 savaşı dönemindeki Dışişleri Bakanı Abba Eban, İsrail ordusunun eski gizli servis şefi General Yeshua Harkabi ve hattâ sağcı Herut Partisi'nin bir dizi üyesi işgalin geleceği olmadığını açıklamışlardır.

Başbakan İzhak Şamir'in politikası bu çizgiden farklıdır; Başbakan, İsrail'in işgal ettiği topraklardan bir karışını bile vermeyeceğini söylemeyi sürdürmektedir. Sağcı ve faşist akımlar, özellikle de yerleşim bölgelerindekiler onu destekliyorlar. Bunlar şimdi işgal altındaki topraklardaki Filistinlilere baskıları, cinayetleri ve işkenceleri, Arap köylerine ve yerleşim birimlerine gece baskınlarını artırıyorlar.

Bunun sonucu olarak İsrail toplumunda bir kutuplaşma süreci gözleniyor. Bunu

(2) Al-Ittihad, 27 Ocak 1988 (Arapça)

birçok etmeni etkiliyor: İşgal altındaki topraklardaki halkın yığınsal mücadelesi; Cezayir'de yapılan son Filistin Ulusal Konseyi'nin kabul ettiği gerçekçi ve doğru politika; Filistin sorununu ve bir bütün olarak Arap-İsrail çatışmasını çözmek için oluşturulan uluslararası konferans formülü; İsrail'in işgale ve ilhaka karşı çıkan demokratik güçleriyle işbirliği yapma çizgisi ve İsrail Komünist Partisi'nin, işgal politikasına karşı, hakça bir barış için kararlı ve ilkeli mücadelesi bunlar arasında yer alıyor.

Ayaklanma, işgalcileri son derece karmaşık ve çetin bir duruma soktu. İsrail'e göre, bundan iki çıkış yolu bulunmaktadır. Birincisi, işgal edilmiş topraklardan resmen çekilmektir. Bu ise, bir Yahudi devleti olarak İsrail'in sona ermesidir. Bu durumda tüm sonuçlarıyla, iki-uluslu bir devlet olacaktır. Başka deyişle, siyonizmin teori ve pratiğinin iflası kabul edilecektir. Öteki ise, ülkeye Güney Afrika'daki gibi, ırk-ayrımcı bir rejim dayatılacaktır.

Bu arada hükümette önemli konumları bulunanlar ya da daha önce görev yapmış olanlar da dahil birçok İsrailli, bir çıkmaza girildiğini açıkça söylemektedirler. Başbakan Yardımcısı Şimon Peres'in, ayaklanma etkisiyle yaptığı şu açıklama önemlidir: "Sorun, onların bize taş atmaya son vermeleri sorunu değildir. Bunu durdurabiliriz. Sorun, Gazze'dekilerin artık bize taş atmadıkları, ama aynı zamanda, ulusal kimliklerine ilişkin belgeler istedikleri zaman ne olacağı sorunudur. Bugün karşımızda duran Gazze'nin taşları değil, tüm moral ve politik gücüyle Gazze'nin ahalisinin hakları sorunudur." Ne ki, Peres tarafından açıklanan İşçi Partisi'nin seçim programı da bağımsız bir Filistin devletinin oluşturulması fikrini, FKÖ'yü tanımayı, 1967 sınırlarına geri dönülmesini ve işgal altındaki topraklardaki İsrail yerleşimlerini kaldırmayı reddediyor.

Reagan'ın özel temsilcilerinin bölge ülkelerine ziyaretleri son zamanlarda daha da sıklaştı ve sorunun çözümü için yeni planlar ve konseptler oluşturulmasına hız verildi. Ancak "Shultz girişimi" "Şamir-Peres planı"ndan hiçbir şekilde farklı değildir. ABD Dışişleri bakan yardımcılarından Richard Murphy, son ziyaretlerinden birisinde, Filistinlilerin özerkliğinin ABD'nin yeni çözüm önerilerinin çekirdeğini oluşturduğunu söyledi. ABD Başkanı Kongre önünde yaptığı konuşmada 1982 Eylül'ünde Reagan Planı olarak ilan edilen girişimin Washington'un Arap-İsrail çatışmasını çözme politikasının köşe taşını oluşturduğunu belirtti. Başka deyişle, bunların tümü Camp David'i canlandırmak istemektedir.

Uluslararası Yankılar

Ayaklanmanın çapı Arap ülkelerinde büyük bir yankı uyandırmıştır. Lübnan'da Filistin kamplarına saldırılar durdurulmuş ve FKÖ ile Suriye arasında bir yakınlaşma olmuştur. Aynı zamanda, Filistinlilerin mücadelesinin yükselmesi Washington'un Arap dostlarını etkisizleştirdi ve onları, Filistin davası üstüne açıklamalarının içeriğini gözden geçirmeye yöneltti. Bu, özellikle, onların başkaldırmış halkla yığınsal dayanışma eylemlerine olan tutumlarında gözleniyor.

Nihayet, ayaklanma BM tarafından çağrılan ve FKÖ de içinde tüm tarafların ve Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinin katılacakları yetkili bir uluslararası konferansın toplanması için *uluslararası baskıları* da artırdı. SSCB'nin girişimi, bununla tümüyle uyum içindedir. SSCB, Güvenlik Konseyi daimi üyesi devletler dışişleri bakanlarının derhal toplanmasını ve uluslararası konferansa götürecek olan pratik adımların görüşülmesini istedi.

Bu arada İsrail ve ABD egemen çevreleri, çabalarını Filistin direnişini en kısa zamanda ezerek, konferansa giden yolu tıkamada yoğunlaştırdılar. ABD'nin desteğine dayanan İsrail hükümeti devletler hukukunu ve BM Güvenlik Konseyi kararını inkâr ediyor. ABD yönetimi Filistin davasının çözümünü kendisinin doğrudan kontrolü altındaki tek tek pazarlıklara indirgemek istiyor.

ABD'nin çok yanlı desteği olmasaydı, bunca yıldan beri İsrail işgalinin sürmesi, halkımızın ezilmesi ve devletler hukuku ile Birleşmiş Milletler kararlarının inkârı mümkün olamazdı. Ne ki, Filistin ayaklanmasının sonucu olarak, bölgedeki politik durumun ana zayıf noktası Araplar arası politikadır.

Birçok Arap devletinin resmi tutumu, ABD'nin yapmak istediklerine destek verir nitelikledir. Bu yüzden de, Batı Avrupa ülkelerinin çoğunluğu yetkili bir uluslararası konferans toplanması fikrine yeterli destek vermemektedir. Örneğin, bu ülkeler BM Genel Kurulu'nun son toplantısında çekimser oyla kullanmışlardır.

Ayaklanma, FKÖ'den ve Filistin hareketinden eksiklik ve yanlışlarını giderme sürecini hızlandırmalarını, her zamankinden daha fazla talep etmektedir. Bir dizi yığın örgütünde, özellikle de sendikalarda antidemokratik hizip faaliyetlerine son verilmesinin yanısıra, Filistin mutabakatına saygı temeldir. Bu, özellikle işgal altındaki topraklar için geçerlidir. Orada ve dışardaki Filistin örgütleri arasındaki ilişkiler mekanizmasını ve bunun karakteri ile direniş hareketinin fonlarının kullanımını gözden geçirmek günün görevidir. FKÖ aygıtının faaliyetinin kimi yanları da bir reform gerektiriyor. Kanımızca, sürgünde yaşayan, özellikle de başlıca Filistin topluluklarının olduğu yerlerdeki Filistinliler arasında örgütsel ve eğitsel çalışmalara daha büyük bir dikkat verilmelidir.

Farklı Filistin gruplarının başkaldırmış halka yardımları, bağışlarının boyutları açısından bile keskin bir çelişki içindedir. Sınanmış bir öncü olan İsrail Komünist Partisi, çevresinde toplanmış olan ve asıl İsrail'de yaşayan Filistinlilerin katkısı çok büyüktür. Bu insanlar, Batı Yakası ve Gazze Şeridi nüfusunu yalıtlayarak, onları açlıktan kırma çabalarının boşa çıkartılması için ellerinden geleni yaptılar.

Arap dünyasındaki tüm yurtsever ve ilerici güçler ve örgütler ile mücadele bağlarımızı güçlendirmenin gerekliliğini görüyoruz. Halkımızı ve onun haklı davasını desteklemek için seslerini yükselten uluslararası çevrelerle sürekli ilişki kurmak da aynı şekilde önemlidir.

Eylem planımız budur. Onlar yıldır, trajik oyunlar içinde çelikleşmiş olan Filistin halkı, kuşkusuz, ayaklanmanın meyvelerinin elinden alınması çabalarını boşa çıkartacaktır. Filistin halkı, gerici Arap rejimlerinin 1936 ve 1948'de olduğu gibi, Filistin işlerine karışarak, halkımızın yurtsever güçlerini bozguna uğratmak ve onların bağımsız politik karar alma hakkını gaspetmek şeklindeki geçmiş acı deneyimlerin tekrarına izin vermeyecektir.

Halkımızın haklı mücadelesi, amacına ulaşana dek sürecektir. Bu amaç, son bulması ve FKÖ önderliğinde bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasıdır. Devletler hukuku Filistinlilerin yanındadır. Güçlü bağlaşıklarının, özellikle Sovyetler Birliği'nin, kardeş Arap halklarının ve bir bütün olarak dünya kamuoyunun desteği Filistin halkının zafere inancını pekiştiriyor.

KAPİTALİZM VE SOSYALİZM
Yarına Bakış

John Kenneth Galbraith (ABD) ile Stanislav Menşikov (SSCB) arasındaki tartışma

*John Kenneth Galbraith, Harward Üniversitesi onursal profesörü ve çok sayıda ekonomi kitabının yazarıdır. Bunlar arasında **1929 Büyük Bunalımı, Bolluk Toplumu, Yeni Sanayi Toplumu, Ekonomi Teorileri ve Toplumun Hedefleri,** vb. bulunmaktadır. Prof. Stanislav Menşikov, ekonomi bilimleri doktorudur, **Barış ve Sosyalizm Sorunları** dergisinde çalışmaktadır. **Milyonerler ve Menacerler, Çağdaş Kapitalizm: Özet Halinde Ekonomi Politik, Enflasyon ve Ekonominin Düzenlenmesindeki Bunalım** ve daha başka kitapların yazarıdır. İki bilim adamı arasındaki bu tartışma, hem Sovyetler Birliği'nde, hem de Amerika Birleşik Devletleri'nde yayınlanacak olan yeni bir kitabı birlikte hazırladıkları sırada yapılmıştır. Tartışmadan bazı bölümleri aktarıyoruz.*

John Kenneth Galbraith **(J.K.Galbraith): Size göre Sovyet-Amerikan ilişkilerinde ve genellikle uluslararası durumda hangi olaylar bir diyaloğu gerekli kılıyor?**

Stanislav Menşikov (S.Menşikov): Bunu, her şeyden önce SSCB ile ABD arasında çıkacak bir savaşın insanlığı, dolayısıyla iki toplumsal sistemi yok edeceğinin anlaşılması zorunluluğu gerektiriyor.

J.K.Galbraith: **Ben sık sık şunu tekrarlıyorum: Nükleer savaştan sonra kapitalizm ile sosyalizm arasındaki farkı en inanmış ideologlar bile göremiyecekler.**

S.Menşikov: Belki nükleer çatışmayı önlemeyi başaracağız. Ve bu durumda da, eskiden olduğu gibi, her biri kendinin diğerinden daha mükemmel olduğunu iddia eden iki toplumsal sistem varlığını sürdürecektir. Birbirleri hakkında neler düşünürlerse düşünsünler, onlar yanyana yaşamak zorunda kalacaklar ve tarihin kesin hükmü vermesini bekleyeceklerdir.

J.K.Galbraith: **Bence pratik olarak, Sovyetler Birliği ile Amerika Birleşik Devletleri'nde meydana gelen değişiklikler üzerinde durmak iyi olacaktır. Örneğin, ülkeniz-**

deki ekonomik reform üzerinde. Siz bu reformun getireceği değişikliklerin sosyalizmin yazgısında belirleyici bir rol oynayacağı görüşüne katılıyor musunuz?

S.Menşikov: Sovyetler Birliği'nde çok sayıda insan, yenilenmenin ikinci bir devrim olduğu, önemi bakımından belki 1917'deki Ekim Devrimi'ne eşit bir devrim olduğu görüşündedir.

J.K.Galbraith: **ABD'de şimdi meydana gelen değişiklikler, kanımca çok önemli değildir. Belki de biz kapitalizmin işsizlik, azınlıkların ezilmesi, Amerikan endüstrisinin geleneksel dallarının gelişememesi gibi hastalıkların yaratacağı yeni kaygılar döneminin eşiğinde bulunuyoruz. Belki de bizim devrimimiz köşenin ardında beklemektedir.**

S.Menşikov: Bence kapitalizm de, sosyalizm de değerleri ciddi biçimde yeniden değerlendirme dönemi yaşıyor. Her iki sistem de başarıları ve ve eksikliklerinin bilançosunu yapıyor, toplumun geniş kesimlerinde köklü değişiklikler yapılması gerektiği bilinci artıyor.

J.K.Galbraith: **Geçmişte toplumsal sistemlerden her biri kendini bütün erdemlerin merkezi, karşı tarafı da bütün kötülüklerin merkezi sayıyordu. Biz şimdi bir araya gelip, sorunlarımızı açık olarak tartışabileceğimiz daha olgun bir aşamaya ulaştık.**

S.Menşikov: Canlı sistemlerin yeni güç kazanmaları için ara sıra değişiklikler yapmaları normaldir.

J.K.Galbraith: **K.Marks'ın, toplumun sürekli değişiklikler içinde olduğu rolündeki sözlerini hatırladım.**

Sosyalizm: Geçmişi ve Bugünü

S.Menşikov: Son 70 yıl içinde sosyalizm dinamik gelişen güçlü bir toplum olduğunu kanıtladı. Çeşitli kıtalardan devletleri içine alan bir sistem haline geldi. Dünya nüfusunun üçte birini kapsamına almaktadır. Birçok halk için sosyalizm, ekonomisini hızla geliştirme, ulusal egemenliğini, bağımsızlığını elde etme olanağı veren biricik yol haline geldi. Sosyalizm, tam istihdam sağlanması, işsizliğin ortadan kaldırılması, parasız sağlık hizmetleri ve eğitim de dahil sosyal güvencelerin sağlanması, kamu hizmetlerinin genişletilmesi, küçük bir para karşılığında konut verilmesi, herkese emeklilik maaşı sağlanması, herkesin dinlenme olanaklarından geniş olarak yararlanması gibi alanlarda üstünlüğünü kesin şekilde ortaya koydu.

J.K.Galbraith: **Siz genel refah devletinin sosyalizm dünyasına kapitalizmden daha çabuk ve daha tam olarak geldiğini mi söylemek istiyorsunuz?**

S.Menşikov: ABD'den çok daha fakir olan ülkemizde bu üstünlükler çok önceleri ortaya çıktı ve bu, bolluk sonucunda değil, bilinçli olarak sosyal adalet toplumunun kurulması çabaları sonucunda oldu. Biz toplumda eşitlik ilkesini de yüksek düzeyde sağladık. Sosyalizmde ilkesel olarak zenginler ve fakirler diye bir ayırım yoktur.

J.K.Galbraith: **Ama siz uzun zaman ağır endüstrinin geliştirilmesine ağırlık verdiniz. Bunu sosyalizmin belkemiği sayıyordunuz.**

S.Menşikov: Evet, ağır endüstrinin kurulması için tarım alanında, tüketim malları üretiminde kısıntılar yapıldı. 1953'ten sonra bu duruma son verildi. Tarımın geliști-

rilmesi ve konut yapımı için özel önlemler alındı. Ne ki, sosyalizm şimdiye kadar en yüksek üretkenlik ve en yüksek yaşam düzeyine ulaşamadı. Bu, önemli ölçüde 70'li yıllarda ve özellikle 80'li yılların başlarında ekonominin gelişme hızının düşmesiyle izah edilebilir. V.I.Lenin, sosyalizmin kapitalizmle yarışmayı, en yüksek üretkenlik düzeyine ulaştığı zaman kazanacağını belirtmiştir.

J.K.Galbraith: **Bu yıllarda bizim gelişme hızımızda düşüş oldu. Kapitalizmin güçlükleri sosyalizm dünyasının gelişmesini de engellemiş olabilir mi?**

S.Menşikov: Bir dereceye kadar. Kapatalist ekonomideki durgunluk nedeniyle Batı'ya ihracat zorlaştı, sizin ülkelerinizdeki enflasyon ve ticarette yapılan ayrımcılık yüzünden ithalat zarar gördü. Ama temel nedenler iç nedenlerdi. İşgücü sıkıntısı belirdi, işgücü yetmez oldu. Yeraltı zenginliklerinin işlenmesi daha pahalıya mal olmaya başladı, çünkü bu çalışmalar, daha fazla harcama yapılması gereken ülkenin doğu bölgelerine kaydı. Verimliliği hızla artırmak gerekiyordu, ama bu yönde hızlı bir gelişme sağlanamadı.

J.K.Galbraith: **Ben yeni işletmeler yapımına çok büyük ağırlık verildiğini, var olan fabrikaların donatımının yenilenmesine çok az dikkat ayrıldığını okudum. Bu, doğru mu?**

S.Menşikov: Birçok yerde eski işletmeler modernleştirilmiyor, teknik bakımdan eskiyor ve hatta işe yaramaz hale geliyordu. Bu, ekonomide sıkıntıları artırıyordu, darboğazlar yaratıyordu. Tarımdaki durgunluk nedeniyle, petrol ihracatından sağladığımız gelirlerin önemli bir bölümünü işletmelerin modernizasyonu için, donatım alımı için değil de yurtdışından tahıl satın almak için kullanıldı. 80'li yılların ortalarında oluşan durumu (M.S.Gorbaçov açıkça bunu "bunalım öncesi durum" olarak niteledi) ciddi biçimde yeniden değerlendirmek gerekti. Bu sorunlar, yalnız şimdi karşılaşılan güçlüklerle değil, aynı zamanda sosyalist toplumun yönetim sistemiyle bağlıdır. Eski sistemin ayırdedici özelliği aşırı derecede merkezileştirmeydi. Merkezi yönetim, aslında ekonomik yaşamın en küçük ayrıntılarına bile karışıyordu.

J.K.Galbraith: **Kişisel girişimcilik bürokratik komut yöntemiyle değiştirilmiş miydi?**

S.Menşikov: Evet, önemli ölçüde değiştirilmişti. Yönetim organları, yerel organlar da dahil, hem sanayi işletmelerinin hem de kolhozların (kollektif çiftliklerin) günlük çalışmalarına karışıyorlardı.

J.K.Galbraith: **Siz, tarımın, bireyin tek başına karar aldığı ve gelirlerini istediği gibi kullandığı durumda daha iyi çalıştığı görüşüne yaklaşıyorsunuz.**

S.Menşikov: Bu kural yalnız kişisel işletmeler için değil, kollektif işletmeler için de geçerlidir.

J.K.Galbraith: **Siz hâlâ kolhozları savunuyorsunuz.**

S.Menşikov: Biz kolhozlor çerçevesinde kişileri ve aileleri teşvik etme sistemini geliştiriyoruz. Bu, ek gelir sağlayan küçük kişisel işletme ve bahçeler için de uygulanmaktadır. Bu sistem, eğer dışardan sürekli müdahale bulunmazsa, iyi sonuçlar veriyor.

J.K.Galbraith: **Size bir sorum var. Sizin sisteminiz başlangıçta iyi sonuçlar verdi, ama daha sonraları bunda duraksamalar oldu. Bu, neyle izah edilebilir?**

S.Menşikov: Merkezi yönetim sistemi ilk oluşturulduğu zaman ekonominin hızla

gelişmesini sağlayan güçlü bir araç oldu. Bu, kısa bir süre içinde güçlü bir sanayi potansiyeli oluşturmak için iyi bir yöntemdi. Ancak bu sistemin, karmaşık sanayi mekanizması oluştuktan sonra, bunu yeterince etkili şekilde yönetme olanağına sahip olmadığı görülüyor.

J.K.Galbraith: **Marks'ın zamanında, hatta Lenin'in zamanında ekonomi çok basit mallar, basit makineler, çelik, yiyecek malları, giysi, yakıt üretiyordu, basit konutlar vb. yapılıyordu. Planlama kolayca bu tür sorunların üstesinden geliyordu. Ama şimdi son derece çeşitli tüketim malı var. Her birinin stili, biçimi, kullanılış özellikleri var. Bütün bunlar merkezi sosyalist planlama için büyük zorluklar yaratmıyor mu?**

S.Menşikov: Merkezi yönetim organlarının yapabilecekleri ile kollektiflerin kendi düzeylerinde yapabilecekleri arasında iyi bir uyum sağlanması büyük önem taşıyor.

J.K.Galbraith: **İlk kez bunu ne zaman farkettiniz?**

S.Menşikov: 50'li yılların sonlarında ve 60'lı yılların başlarında bakanlıkların rolünü azaltma ve işletmelerin bağımsızlıklarını arttırma denemesi yapıldı. Bu deneme başarıya ulaşamadı, çünkü aşırı merkeziyetçilik, koltuklarını bırakmak istemeyen özel bürokratlar kesiminin artmasına yol açtı. M.S.Gorbaçov, toplam 280 milyon nüfusu olan ülkemizdeki değişik düzeylerdeki yönetim organlarında görevli 18 milyon kişinin bulunduğunu söyledi. Bu, gerçekten çok fazla. Kimi malların yetişmediği koşullarda bunlar genellikle yiyecekleri ve başka malları tesbit etme ve karne usuluyle satma işiyle, yani çoğu maddi kaynakların dağıtımıyla uğraşıyorlar. Kendi temel görevini, yani stratejik bakımdan yönetme ve planlama görevini piyasa işleriyle değiştirmeye çalışıyorlar.

J.K.Galbraith: **ABD'deki bürokratların kültürüyle ilgili gözlemlerimden doğan bir sorum var Büyük örgütlerde işe alınanların ya da daha yüksek bir göreve getirilenlerin yetenekleri, kadroların yer değiştirmesini gerçekleştirenler de dahil, çeşitli kişiler tarafından burada yaratılan normlara göre ölçülmektedir. Bu, sizin ülkenizde de böyle mi?**

S.Menşikov: Bürokrasi ister kapitalizmde olsun, ister sosyalizmde olsun, her yerde hemen hemen aynı şekilde hareket etmektedir. Bunların kendi özellikleri, birbirinden farklı sosyal kökenleri var, ama birçok ortak çizgisi de var.

J.K.Galbraith: **Sıkıntıların belirdiği, darboğazların oluştuğu koşullarda, genellikle gölgeli ekonomi doğmaktadır. Sovyetler Birliği'nde durum nedir?**

S.Menşikov: Rüşvetçilik ve spekülasyon, ekonomimizde son derece olumsuz etmenler olarak ortaya çıktı. Gazeteler, Özbekistan'daki pamuk skandalına benzer çok örnek veriyorlar. Bütün bunlar, sosyalist sistemde yasalara aykırı olarak, kimilerinin aşırı kâr sağlamaya yeltendiklerini gösteriyor. Öteki özel işletmecilik biçimlerinden farklı olarak bunlar üretimin artmasına ve piyasada denge sağlanmasına yardım etmiyor, tersine mal sıkıntısının sürmesine yol açıyor, yararsız, verimsiz, asalak bir rol oynuyorlar.

Reform mu, Devrim mi?

J.K.Galbraith: **Siz Sovyetler Birliği'nde şimdi gerçekleştirilmekte olan reformları devrim olarak nitelediniz. Bunlar sizin sisteminizi ne ölçüde değiştiriyor?**

S.Menşikov: Bunların başlıca amacı, ekonomiyi yönetim organlarının komutasından kurtarmak ve gölgeli ekonomiye son vermektir. Bu, demokrasinin geliştirilmesi, merkezi planlamanın üstünlükleriyle uyum içinde kişisel ve kollektif girişimin artırılması yoluyla yapılıyor. İşletmelerin bağımsızlığını ve sorumluluğunu artıracak yeni yönetim sistemi oluşturuluyor. Şimdi işletmeler ne üreteceklerini ve gelirlerini nasıl kullanacaklarını kendileri belirleyecekler.

J.K.Galbraith: **İşletmelerin kurulmasıyla ilgili kararı önceleri olduğu gibi bürokrasi almayacak mı?**

S.Menşikov: Ama işletme kurulduktan sonra genel olarak bağımsız hareket etmektedir.

J.K.Galbraith: **İşletme fiyat belirleyebilecek mi?**

S.Menşikov: Birçok durumda belirleyebilecek.

J.K.Galbraith: **Biz fiyat belirlemeyi, serbest işletmeciliğin temel etmeni sayıyoruz.**

S.Menşikov: Ama biz serbest işletmecilik sistemi yaratmıyoruz. Bizde işletme devletindir. Ve sorun, işletmenin yöneticilerine ve emekçi kollektifine nasıl haklar tanınacağında toplanmaktadır.

J.K.Galbraith: **Sizde sosyalizm ve toplumsal mülkiyet çerçevesinde liberalleşme olduğunu görmek bizim için çok önemli. Ama yine de fiyatların doğrudan arz ve talebe göre belirlenmesi daha iyi değil mi?**

S.Menşikov: Şimdiki piyasa fiyatları ekonomik gelişmenin stratejik doğrultularını yansıtmaktadır. Hatta piyasa ekonomisinde bile yatırımlarla ilgili kararlar, gelecekte olması tahmin edilen merkez organların belirledikleri birkaç önemli fiyat, toplumu gelecekte nelerin beklediğinin göstergesi olabilir, dolayısıyla uzun erimli yatırımlar için yol gösterici bir rol oynayabilir. Çünkü piyasanın sağladığı bilgi, yeterli ve mükemmel değildir.

J.K.Galbraith: **Söylediklerinize katılıyorum. Ama devletin malı olarak kalan işletmeler nasıl teşvik ediliyor?**

S.Menşikov: İşletmenin gelirinin paylaşılması sorunu çözülürken, yöneticiler ve işçiler verdikleri emeğin sonuçlarına göre gelir alıyorlar ve bunun için de emek üretkenliğinin artırılmasını istiyorlar. İşletmelerin müdürleri seçilecekler ve birçok yerde zaten işçiler tarafından seçiliyorlar, işletmenin üretim konseyleri ise yönetimin çalışmalarını denetleyecek.

J.K.Galbraith: **Ben Sovyet işçilerinin çalışkan olduklarından hareket ediyorum. Ama işçilerin en uysal, en yumuşak, titiz-olmayan bir adayı müdür seçmeleri olanaklıdır.**

S.Menşikov: Böyle bir müdür işletmeyi iflasa sürükler, işçiler işsiz kalır.

J.K.Galbraith: **Bu sistem işsizliği de öngörüyor mu? Siz kapitalizmden bunu da mı alıyorsunuz?**

S.Menşikov: Hayır. Geçici işsizlik var. Örneğin, bir işten başka bir işe geçerken. Bizde kimi iktisatçılar çalışma disiplinini güçlendirmek için işsizliğin artırılmasını öneriyorlar. Ama çoğunluk buna karşı. Şimdi bir kez daha iflas konusuna dönelim. Eğer işletme kötü çalışıyorsa, bunun suçlusu mutlaka işçiler değildir. Bu, çoğu kez

yöneticilerin ve planlama kurumlarının hataları sonucu olmaktadır. İşçiler, başkalarının hatalarının sorumluluğunu taşımamalıdır. Kapitalizmde işletmeler işçiler kötü, verimsiz çalıştıkları için değil, ya bunalım nedeniyle, ya da üretimin değiştirilmesi için bilinçli olarak alınan karar sonucu kapatılmaktadır.

J.K.Galbraith: **Bu, geçerli bir argüman. Ben eski bir Marksist teze, emeğin üretim araçlarından uzaklaşarak yabancılaştığı ve insanların bu durumda sorumluluk duymaya son verdikleri tezine değinmek istiyorum. Sizin yeni sisteminizin durumu kökten değiştireceğini sanmıyorum. Ülkenizde ve bizde de, birçok insan mülkiyet sahibi oldukları, işletmenin yönetimine katıldıkları duygusuna sahip olmadan çalışıyor. Siz işçilerin gerçekte var olandan daha üstün niteliklere, sosyal ülkülere ilgi duyma ve karşılıklı yardıma hazır olma niteliklerine sahip olduğunu ileri sürüyorsunuz.**

S.Menşikov: Ülkemiz insanlarının çoğu kendi çıkarları ile toplumun çıkarlarının bir bütün oluşturduğunu hissediyor. Toplum onlara büyük sosyal yardım ve öncelikler sağlıyor ve insanlar toplumun ülkülerini kendi ülküleri sayıyorlar. Gerçi kimileri sağlık hizmetleri, konut kiraları gibi alanlarda daha geniş olarak piyasa kuralları uygulanmasını öneriyor. Ben bu tür görüşleri paylaşmıyorum. Sağlık hizmetleri ve konutların kalitesini yükseltmenin en iyi yolu, halktan daha çok para almak değil, bu alanlara daha çok yatırım yapmaktır. Hizmetlerin paralı hale getirilmesi ya da kamu hizmetlerinin fiyatlarının artırılması, ücretlerin artırılmasını gerektirecektir. Bu ise işletmeler için ek bir yük oluşturacaktır. Bir tür kısır döngü oluşacaktır.

J.K.Galbraith: **Sizin görüşünüz ülkemizde de büyük ilgi görebilir. "Medicare and Medicaid"[1]ın pahalılaşması ABD'de geniş destek görmeyecektir. Ama ben şunu görüyorum ki, siz reformları gerçekleştirirken özel sermayeye geniş eylem alanı tanımak istemiyorsunuz. bireysel faaliyette bulunmak için özel izin almak, bu çalışmalar için büyük vergi ödemek gerekiyor. Üstelik kişi bu faaliyetinde işçi kiralayıp çalıştıramayacak.**

S.Menşikov: Sovyetler Birliği'nde ücretli işçi çalıştıran özel işletmeler kurulmasına izin verilmiyor. Sovyet firmaları ile yabancı firmaların ortaklaşa oluşturdukları işletmeler var, ama bunlarda da sermayenin yarıdan fazlası Sovyet devletine aittir. Ülkemizde 20'li yıllardan beri özel kapitalist işletme yoktur ve halkımız bunların yeniden oluşturulmasına karşıdır. Halkımız yeniden kapitalistler sınıfı oluşturulmasını istemiyor. Ama şimdi kooperatiflerin ve ailelerin işletme kurmalarını engelleyen bir şey yoktur.

J.K.Galbraith: **Görüyorum ki, yapılmakta olan reformlara rağmen, ortada sosyalizm denen bir duvar var.**

S.Menşikov: Reformların amacı sosyalizmi yetkinleştirmektir, onun üstünlüklerinden daha iyi yararlanmaktır. Kapitalizme geri dönüş değildir. Kapitalizme yönelme söz konusu olamaz.

J.K.Galbraith: **Siz bu reformların gerçekleştirilmesi perspektifini nasıl görüyorsunuz?**

S.Menşikov: Üç tür gelişme olması olanaklıdır. Bunlardan biri, reformları bürok-

(1) ABD'de yürürlükte olan ve nüfusun bazı kesimleri için sağlık hizmetleri giderlerinin bir kısmının devlet tarafından karşılanmasını öngören bir programdır. (Derginin notu)

rasinin sabote etme tehlikesiyle bağlıdır, yani reformlar sonuna kadar götürülemeyecektir. Açıktır ki, hiç bir önlem bir değnek işaretiyle başarıya götürmüyor. Piyasa koşullarıyla karşı karşıya gelen işletme, başlangıçta kendi ürünleri için alıcı ve gerekli hammadde, yakıt ve donatım bulamayabilir. Bu durumda maliyet artacaktır. Yenilenmeye karşı olanlar güçlüklerin doğmasından yararlanarak, yeni yönetim sistemini suçlayacaklar ve eski sistemi geri getirmeyi deneyeceklerdir.

J.K.Galbraith: **M.Gorbaçov bürorasiye karşı savaşımda kime dayanıyor?**

S.Menşikov: Partiye, nüfusun çoğunluğuna, işçilere ve köylülere, aydınlara, özellikle yaratıcı aydınlara. Basın ve televizyon bürokrasiye karşıdır, açıklık politikası, yenilenmenin önemli bir aracıdır. İnsanlar, eski yöntemlerin korunmasının durgunluk ve ülkenin uluslararası konumlarının zayıflaması anlamına geldiğini kavrıyorlar.

Başka bir olasılık, daha geniş bir piyasa sosyalizmine, yani özel girişimin ve özel işletmeciliğin daha geniş olarak kullanılmasına yönelmektir. Örneğin, tam sizin önerdiğiniz şey: Fiyatların belirlenmesini tamamen piyasaya bırakmak. Bu, merkezi planlamadan yoksun bir sosyalizm olur. Ve bu, içinde birçok tehlike gizlemektedir. Örneğin işsizlik, yüksek enflasyon, sosyal eşitsizlik. Hatta bütün bunlar önlenebilse bile, böyle bir sistemin kapitalizmden daha iyi işleyeceğinin bir güvencesi yoktur.

J.K.Galbraith: **Siz kapitalizmin sosyal sorunlarını sosyalizmin miras edinmek istemediğini mi söylemek istiyorsunuz?**

S.Menşikov: Evet, bunu söylemek istiyorum. Üçüncü olasılık ve en olanaklı görünen şudur: Şimdiki reformlarla gerçek demokratik merkeziyetçiliği sağlamak. Bu, merkezi planlamanın en iyi çizgilerini pazarın sosyal bakımdan en olumlu çizgileriyle birleştirmektir. Merkezi yönetim organları bürokratik olmayan işlerle uğraşacaklar: Genel ekonomi politikasını belirleyecekler, az sayıda temel malın en yüksek fiyat sınırını saptayacaklar, kadroları eğitip yetiştirecekler, ekonominin değişik branşlarının ve branşlararası işletmelerin en verimli şekilde faaliyet göstermesini sağlamaya çalışacaklar. Bunlar ekonomideki yapısal düzenlemeler nedeniyle doğacak güçlüklerle ilgili olarak işletmeleri uyaracaklar, iflasları önlemek için, işletmelere modernizasyon ve yeni baştan örgütlenme çalışmalarında yardım edecekler, bilimsel ve proje çalışmaları yapan öncü ekipler oluşturarak, rizikolu araştırmalar için ödenek sağlayarak, işletmelerin teknik bakımdan ilerlemesine yardımda bulunacaklardır. Piyasadan da öğrenilecek çok şey var. Ve sosyalizm ancak bu yeni deneyimi merkezi planlamanın üstünlükleriyle birleştirerek, kapitalizmde olandan daha büyük başarı sağlamayı ümit edebilir.

Kapitalizmde Ne Bozuldu?

S.Menşikov: Biz uzun bir zamandır sosyalizm üzerinde tartışıyoruz. Biraz da kapitalizm üzerine konuşalım. Siz kapitalizmin bunalım içinde olduğu görüşünü paylaşıyormusunuz?

J.K.Galbraith: **Ben böyle terimler kullanmıyorum. Kapitalizmi sürekli transformasyon süreci içinde ele almak gerekiyor. Kapitalizm 19.yüzyılın sonlarında ve 20.yüzyılın başlarında sanayi üretimini eşi görülmedik bir düzeye yükselterek, üretim araçlarından yığınsal şekilde yabancılaşmaya yol açtı. Kapitalizm, burjuvaziye çok büyük olanaklar sağladı; işçiler, kadınlar, yaşlılar için ise büyük dertler getirdi.**

S.Menşikov: Marks bu durumu, "kapitalizm nüfusun çoğunluğunu mülksüzleştirdi" biçiminde nitelemiştir.

J.K.Galbraith: **Bunu kabul ediyorum. Ama daha sonra Marks'ın öngöremediği dört değişiklik olmuştur. Bunlardan biri, sendikaların gelişmesidir. Bunlar iktidarın kapitalistler ile işçiler arasında eşit hale getirilmesine yardımcı olmuşlardır.**

S.Menşikov: Siz işçinin işgücünün karşılığını tümüyle ve hatta fazlasıyla almaya başladığı görüşünde misiniz?

J.K.Galbraith: **Bana, sendikaların doğuşundan sonra da işçinin alamadığı artı değer olduğunu kabul ettirmeye mi çalışıyorsunuz? Bu, teorik bir sorundur, ben bu görüşü paylaşmıyorum. İkinci değişiklik, Almanya'da Bismarck döneminden başlayarak, ABD'deki yeni doğrultuya kadar uzanan zaman dilimi içinde, sosyal genlik devletinin ortaya çıkışıdır.**

S.Menşikov: Siz bunu kapitalist sistem içinde kendine özgü bir sosyalist biçim olarak kabul edebilir misiniz?

J.K.Galbraith: **Eğer sosyalizmin kimi olumlu çizgilerini kapitalizmin benimsediğini kabul etmemi istiyorsanız, ben bunu kabul ediyorum. Üçüncü değişiklik Keynes devrimiydi. Devlet, özel talebin yetersizliğini gidererek, bunu dengeleyerek, genel üretim düzeyiyle ilgili sorumluluğu üzerine aldı. Ve dördüncü değişiklik, eski tarzda düşünen kapitalistlerin menajerlerle, sermaye bürokrasisiyle değiştirilmesiydi. Bütün bu değişiklikler, kapitalizmin geleceğini güvence altına almaya yardım etti. Eğer kapitalizm başlangıçtaki gibi kalsaydı, bunalımlar devam eder ve daha da derinleşirdi. Kapitalizm, sistem olarak yok olurdu.**

S.Menşikov: Artık hem Keynes devriminin, hem de genel genlik devletinin modası geçti. Günümüz kapitalizminde bozulan nedir?

J.K.Galbraith: **Kapitalizmin işleyişini birkaç etmen bozdu. Büyük tekeller ve menajerler devrimi, bürokrasinin sosyalizmde de yarattığı aynı "sert dokuyu" yaratarak, kapitalist üretimin büyük bölümünü bürokratlaştırdı. Öte yandan, yeni ülkelerin ve yalnız Japonya'nın değil, aynı zamanda da Güney Kore'nin, Tayvan'ın, Hong Kong'un, Singapur'un ekonomik gücü arttı. Bu ülkeler "eski" kapitalist devletlerin piyasalarına daldılar ve özellikle geleneksel yığınsal üretim dallarına olumsuz etki yaptılar. Bundan başka, son 15-20 yıl içinde Keynes sisteminde iç çelişkiler belirdi. 70'li yıllarda enflasyon başlıca sorun haline geldi. Bu, devlet harcamalarının kısıtlanmasına, vergilerin artırılmasına yol açtı. Ama izlenen bu yol politik bakımdan hiç de rağbet görmemektedir.**

S.Menşikov: Ama monetarizm ve neokonservatizm (yeni tutuculuk) genellikle ekonomiyi düzenleme yöntemleri olarak daha ilkel değil mi?

J.K.Galbraith: **Monetarist yöntem, genellikle uygulandığı biçimde çok büyük ölçüde işsizliğe yol açtı, büyük potansiyellerin kullanılmasını engelledi, yatırımların azalmasına yol açtı ve firmalarımızın rekabet gücünü azalttı. Bu, enflasyonu önlemeye yardım etti; ama bu ilaç, tedavi etmeye çalıştığımız hastalıktan daha kötü hastalıklara yol açtı.**

S.Menşikov: "Reagan Devrimi" denilen gelişmenin bir bölümü değil mi?

J.K.Galbraith: **Ben, Reagan döneminde meydana gelen değişiklikler için "devrim"**

sözcüğünün kullanılabileceğine pek inanmıyorum. Kanımca, bu değişiklikler, kapitalizmin tarihinde geçici nitelik taşıyorlar ve bunlar düzeltilecek. Toplumsal düzenimizin geleceğinin nasıl güvence altına alınacağı üzerinde durmak istiyorum. Çağdaş kapitalizmin temel sorunu, kapitalist sisteme katılanların tümüne gelir sağlamaktır. Pek çok insanın ne işi var, ne de geliri... Bu kişiler şimdi bizim "en aşağı sınıf" dediğimiz kesimi oluşturuyor. Özellikle kentlerdekiler. Öte yandan gelir dağılımında aşırı derecede adaletsizlik, eşitsizlik var. Üstelik son yıllarda durum giderek daha da kötüleşmektedir.

S.Menşikov: Daha somut olarak hangi önlemlerle durumun düzeltilebileceğini söyler misiniz?

J.K.Galbraith: **Neler yapılması gerektiği üzerine konuşmak kolay, ama bunların nasıl yapılacağını söylemek zor. Ben her şeyden önce işsiz olan kişilere belirli bir gelir sağlanmasını garantilemek amacıyla sosyal programlarımızın geliştirilip pekiştirilmesi gerektiği görüşündeyim. Eğitim alanında ve yoksul insanların, özellikle kent yoksullarının yeniden eğitimi yönünde çok etkin programlar hazırlamak gerekiyor. Çelik sanayii gibi hasta branşlar sorunu da var. Ağır sanayinin önemli bölümünün başka ülkelere gidişinin önleneceğine inanmıyorum. Ama bu "gidiş"ten etkilenen işçileri desteklemek gerekiyor.**

S.Menşikov: Siz kapitalizmde sosyal güvenlik sisteminin genişletilmesini öneriyorsunuz. SSCB'nde ise kimileri bizdeki sosyal hizmetlerin önemli bölümünün piyasa yasalarına göre olması gerektiğini ileri sürüyor.

J.K.Galbraith: **Bu yapılmamalıdır. Ben zenginlerin dışında herkesin gereksinim duyduğu kamu hizmetlerinin iyileştirilmesinin çok önemli olduğunu savunmaya devam ediyorum. Burada söz konusu olan eğitim, örgütlü dinlenme, kitaplıklardan yararlanma, kamu taşımacılığı, devletin konut sağlaması ve çevrenin korunmasıdır.**

S.Menşikov: Ne var ki, sosyal gereksinimler için yapılacak harcamalar için gerekli kaynak ancak devlet bütçesinin başka alanlarında, her şeyden önce askersel harcamalarda kısıtlama yapılarak sağlanabilir.

J.K.Galbraith: **Bu alanda Sovyetler Birliği'nden daha büyük destek görmek isterim. Deneyim kesin biçimde gösteriyor ki, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kapitalizm dünyasında en büyük başarıyı, çok az askersel harcama yapan Japonya ve FAC sağlamıştır. Silah üretimi için ayrılan ödenekler şimdi genellikle yüksek düzeyde gelişmiş teknolojiye gidiyor ve sadece küçük bir bölümü işyeri sağlanması için harcanıyor. Yapılan hesaplamalar gösteriyor ki, askersel harcamalar istihdamı artırmaya en az katkıda bulunmaktadır. Bu yöntem, en etkisiz yöntemdir.**

S.Menşikov: Son zamanlardaki büyük borsa spekülasyonları, hisse senetleri fiyatlarının hızla düşmesi, dış borçların artması ve daha başka olgular sonucunda kapitalist ekonomide daha derin bunalımların meydana gelmesi olasılığı üzerine birkaç söz söyler misiniz?

J.K.Galbraith: **Wall Street'i müthiş bir spekülasyon sardı, şirketlerin el değiştirmesi, bütünleşmesi operasyonları sürüyor. Ama bu, sanayi üretiminin etkinliğini artırmıyor. Bundan başka, ekonomik sistem giderek daha büyük bir dış borç yükü altına giriyor. Enflasyonun yeniden artması durumunda, yeniden hızlı bir gerilemenin başlaması tehlikesi vardır. Ben elbette belirli bir öngörüde bulunmuyorum. "Üçüncü**

Dünya''nın borçlarının artmasına gelince. Bunların ödeneceğine bel bağlamamak gerekiyor. Bu yığınağı ne kadar çabuk eritirsek, o kadar daha iyi olacaktır.

Yanyana Yaşamanın Koşulları

J.K.Galbraith: **Siz ekonomik durumun iyileşmesinin, eğer olursa, SSCB ile ABD arasındaki ilişkileri olumlu yönde etkileyebileceğini düşünüyor musunuz? Daha somut olarak söylersek, kapitalist ekonominin gelişmesinden sizin korkmanız, Sovyetler Birliği'ndeki şimdiki reformların başarıya ulaşmasından bizim korkmamız için bir neden var mı?**

S.Menşikov: Bizim reformlarımızın önemli bir özelliği, bunların kaynakların askersel alandan sivil alana kaydırılmasını amaçlamasıdır. Sizin kapitalizm için önerdiğiniz reformlar da askersel harcamaların kısıtlanmasını gerektiriyor.

J.K.Galbraith: **Ben bu tür bir yakınlaşmayı selamlıyorum.**

S.Menşikov: Sovyetler Birliği'nde ekonomik reformlara yeni düşünce tarzı, uluslararası sorunlara yeni yaklaşım eşlik ediyor. Nükleer çağın gerçeklerinden ve devletler arasındaki artan karşılıklı bağımlılıktan doğan devletlerarası ilişkiler normlarına değinmek istiyorum. Ülkelerimiz ileride de kendi yolundan yürümeye, kendi sorunlarını çözmeye devam edecek ve bunu yaparken her ülke, kendi eylemleriyle karşı tarafı tehdit etmemeye, onun çıkarlarını da gözönünde bulundurmaya özen gösterecek. Örneğin, roketlerin yerleştirilmesi sorunu ve daha başka alanlardaki eylemler bu tarzda ele alınabilir. Ekonomik güvenlik de dahil, genel güvenlik konsepti bu ilkeye dayanmaktadır. Devletlerin ve aynı zamanda sınıfların uzun ve kısa erimli çıkarları vardır. Taraflardan biri, eğer karşı taraf karşısında hemen üstünlük sağlamaya çalışırsa, bu onun uzun erimli çıkarlarına zarar verebilir. Günümüzde bu uzun erimli çıkarlar, her şeyden önce barışın ve uygarlığın korunmasında ifadesini bulmaktadır. Gerçekçiler olarak biz, devletler arasında dolaylı ya da dolaysız çatışmalar doğması olasılığını dışlayamayız. Ama bunların doğması olasılığının belirdiği ve hatta böyle durumların doğduğu koşullarda, cepheleşme ve gerginliği artırma yönünde adım atmamak, doğan sorunları ortaklaşa incelemek ve bunlara barışçı, yapıcı çözümler arayıp bulmak çok önemlidir.

Toplumsal sistemlerimiz birbirinden çok farklı olmasına rağmen, biz birçok alanda işbirliği yapabiliriz ve yapmalıyız da. Birbirine rakip ve düşman olarak değil, partner (ortak) olarak bakmak çok daha akıllıca bir iştir. Korkarım, bu yönde aşırı iyimser görüneceğim.

J.K.Galbraith: **Bundan korkmamak gerek. Mükemmel bir dünya yaratmaya çalışmak, bence yanyana yaşamanın en önemli koşullarından biridir.**

S.Menşikov: Dikkatli, ihtiyatlı davranmayı gerektiren ciddi nedenler var. Biraz önce belirttiğim ilkeler, ancak barış içinde yanyana yaşamayı tehdit eden tehlikeler gözönünde bulundurulur ve bunlar giderilmeye çalışılırsa yaşama geçirilebilir. Bu tehlikeler gerçekten vardır, bunları doğru olarak görmek gerekiyor. Belki biraz daha az tehlikeli, ama yine de zararlı olan bir şey de, konuşma etkili olsun diye kullanılan kimi sözlerdir, saldırgan bir dil kullanma yöntemidir.

J.K.Galbraith: **Söylediklerinize katılıyorum. Ama açıklık çağında bu tür sözleri duymazlıktan gelmeye çalışmak gerekiyor.**

S.Menşikov: Bu, her zaman olanaklı değil.

J.K.Galbraith: **Çağımızın üzüntü verici bir özelliği de şudur: Uzun zamandan beri SSCB ile ABD arasında can kaybına yol açan olaylar ve askersel çatışmalar olmamasına rağmen, daha küçük ülkeler arasında çok sayıda bölgesel çatışma vardır. SSCB ile ABD, bu tür çatışmalara katılan taraflardan birini SSCB'nin, diğerini ABD'nin desteklemesinin ne kadar tehlikeli olduğunu kavramalıdırlar.**

S.Menşikov: Şu ya da bu ülkede parlamento seçimleri sonucu ya da devrimci yoldan sol hükümetlerin işbaşına geldiği durumlarda bu, bazen iç savaşa götürüyor ve hatta dışardan bu ülkeye müdahalede bulunuluyor. Bunun sonucunda devletlerimiz arasında gerginlik artıyor.

J.K.Galbraith: **Ben böyle durumlarda iki tarafın da müdahalede bulunmamasından yanayım. Ne kapitalizm sosyalizmin gelişmesinden, ne de sosyalizm kapitalizmin gelişmesinden korkmalıdır. Süper devlet sendromu adı verilen hastalıktan kurtulmak gerekiyor.**

S.Menşikov: En büyük, doğrudan tehlike, eskiden olduğu gibi şimdi de devam eden silahlanma yarışından gelmektedir. Orta menzilli nükleer silahlarla ve operatif-taktik roketlerle ilgili anlaşmaya varılmış olmasına rağmen, hâlâ, bir tesadüf sonucu ya da bir hata yüzünden insanlığı yok edecek kadar büyük miktarda nükleer silah bulunmaktadır.

J.K.Galbraith: **Silahlanmanın denetim altına alınmasıyla ilgili teknoloji konusunu uzmanlara bırakalım. Ancak beni, birçok insanın var olan geleneksel orduları hoşgörüyle karşılaması tedirgin ediyor. Yalnız nükleer savaşın değil, sıradan bir savaşın tehlikeleri ve zararlı etkileri üzerine daha çok konuşulmasını istiyorum.**

S.Menşikov: "Sıradan" bir savaş olan İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği 20 milyon insanını yitirdi. Günümüzde böyle bir sıradan savaş daha da tehlikelidir ve nükleer bir savaşa dönüşebilir.

J.K.Galbraith: **Devletlerimizi ayıran çizginin her iki tarafında da gerginlik ve çatışmalarda maddi çıkarı olanlar vardır. Bütün hayatı boyunca kendini, dünya komünizmi tehlikesi ya da kapitalist emperyalizm tehlikesi üzerine uyarılarda bulunmaya vermiş kişiler var. Yalnız kişiler değil, aynı zamanda bürokratik örgütler de oluşan bu düşünce tarzına iyice sarılıyorlar. Bunların kendilerini yenilemesi çok zordur. Bunun bizdeki örneği Pantagon'dur, sizdeki ise sizin askersel bürokrasinizdir. Amerikan sisteminde bu yaklaşımın giderilmesinin yolu Sovyetler Birliği ile anlaşmaya varılmasından yana politik iradenin yaratılmasından geçmektedir. Uzun erimli çıkarlara daha büyük önem verilmesi gerektiğini vurgulamak istiyorum. Çünkü yüz yıl sonra dünya nasıl olursa olsun, gelecek nesiller, iki ülke arasındaki şimdi var olan gerginliği, bir nükleer çatışmaya yer verilmemiş olmasına kıyasla ikinci dereceli bir olgu sayacaklar.**

S.Menşikov: İkinci Dünya Savaşı yıllarında yaptığımız işbirliği, birbirine karşı olan iki sistemin ortak amaçlar uğrunda işbirliği yapabileceğini gösteren bir örnektir. Ama SSCB ve ABD şimdi ticaret, ekonomik ilişkiler gibi alanlarda bile son derece az işbirliği yapıyorlar. Kabul edilen yeni Sovyet yasasının ticaretin geliştirilmesine, Amerikan ve başka kapitalist firmalarla birçok ortak işletme kurulmasına yardım edeceğini ümit ediyoruz. Bunun bize başka bir yardımı daha olacak: Biz sizin menajerle-

rinizden yönetme tekniğini ve piyasaya mal sürümünün örgütlenmesini öğreneceğiz.

J.K.Galbraith: **Bu alanda Amerikan işletmecilik okullarında, kanımca, Sovyetler Birliği'nden öğrenciler eğtim yapabilir. Ticarete gelince, bu karşılıklı olmalıdır. Biz, tüketim mallarımızın SSCB'ye satımının artacağını düşünüyoruz.**

S.Menşikov: Bizim yüksek teknoloji ithal etmemizi engellemeyi düşünmüyormusunuz?

J.K.Galbraith: **Teknolojik yenilikleri kendi tekelinde tutmayı düşünmek bir hayaldir. Teknik ilerlemenin ayırdedici niteliği, bunun bütün ulusal sınırlari aşarak yıldırım hızıyla gelişmesidir. Öte yandan ticareti politik baskı aracı olarak kullanma denemelerine de son vermek gerekiyor. Ben, örneğin, buğdaya ambargo konulmasını, Sovyet doğal gaz boru hattıyla ilgili yaptırımları, Jackson-Vanick yasasını[2] kastediyorum. Ben kesin şekilde insan haklarını savunuyorum, ama bu hakların bu yoldan sağlanacağına inanmıyorum. Aynı zamanda kültür, bilim, eğitim alanlarında mübadelenin geliştirilmesi, turist değiştokuşunun artırılması da gerekiyor.**

S.Menşikov: Haklısınız. Şimdi uyuşturucu maddelerin, tehlikeli hastalıkların, örneğin AIDS'in, ulusal sınırları aşarak yayılması nedeniyle, dünyada tedirginlik artıyor. Hükümetler uyuşturucu madde kaçakçılığına karşı ortaklaşa savaşım vermelidirler ve tıp biliminin en önemli alanlarının geliştirilmesi yönünde işbirliği yapmalıdırlar.

J.K.Galbraith: **Ben sizin söylediklerinize şunları da eklemek istiyorum: Ortak çabalarla doğanın, okyanusların, ozon tabakasının korunmasını, atom enerjisi üreten santrallerde güvenliğin artırılmasını sağlamak gerekiyor.**

S.Menşikov: Bunlardan başka yenilenmeyen yeraltı kaynakları sorunu var. Kesin bir öngörüde bulunmak istemiyorum, ama çok uzak olmayan bir gelecekte insanlık bu kaynakların tükenmesi tehlikesiyle karşı karşıya gelecektir. Bu, global bir sorundur ve bu sorunu çözmek için işbirliği yapmalıyız. Azgelişmiş ülkelerde yaşam düzeyinin yükseltilmesine ortaklaşa yardım etmek gerekiyor. Nüfus patlamasını durdurmak için bundan daha etkili bir yöntem yoktur.

J.K.Galbraith: **Bu alanda, planlamayı gerekli görüyorum. İleride yaşam düzeyini var olan kaynaklara uygun hale getirmek gerekecektir. ABD, Batı Avrupa ve Japonya'da sağlanan tüketim düzeyi ebedi değildir. Nükleer felaketten kaçınırsak, ileride, yaşam düzeyini, desteklenebilir duruma uygun hale getirmenin yollarını aramak gerekecektir.**

S.Menşikov: Sovyetler Birliği askersel harcamalarda indirim yapılarak sağlanacak kaynakların bir kısmının gelişmekte olan ülkelere ek yardım olarak verilmesini önerdi.

J.K.Galbraith: **ABD hükümeti bu soruna büyük bir ilgi göstermiyor. Kanımca gerginliğin azaltılmasını, askersel harcamaları önemli ölçüde azaltma olanağı verecek anlaşmalar imzalanmasını amaçlayan işbirliği daha olasıdır. Bu sağlanırsa, işgücü ve diğer kaynakları, çok büyük yardıma gereksinimi olan ülkelere yardım da dahil, sivil amaçlar için kullanma olanağı doğacaktır**

S.Menşikov: Eğer silahlanma yarışı durdurulamazsa, dünyamız için barışçıl bir gelecek sağlanamayacak, insanlığın yararına verimli bir işbirliği yapılamayacaktır.

(2) 1974'te Amerikan Kongresi'nce kabul edilen bu yasa, dış ticaret alanından en fazla müsaadeye mazhar ülke olmayı sosyalist ülkelerden yapılacak göçlerle bağlamaktadır. (Derginin notu)